

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідуюча кафедрою
к.е.н., доцент Уханова І.О.

«6» грудня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

**НА ТЕМУ: «АКТИВІЗАЦІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ
ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЧИННИК ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР»**

Виконавець:

студент ФМЕ, гр. 64

Коваль Владислав Вікторович

/ підпис /

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Уханова Інна Олегівна

/ підпис /

АНОТАЦІЯ

Коваль В.В., «Активізація залучення прямих іноземних інвестицій як чинник повоєнного відновлення економіки України: Регіональний вимір».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес залучення прямих іноземних інвестицій у національну та регіональну економіку України.

У роботі розглядаються поняття та роль прямих іноземних інвестицій у економічному відновленні в посткризові періоди, узагальнено фактори, що впливають на залучення прямих іноземних інвестицій на національному та регіональному рівні.

Охарактеризовано та проаналізовано динаміку і структуру прямих іноземних інвестицій до та після початку повномасштабного вторгнення на національному рівні та на регіональному рівнях (з акцентом на Одеській області), досліджено фактори, що впливають на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України на національному та регіональному рівні.

Обґрунтовано організаційно-економічні заходи із активізації залучення прямих іноземних інвестицій до національної та регіональної економіки у воєнний та поствоєнний період на національному рівні.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, повоєнне відновлення економіки, фактори впливу, економіка національного та регіонального рівня, пільгові податкові умови, спеціальні економічні зони.

ANNOTATION

Koval V.V., «Activation of foreign direct investment attraction as a factor in post-war recovery of Ukraine: Regional dimension».

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2024

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the process of attracting foreign direct investment into the national and regional economy of Ukraine.

The work examines the concepts and role of foreign direct investment in economic recovery during post-crisis periods, synthesizing the factors that influence the attraction of foreign direct investment at both the national and regional levels.

It provides a characterization and analysis of the dynamics and structure of foreign direct investment before and after the onset of the full-scale invasion, both at the national and regions level (with a focus on the Odesa region). The study examines the factors that affect the inflow of foreign direct investment into Ukraine's economy at national and regional levels.

Organizational and economic measures aimed at enhancing the attraction of foreign direct investment into the national and regional economies during the wartime and post-war periods at the national level are substantiated.

Keywords: foreign direct investment, post-war economic recovery, influencing factors, national and regional economy, preferential tax conditions, special economic zones.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ	7
1.1. Поняття прямих іноземних інвестицій та теоретичні підходи до їх залучення в національну економіку	7
1.2. Роль прямих іноземних інвестицій у економічному відновленні у посткризові періоди	13
1.3. Фактори, що впливають на залучення прямих іноземних інвестицій на національному та регіональному рівні	22
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ: ТРЕНДИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ	29
2.1. Аналіз динаміки та впливу залучення прямих іноземних інвестицій в Україні до і після початку військових дій	29
2.2. Аналіз залучення прямих іноземних інвестицій за регіонами України	51
2.3. Аналіз факторів впливу на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України	68
Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В РЕГІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	75
3.1. Організаційно-економічні заходи із активізації залучення прямих іноземних інвестицій до національної та регіональної економіки у воєнний та поствоєнний період на національному рівні	75
3.2. Цільові рекомендації для активізації залучення прямих іноземних інвестицій для регіональної економічної відбудови на прикладі Одеської області	85
Висновки до розділу 3	98
ВИСНОВКИ	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103
ДОДАТКИ	111

ВСТУП

Актуальність дослідження. Активізація залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є критично важливим чинником післявоєнного відновлення економіки України. Залучення іноземного капіталу сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню загального рівня життя населення, а також стимулює прискорення технологічного та інноваційного розвитку. Як фактор економічного відновлення, ПІІ є ключовими як для промислово-виробничих, так і для аграрних та технологічних кластерів у різних регіонах України. Отже, науково-практична значимість обґрунтування та впровадження ефективних економічних і правових механізмів залучення прямих іноземних інвестицій у контексті регіонального розвитку України є безсумнівною.

Міжнародне інвестиційне співробітництво, роль іноземних інвестицій у процесі економічного відновлення, методи організації такого співробітництва та інструменти стимулювання іноземних інвесторів є популярними темами досліджень у сучасній економічній науці. Це пояснюється вагомою роллю, яку відіграють ПІІ у відновленні економік країн, що перебувають у фазі реконструкції та розвитку, зокрема України. Теоретико-методологічний базис у цій галузі сформували відомі економісти: І. Ансофф, Д. Бьюкенен, М. Портер, Й. Шумпетер. Серед українських дослідників, що розглядають ці аспекти, слід згадати Ю. Надвірнянського, Г. Погрішук, В. Руденка, Н. Ситник, К. Фліссака. Проте, незважаючи на значну увагу наукової спільноти до цього питання, недостатньо дослідженими залишаються регіональні аспекти залучення ПІІ у післявоєнний період, особливо з огляду на специфіку окремих регіонів України, що вимагає додаткового наукового аналізу та практичних рекомендацій.

Тому **метою даної роботи** є дослідження механізмів активізації залучення прямих іноземних інвестицій з урахуванням регіональних особливостей як важливого чинника післявоєнного відновлення економіки України.

Досягнення мети обумовлює виконання таких **завдань дослідження**:

- дослідити поняття прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та теоретичні підходи до залучення ПІІ в національну економіку;
- дослідити роль прямих іноземних інвестицій у процесах економічного відновлення у посткризові періоди;
- систематизувати фактори, що впливають на залучення ПІІ на національному та регіональному рівнях;
- провести аналіз динаміки та впливу залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України до і після початку військових дій;
- здійснити аналіз показників залучення ПІІ за регіонами України з акцентом на Одеської області;
- дослідити фактори, що впливають на залучення ПІІ в економіку України;
- розробити організаційно-економічні заходи для активізації залучення ПІІ у національну та регіональну економіку в умовах воєнного та поствоєнного періодів;
- сформулювати цільові рекомендації для активізації залучення ПІІ для економічної відбудови регіонів, враховуючи специфічні регіональні особливості та потреби Одеської області.

Об'єктом дослідження виступає процес залучення прямих іноземних інвестицій у національну та регіональну економіку України.

Предметом дослідження є науково-теоретичні та організаційно-економічні положення активізації залучення прямих іноземних інвестицій як чинника економічного відновлення України на національному та регіональному рівнях.

У процесі дослідження застосовано такі **наукові методи**: аналіз і синтез, узагальнення, системний підхід – для вивчення науково-теоретичних основ залучення прямих іноземних інвестицій у процесі післявоєнного економічного відновлення; статистичний аналіз, метод порівняння, графічно-аналітичний метод – для аналізу динаміки та регіональних особливостей

залучення прямих іноземних інвестицій в Україні; кореляційно-регресійний аналіз – для емпіричного обґрунтування факторів, що впливають на залучення ПІІ, та визначення шляхів їх активізації з метою сприяння економічному відновленню на національному та регіональному рівнях.

Інформаційна база дослідження складається з праць українських та зарубіжних авторів з питань прямих іноземних інвестицій, економічного відновлення та інвестиційної політики, а також чинних законодавчих та нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність в Україні. У дослідженні використано офіційні дані та звітність Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства економіки України, а також обласних державних адміністрацій, що висвітлюють стан і динаміку залучення прямих іноземних інвестицій у регіонах України.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано тези:

1. Коваль В.В. РОЛЬ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ПОСТКРИЗОВОМУ ВІДНОВЛЕННІ КРАЇН. Глокалізаційні аспекти інноваційного розвитку економіки: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (Одеса, 18 жовтня 2024 р.) [Електронний ресурс]. – Одеса: ОНЕУ, 2024. С. 226-227.
2. Koval V., Ukhanova I.O. NATIONAL AND REGIONAL FACTORS INFLUENCED ON ATTRACTION OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT . Тенденції і прогнози розвитку світової економіки в умовах загострення глобальних ризиків: матеріали дев'ятої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених, аспірантів і студентів. Хмельницький: Херсонський національний технічний університет, 2024. С. 69-71.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (70 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 113 сторінок. Основний зміст викладено на 96 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 19 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

1.1. Поняття прямих іноземних інвестицій та теоретичні підходи до їх залучення в національну економіку

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) — це форма капіталовкладень, які здійснюються іноземними юридичними або фізичними особами в економіку іншої країни з метою досягнення довгострокового впливу на діяльність місцевих підприємств чи компаній. ПІІ можуть здійснюватися у формі придбання акцій, внесків у статутний капітал, реінвестування прибутків або надання довгострокових кредитів, що надаються компанією-інвестором дочірнім підприємствам. На відміну від портфельних інвестицій, де основною метою є отримання доходу від інвестицій без активного впливу на управління компанією, ПІІ орієнтовані не лише на отримання прибутку, а й на встановлення контролю чи значного впливу на управлінські рішення, розвиток стратегічних напрямків діяльності та операційних процесів підприємства [1, С. 12-125].

Основною відмінністю ПІІ від інших видів інвестицій є те, що вони передбачають не просто фінансове вкладення, а й активну участь інвестора в управлінні компанією. Це може включати участь у радах директорів, внесення пропозицій щодо стратегії розвитку, управління виробничими процесами, маркетингом та іншими аспектами діяльності компанії. ПІІ часто пов'язуються з передачею технологій, ноу-хау та управлінських навичок, що сприяє розвитку місцевих підприємств та підвищенню їх конкурентоспроможності на світовому ринку.

ПІІ можуть мати форму «зелених інвестицій», коли іноземний інвестор створює нове підприємство з нуля, або ж форму «коричневих інвестицій», коли інвестор купує існуюче підприємство і проводить його модернізацію або реорганізацію. У першому випадку інвестиції зазвичай спрямовуються на

створення нових виробничих потужностей, створення робочих місць та розвиток інфраструктури, тоді як у другому — на оновлення існуючих активів та підвищення їхньої ефективності.

Мотиви здійснення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є різноманітними і залежать від специфіки діяльності компанії-інвестора, умов ринку та економічної ситуації в країні, що приймає інвестиції [2, С 40-45]. Одним з основних мотивів є розширення ринків збуту. Компанії прагнуть виходити на нові ринки для збільшення своєї частки на глобальному ринку та забезпечення зростання прибутків, особливо у випадках, коли внутрішній ринок вже насичений або зростає повільно. Це дає можливість іноземним інвесторам збільшити свої доходи, отримуючи доступ до нових клієнтів і скориставшись потенціалом зростання на ринках, що розвиваються.

Ще одним важливим мотивом є зниження виробничих витрат. Компанії часто розміщують виробничі потужності в країнах з нижчими витратами на робочу силу, енергоносії, сировину та інші ресурси, що дозволяє зменшити собівартість продукції і підвищити її конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Це особливо актуально в умовах глобальної конкуренції, де навіть незначне зниження витрат може стати вирішальним фактором для успіху на ринку.

Доступ до ресурсів також є вагомим мотивом для здійснення ПІІ. Багато компаній інвестують в інші країни з метою отримання безпосереднього доступу до природних ресурсів, таких як нафта, газ, мінерали або аграрні продукти, які є ключовими для їхнього виробництва. Це дозволяє компаніям контролювати витрати на сировину, знижувати ризики, пов'язані з коливаннями цін на світових ринках, та забезпечувати стабільність поставок.

Інновації та технології виступають ще одним важливим мотивом для прямих іноземних інвестицій. Компанії прагнуть отримати доступ до новітніх технологій, передових розробок та інноваційних процесів, що може бути досягнуто шляхом інвестування у країни, де такі технології розробляються

або активно впроваджуються. Це дає можливість компаніям підтримувати високий рівень конкурентоспроможності, удосконалювати свої виробничі процеси та пропонувати на ринку продукти і послуги з доданою вартістю.

Диверсифікація ризиків також є значущим мотивом для здійснення ПІІ. Розширення діяльності в різних країнах дозволяє компаніям зменшити залежність від одного ринку та знизити вплив негативних економічних або політичних подій в окремій країні. Це особливо важливо в умовах сучасної глобальної економіки, де ризики можуть бути непередбачуваними і суттєвими для бізнесу. Диверсифікація допомагає забезпечити стабільність доходів і знизити загальну волатильність портфеля активів компанії.

Крім того, важливим мотивом є регуляторні та податкові стимули, які пропонують уряди країн для залучення іноземних інвестицій. Багато країн надають різноманітні податкові пільги, субсидії або інші стимули для залучення ПІІ. Це може включати знижені ставки корпоративного податку, пільгові умови для імпорту обладнання, гарантії захисту інвестицій та інші регуляторні послаблення, які роблять інвестування в цю країну більш привабливим для іноземних компаній.

Таким чином, мотиви здійснення прямих іноземних інвестицій є комплексними і багатогранними, вони враховують різноманітні економічні, стратегічні та ринкові фактори. Ці мотиви відображають прагнення компаній до розширення своєї діяльності, підвищення ефективності, зниження витрат, забезпечення доступу до ресурсів, диверсифікації ризиків та використання сприятливих умов, запропонованих урядами країн для стимулювання економічного зростання.

Теорії та моделі залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) розроблялися протягом багатьох десятиліть і відображають еволюцію економічної думки щодо іноземного капіталу та його впливу на економічний розвиток. Кожна теорія пояснює різні аспекти і мотиви залучення ПІІ, враховуючи як глобальні економічні тенденції, так і специфіку окремих країн. Розуміння цих теорій є важливим для формування ефективної інвестиційної

політики та стратегій розвитку на національному і регіональному рівнях. Серед найбільш значущих підходів до розуміння ППІ можна виділити кілька теоретичних моделей.

Теорія монополістичних переваг (С. Хаймер) стверджує, що іноземні компанії володіють певними монополістичними перевагами, такими як технології, патенти, бренди та ноу-хау, які дозволяють їм успішно конкурувати з місцевими компаніями, навіть не знаючи локального ринку досконально. Ці переваги дозволяють іноземним інвесторам отримувати вищі прибутки та зменшувати ризики, пов'язані з діяльністю на нових ринках. За цією теорією, іноземні компанії здійснюють інвестиції в ті країни, де вони можуть ефективно використати свої монополістичні переваги, забезпечуючи собі високі доходи і мінімізуючи конкуренцію з боку місцевих гравців [3, С. 78-84].

Еклектична парадигма (OLI-парадигма, Дж. Даннінг) об'єднує три ключові компоненти, які впливають на рішення компанії щодо інвестування: власницькі переваги (Ownership), розташування (Location) та інтерналізація (Internalization). Власницькі переваги вказують на специфічні активи, якими володіє компанія-інвестор, такі як технології, інновації або управлінські навички. Розташування визначає вибір країни для інвестування залежно від місцевих умов, таких як вартість ресурсів, наявність ринків збуту, політична стабільність і сприятливий бізнес-клімат. Інтерналізація стосується того, наскільки вигідно компанії здійснювати певні операції всередині своєї структури, а не через контракти з місцевими фірмами, що може знизити транзакційні витрати і ризики, пов'язані з зовнішніми постачальниками або партнерами [4, С. 315-320].

Теорія життєвого циклу продукту (Р. Вернон) пояснює міжнародні інвестиції через стадії життєвого циклу продукту. На першій стадії новий продукт розробляється і виробляється в країні походження, де компанія має максимальний контроль над процесами та можливість реагувати на зміни в попиті. Після того як внутрішній ринок насичується і попит на продукт

починає знижуватися, компанія починає експортувати продукт за кордон. Згодом, коли попит у зарубіжних країнах зростає і виникає необхідність зниження витрат на логістику або збільшення ринкової присутності, компанія може вирішити розташувати виробничі потужності ближче до ринків збуту, здійснюючи ПІІ. Це дозволяє компанії не лише знизити витрати, але й адаптувати продукцію до специфічних потреб іноземних споживачів [5, С. 98-105].

Теорія міжнародної диверсифікації портфеля обґрунтовує здійснення ПІІ як спосіб диверсифікації активів та зниження ризиків. Інвестори прагнуть вкладати кошти в різні країни, щоб зменшити вплив негативних факторів, які можуть виникнути на ринку однієї конкретної країни. Це може бути політична нестабільність, економічна криза або інші ризики, що можуть суттєво вплинути на прибутковість інвестицій. Таким чином, розміщення інвестицій у різних географічних регіонах дозволяє компаніям знижувати загальний ризик свого інвестиційного портфеля і забезпечувати стабільність доходів.

Теорія конкурентних переваг (М. Портер) підкреслює важливість національних конкурентних переваг у залученні ПІІ. Ця теорія пояснює, як фактори, такі як доступ до природних ресурсів, кваліфікована робоча сила, розвинена інфраструктура та державна підтримка, можуть зробити певну країну привабливою для іноземних інвестицій. Згідно з теорією Портера, країни з високою конкурентоспроможністю у певних галузях будуть більш успішними у залученні ПІІ, оскільки інвестори прагнуть використовувати переваги таких країн для розширення своєї діяльності та зміцнення позицій на глобальному ринку [6, С. 210-215].

Таким чином, різноманітні теорії та моделі залучення ПІІ відображають багатогранність мотивів та стратегій інвесторів. Кожен підхід має свої особливості та враховує специфічні умови економічної діяльності, що дозволяє комплексно оцінювати потенціал і ризики іноземного інвестування. Для України, яка прагне залучити більше іноземних інвестицій у

післявоєнний період, розуміння цих теорій є важливим для формування ефективної державної політики, що сприятиме сталому економічному розвитку та відновленню країни.

Загалом, для України залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є надзвичайно важливим інструментом для стимулювання економічного зростання, особливо в умовах післявоєнного відновлення. ПІІ відіграють важливу роль у процесах відновлення та модернізації промисловості, розвитку інфраструктури, впровадженні сучасних технологій, а також створенні нових робочих місць, що є критично важливим для підтримки соціально-економічної стабільності в країні. Інвестиції з-за кордону не лише забезпечують фінансову підтримку необхідних проектів, але й сприяють підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародному ринку, завдяки запровадженню передових управлінських практик та інновацій.

Крім того, залучення ПІІ допомагає диверсифікувати економіку України, зменшити залежність від окремих галузей, таких як металургія чи агропромисловий сектор, і зміцнити економічну стійкість країни в умовах глобальних викликів. Відновлення економіки після війни потребує масштабних інвестицій, які можуть бути спрямовані на розвиток нових галузей, таких як ІТ, зелена енергетика, машинобудування та інші, що дозволить знизити вразливість економіки до зовнішніх шоків і забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Україна має значний потенціал для залучення ПІІ завдяки своїм природним ресурсам, стратегічному географічному положенню, що забезпечує доступ до європейських і азійських ринків, кваліфікованій і відносно недорогій робочій силі, а також перспективам інтеграції в європейські та світові економічні структури. Особливий інтерес для інвесторів становлять сектори з високим потенціалом зростання, такі як агропромисловий комплекс, транспортна та енергетична інфраструктура, інформаційні технології та туризм. Однак для реалізації цього потенціалу

необхідно створити сприятливі умови для інвесторів, які включають політичну стабільність, прозоре і передбачуване правове середовище, ефективну судову систему, податкові стимули, а також дієві механізми захисту прав інвесторів.

Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату передбачає активну участь держави у впровадженні реформ, спрямованих на підвищення ефективності державного управління, боротьбу з корупцією, вдосконалення регуляторної бази та створення стабільних умов для ведення бізнесу. Інтеграція до міжнародних економічних об'єднань та укладення угод про вільну торгівлю також сприяють підвищенню привабливості країни для іноземних інвесторів. Держава повинна забезпечити стабільність і передбачуваність умов для інвестування, щоб зменшити ризики, які можуть вплинути на рішення потенційних інвесторів.

Таким чином, ПІІ є ключовим інструментом для відновлення та розвитку економіки України в умовах післявоєнного періоду. Вони дозволяють не тільки мобілізувати необхідні ресурси для відбудови та модернізації економіки, але й сприяють довгостроковому економічному зростанню та стабільності. Розуміння сутності та теоретичних основ залучення ПІІ, а також механізмів і факторів, що впливають на інвестиційні рішення, є надзвичайно важливим для формування ефективної державної політики у сфері інвестицій. Ефективна інвестиційна політика має на меті забезпечити максимальне використання потенціалу ПІІ для підвищення економічної конкурентоспроможності, соціальної стабільності та стійкості України в умовах глобальних викликів.

1.2. Роль прямих іноземних інвестицій у економічному відновленні у посткризові періоди

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють критичну роль у процесах економічного відновлення країн після кризових періодів, таких як війни,

природні катастрофи або фінансові кризи. У такі періоди країни стикаються з масштабними руйнуваннями інфраструктури, втратою виробничих потужностей, високим рівнем безробіття та значними бюджетними дефіцитами. В таких умовах залучення ПІІ стає важливим інструментом для швидкого відновлення економіки, оскільки воно забезпечує приплив необхідного капіталу, технологій, управлінських навичок і досвіду, що є вирішальними для стабілізації та подальшого розвитку економіки.

Одним із головних способів, яким прямі іноземні інвестиції (ПІІ) сприяють економічному відновленню, є інвестиції у відбудову та модернізацію зруйнованої або застарілої інфраструктури. У посткризові періоди країни часто стикаються з гострою необхідністю відновлення транспортних мереж, енергетичних систем, водопостачання, каналізації та інших критичних об'єктів інфраструктури, які забезпечують нормальне функціонування економіки та повсякденне життя населення. Відсутність або недостатній рівень цих об'єктів може серйозно обмежувати економічну активність, перешкоджати відновленню виробництва і торгівлі, а також загрожувати соціальній стабільності.

Прямі іноземні інвестиції можуть забезпечити необхідний фінансовий ресурс і технічну експертизу для реалізації великих інфраструктурних проектів, які є фундаментальними для стійкого економічного зростання. Інфраструктурні інвестиції можуть включати будівництво нових або відновлення існуючих доріг, мостів, залізниць, аеропортів, портів, енергетичних мереж, водопостачання та каналізації (рис.1.1). Ці проекти не тільки стимулюють економічну активність у короткостроковій перспективі за рахунок створення робочих місць у будівництві та суміжних галузях, але й закладають основу для довгострокового зростання, забезпечуючи ефективне функціонування ринків, покращення логістики та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

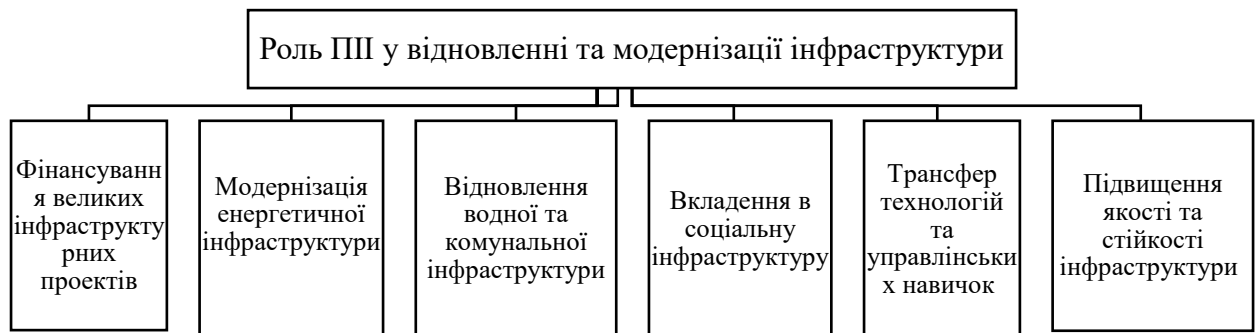

Рис. 1.1. Роль ППІ у відновленні та модернізації інфраструктури

Джерело: складено за [7, с. 49]

Наприклад, післявоєнна Німеччина у 1950-х роках активно залучала ППІ для відновлення своїх промислових потужностей і модернізації інфраструктури, що стало основою для швидкого економічного зростання та створення передумов для так званого "німецького економічного дива". Завдяки іноземним інвестиціям Німеччина змогла не лише відновити зруйновані під час війни транспортні та енергетичні мережі, але й значно їх модернізувати, впроваджуючи нові технології та підходи до управління інфраструктурними об'єктами. Це дозволило підвищити продуктивність національної економіки, збільшити обсяги виробництва і експорту, а також залучити нові інвестиції в інші сектори економіки.

Подібний підхід був застосований у багатьох інших країнах, таких як Південна Корея, Японія, Італія та Іспанія, де іноземні інвестиції відіграли важливу роль у відновленні та модернізації економіки після кризових періодів. Наприклад, у Південній Кореї іноземні інвестиції були використані для побудови сучасної транспортної інфраструктури та розвитку технологічного сектору, що дозволило країні швидко перейти від аграрної

економіки до одного з лідерів високотехнологічної продукції на глобальному ринку [8, с. 34].

Таким чином, інвестиції у відбудову та модернізацію інфраструктури є однією з найважливіших ролей, які ПІІ можуть відігравати у посткризовому економічному відновленні. Вони забезпечують не лише необхідні фінансові ресурси, але й передові технології, управлінський досвід та ноу-хау, які можуть значно покращити ефективність та стійкість інфраструктури, забезпечуючи основу для тривалого економічного розвитку та зростання.

Крім того, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) можуть значно сприяти технологічному оновленню та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Вкладення іноземних інвесторів часто супроводжуються не лише фінансовими ресурсами, але й трансфером передових технологій, управлінських практик та ноу-хау (рис.1.2). Це дає можливість місцевим підприємствам модернізувати свої виробничі процеси, підвищити продуктивність, якість продукції та послуг, що надаються, а також запровадити нові стандарти управління та організації праці. Такий трансфер технологій та знань є ключовим елементом для створення сучасної та конкурентоспроможної економіки, здатної ефективно реагувати на виклики глобалізації.

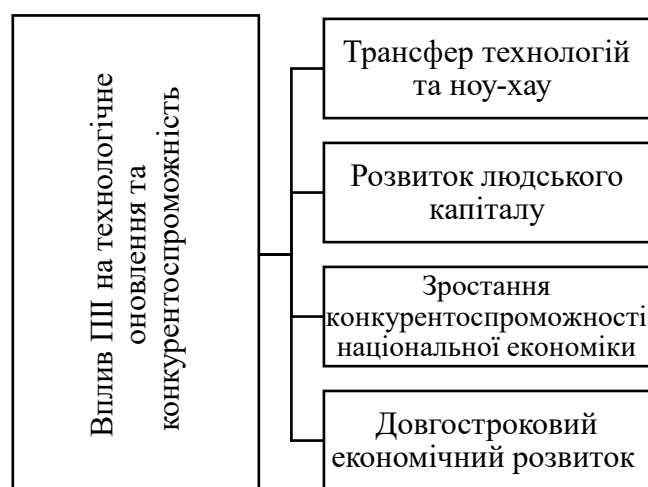

Рис. 1. 2. Вплив ПІІ на технологічне оновлення та конкурентоспроможність економіки

Джерело: складено за [9, с. 15]

Технологічне оновлення за рахунок ПІІ є особливо важливим для країн, які знаходяться у фазі відновлення після кризи або військових конфліктів. У таких умовах часто спостерігається значне відставання у розвитку технологій, зниження продуктивності та якості продукції, що виробляється, а також втрата конкурентних позицій на міжнародних ринках. Впровадження новітніх технологій дозволяє не тільки компенсувати ці втрати, але й вийти на новий рівень економічного розвитку, залучаючи до країни більше інвестицій, підвищуючи рівень зайнятості та сприяючи зростанню добробуту населення.

Наприклад, ПІІ у Східну Азію у 1980-1990-х роках значно сприяли індустріалізації цих країн, дозволивши їм стати світовими лідерами у виробництві електроніки, автомобілів, побутової техніки та інших високотехнологічних продуктів. Завдяки іноземним інвестиціям, країни, такі як Південна Корея, Тайвань та Сінгапур, змогли швидко перейти від аграрної економіки до індустріальної, створивши потужні технологічні сектори, які забезпечили стабільне економічне зростання на багато десятиліть вперед. Важливим фактором успіху була здатність інтегрувати передові технології та управлінські методи, які принесли з собою іноземні інвестори, у національні економіки, що дозволило значно підвищити продуктивність та якість продукції [10, с. 68].

Крім того, трансфер технологій через ПІІ сприяє розвитку людського капіталу, оскільки місцеві працівники отримують доступ до нових знань та навичок, що підвищує їхню кваліфікацію та здатність працювати з передовими технологіями. Це, у свою чергу, підвищує загальний рівень технологічної культури в країні та стимулює розвиток інноваційного середовища, що є основою для довгострокового економічного зростання.

Також важливим аспектом прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є їхній значний вплив на зайнятість та соціальну стабільність у країнах, що перебувають у процесі відновлення після кризових періодів. У таких умовах

рівень безробіття часто є високим, що може спричиняти соціальні напруження, підвищувати рівень злочинності та загрожувати політичній стабільності. Безробіття не лише негативно впливає на економіку через втрату продуктивності, але й має суттєві соціальні наслідки, включаючи зниження рівня доходів, збільшення бідності та зниження якості життя. У цих умовах залучення ПІІ може стати важливим чинником стабілізації ситуації.

Прямі іноземні інвестиції сприяють створенню нових робочих місць, що допомагає не лише знизити рівень безробіття, а й підвищити рівень доходів населення. Це, своєю чергою, сприяє зростанню внутрішнього попиту, який є важливим рушієм економічного відновлення, оскільки стимулює розвиток місцевого бізнесу, збільшує виробництво товарів і послуг, а також підвищує загальну економічну активність. Залучення ПІІ у сферу послуг, промисловість або інфраструктуру не тільки створює нові робочі місця, але й сприяє розвитку людського капіталу через навчання і підвищення кваліфікації місцевих працівників. Інвестори часто вкладають ресурси у навчання персоналу, перенавчання та розвиток нових навичок, що підвищує загальний рівень компетентності робочої сили в країні та сприяє її довгостроковій конкурентоспроможності [11, с. 25].

Крім того, ПІІ можуть стимулювати появу нових підприємств у пов'язаних галузях, що створює додаткові можливості для зайнятості. Наприклад, інвестиції в будівництво нових заводів можуть створювати не лише робочі місця на самих виробничих об'єктах, але й стимулювати розвиток суміжних секторів, таких як постачання сировини, транспортування, логістика, маркетинг та інші послуги. Це сприяє формуванню комплексного економічного розвитку, де зростання однієї галузі призводить до зростання інших, створюючи так званий "мультиплікаційний ефект". Така інтеграція економічної діяльності не лише збільшує загальну кількість робочих місць, але й сприяє економічній диверсифікації та стійкості.

ППІ також можуть мати важливий соціальний вплив, сприяючи зменшенню соціальної нерівності та підтримці регіонального розвитку. У країнах або регіонах, де рівень розвитку нижчий, інвестиції можуть допомогти знизити розрив між більш і менш розвиненими територіями, забезпечуючи рівномірніше розподілення економічних можливостей і ресурсів. Вкладення у регіони, що відстають, не тільки покращують економічні умови, але й сприяють розвитку місцевої інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, що в свою чергу підвищує якість життя місцевого населення і стабілізує соціальну ситуацію [12, С. 150-155].

Таким чином, прямі іноземні інвестиції є потужним інструментом для зниження рівня безробіття, підвищення доходів, стимулювання економічної активності та забезпечення соціальної стабільності. Вони не тільки сприяють економічному зростанню, але й підтримують соціальний прогрес, зменшуючи нерівність і підвищуючи рівень життя населення. Ці фактори роблять ППІ ключовим елементом стратегії економічного відновлення та розвитку країн у посткризовий період.

Прямі іноземні інвестиції (ППІ) також допомагають країнам диверсифікувати їхні економіки, що є надзвичайно важливим для зміцнення економічної стійкості у посткризовий період. У цей час багато країн намагаються знайти нові джерела зростання, оскільки традиційні галузі можуть бути значно ослаблені або вичерпати свій потенціал для розвитку. Залучення іноземного капіталу може стати каталізатором для розвитку нових секторів економіки, таких як інформаційні технології, біотехнології, зелена енергетика, фінансові послуги, логістика та туризм. Ці нові сектори не тільки створюють нові робочі місця, але й сприяють зменшенню залежності від традиційних галузей, таких як важка промисловість або сільське господарство, які можуть бути більш вразливими до економічних шоків, змін клімату або коливань на світових ринках.

Розширення економічної бази за рахунок нових секторів дозволяє країні краще витримувати зовнішні економічні впливи та бути більш гнучкою у

реагуванні на глобальні економічні зміни. Наприклад, вкладення в сектор інформаційних технологій можуть допомогти країні інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості, підвищити продуктивність праці та створити високооплачувані робочі місця. Інвестиції в зелену енергетику сприяють розвитку відновлюваних джерел енергії, зменшуючи залежність від імпорту енергоносіїв і сприяючи енергетичній безпеці та стійкості до коливань цін на нафту і газ [13, С. 326-327].

Крім того, диверсифікація економіки за рахунок ПІІ дозволяє знизити ризики, пов'язані з коливаннями світових цін на певні товари або економічними шоками в окремих галузях. Наприклад, країни, які залежать від експорту сировини, таких як нафта або метали, можуть постраждати від падіння світових цін на ці товари. Залучення ПІІ у такі сектори, як обробна промисловість, послуги або технології, дозволяє знизити цю залежність і створити нові джерела доходів, менш вразливі до коливань цін. Це сприяє стабільнішому та сталому економічному зростанню [14, с. 89].

Залучення ПІІ також може сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, який є важливим для економічної диверсифікації та створення робочих місць. Іноземні компанії часто співпрацюють з місцевими підприємствами, надаючи їм доступ до нових ринків, технологій та капіталу, що допомагає їм розширюватися і зміцнювати свої позиції. Це створює синергію, яка сприяє загальному економічному розвитку і забезпечує більш збалансоване зростання. Таким чином, диверсифікація економіки через залучення ПІІ робить економіку більш стійкою до майбутніх криз, сприяє створенню нових галузей і можливостей для зростання, знижує залежність від традиційних секторів і підвищує економічну стійкість країни. Це, у свою чергу, забезпечує країнам можливість ефективніше реагувати на глобальні економічні виклики, зберігати стабільність і забезпечувати довгострокове економічне процвітання.

Крім економічних факторів, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють важливу роль у зміцненні політичної стабільності в країнах, які пережили

кризу. Присутність іноземних інвесторів і їхній внесок у розвиток місцевої економіки значно підвищують рівень довіри до країни з боку міжнародної спільноти. Це, у свою чергу, позитивно впливає на політичні та економічні відносини з іншими державами, забезпечуючи кращі умови для подальшої інтеграції країни в міжнародні економічні структури.

Залучення ПІІ часто супроводжується укладенням угод про захист інвестицій, які включають положення щодо недискримінації, захисту від експропріації, забезпечення права на репатріацію прибутків та надання справедливого і рівного режиму для іноземних інвесторів. Такі угоди є важливим фактором для залучення інвесторів, оскільки вони забезпечують правову захищеність їхніх вкладень, знижують ризики, пов'язані з політичною нестабільністю, і роблять країну більш привабливою для довгострокових інвестицій [15, С. 291-293]. Крім того, ці угоди сприяють розвитку міжнародного співробітництва, що є ключовим для зміцнення політичних зв'язків і підвищення авторитету країни на міжнародній арені. Укладення таких угод сигналізує міжнародним партнерам про готовність країни дотримуватися міжнародних стандартів у сфері інвестицій і бізнесу, що може залучити додаткові інвестиції та сприяти більш активному залученню країни в глобальні економічні процеси. Це, в свою чергу, створює додаткові гарантії для інвесторів і забезпечує стабільний потік іноземного капіталу в країну.

Позитивний вплив ПІІ на політичну стабільність не обмежується лише зміцненням міжнародних відносин. Присутність великих міжнародних компаній та їхній вплив на місцеву економіку часто стимулюють уряди до впровадження реформ, спрямованих на поліпшення бізнес-клімату, боротьбу з корупцією, забезпечення верховенства права та підвищення прозорості державного управління. Це призводить до створення більш стабільного та передбачуваного політичного середовища, яке сприяє не лише залученню нових інвестицій, але й підтримці внутрішньої стабільності. Крім того, залучення ПІІ може сприяти зниженню рівня соціального напруження,

оскільки іноземні інвестиції часто супроводжуються створенням нових робочих місць і підвищенням рівня життя населення. Це зменшує ймовірність соціальних конфліктів і сприяє більшій соціальній злагоді, що, в свою чергу, позитивно впливає на політичну ситуацію в країні. Таким чином, ПІІ не лише сприяють економічному розвитку, але й мають важливий вплив на політичну стабільність, яка є необхідною умовою для стійкого розвитку країни в довгостроковій перспективі. Таким чином, прямі іноземні інвестиції не тільки забезпечують фінансову підтримку і сприяють економічному зростанню, але й виступають як важливий фактор політичної стабілізації країни після кризи. Вони зміцнюють міжнародні відносини, стимулюють впровадження політичних та економічних реформ, забезпечують правову захищеність інвесторів і сприяють зростанню соціальної злагоди. Це робить ПІІ ключовим елементом стратегії відновлення і розвитку будь-якої країни, що прагне стабілізувати свою економіку та політичну систему після кризи.

1.3. Фактори, що впливають на залучення прямих іноземних інвестицій на національному та регіональному рівні

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є складним і багатогранним процесом, на який впливає безліч факторів як на національному, так і на регіональному рівні. Ці фактори можуть бути економічними, політичними, соціальними, правовими, технічними або культурними і часто взаємодіють між собою, створюючи комплексний вплив на рішення інвесторів щодо вкладання капіталу. Розуміння та аналіз цих факторів є ключовими для розробки ефективної інвестиційної політики, яка має на меті створення сприятливих умов для залучення іноземних інвесторів та максимізацію вигод від їхнього залучення.

Національні та місцеві уряди, розробляючи інвестиційну політику, повинні враховувати не лише макроекономічні показники та правову базу, але й специфічні потреби інвесторів, тенденції світових ринків, регіональні

особливості, а також конкурентні переваги та недоліки, притаманні конкретній країні чи регіону. Такий комплексний підхід дозволяє формувати стратегії, які сприяють залученню ПІІ у найбільш перспективні галузі економіки, враховують особливості розвитку різних регіонів та відповідають вимогам сучасного глобального економічного середовища.

Здатність країни чи регіону успішно залучати ПІІ залежить від того, наскільки ефективно вони можуть поєднувати різні фактори для створення привабливого інвестиційного клімату. Це включає підтримку економічної стабільності, розвиток інфраструктури, підвищення кваліфікації робочої сили, забезпечення правової безпеки, створення стимулюючої податкової політики, а також активну інтеграцію в міжнародні економічні процеси (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні фактори, що впливають на залучення ПІІ

Фактор	Національний рівень	Регіональний рівень
Макроекономічна стабільність	Високий рівень економічного зростання, низька інфляція, стабільний обмінний курс	Рівень економічного розвитку регіону
Політична стабільність	Прозоре урядування, ефективна правова система	Місцеві політичні умови та регіональна автономія
Інфраструктура	Розвинена транспортна, енергетична, комунальна інфраструктура	Локальні інфраструктурні проекти та ініціативи
Рівень розвитку людського капіталу	Освітня система, рівень кваліфікації працівників	Наявність технічних та професійних навчальних закладів
Податкова політика та стимули	Низькі податки, спеціальні економічні зони	Регіональні податкові пільги та стимули
Доступ до ресурсів	Природні ресурси (корисні копалини, енергетичні ресурси)	Місцеві ресурси та виробничі потужності
Інтеграція в міжнародну економіку	Членство у СОТ, угоди про вільну торгівлю	Географічне розташування, доступ до зовнішніх ринків
Регіональні особливості	Наявність національних кластерів та індустріальних зон	Локальні бізнес-кластери, близькість до кордонів

Джерело: складено автором на основі [16, С. 310-313]

Країни та регіони, що успішно враховують ці фактори у своїй політиці, зазвичай досягають кращих результатів у залученні іноземного капіталу, що

сприяє їхньому економічному зростанню та розвитку. Таким чином, розуміння факторів, що впливають на залучення ПІІ, дозволяє не лише залучити більше іноземних інвестицій, але й забезпечити їх ефективне використання для довгострокового економічного зростання та підвищення добробуту населення.

Одним із найважливіших факторів, що впливають на залучення ПІІ, є макроекономічна стабільність країни. Інвестори прагнуть вкладати свої кошти у стабільні економіки, де прогнозуються сталий економічний ріст, низький рівень інфляції, стабільний обмінний курс валюти та сприятливий платіжний баланс. Такі економічні умови свідчать про низький ризик економічних шоків, що може негативно вплинути на прибутковість інвестицій. Крім того, стабільна макроекономічна ситуація дозволяє інвесторам робити довгострокові прогнози щодо розвитку ринку та планувати стратегії інвестування з меншим ризиком. Країни з сильними макроекономічними показниками зазвичай приваблюють більше іноземних інвестицій, оскільки інвестори бачать у них менший ризик втратити свої вкладення. Наприклад, країни з високими темпами економічного зростання, такими як Китай та Індія, стали одними з найбільших отримувачів ПІІ завдяки своїй економічній стабільності та перспективам зростання [17, С. 151].

Політична стабільність є ще одним ключовим фактором, який відіграє важливу роль у залученні ПІІ. Країни з високим рівнем політичної стабільності, де існує прозоре та ефективне урядування, менш схильні до політичних ризиків, що приваблює інвесторів. Політична стабільність знижує ймовірність виникнення конфліктів, політичних криз або змін у політичному курсі, які можуть створити непередбачувані умови для бізнесу. Національна правова система також має важливе значення: інвестори надають перевагу країнам з ефективною, прозорою і передбачуваною правовою системою, яка забезпечує захист прав власності, виконання контрактів та вирішення спорів. Відсутність корупції, прозорі регуляторні процедури та захист прав

інвесторів також є важливими складовими, що сприяють підвищенню інвестиційної привабливості. Наприклад, країни, які запровадили прозорі та ефективні правові норми щодо захисту інвестицій, такі як Сінгапур або Нова Зеландія, вважаються інвесторами стабільними місцями для бізнесу [18, С. 78-82].

Розвинена інфраструктура є критичним фактором для залучення ПІІ, оскільки вона забезпечує основу для ефективного функціонування бізнесу. Інвестори звертають увагу на наявність сучасних транспортних мереж (дороги, залізниці, порти, аеропорти), енергетичних ресурсів, телекомунікацій, а також доступу до якісних комунальних послуг. Інфраструктура знижує витрати на виробництво та логістику, підвищуючи конкурентоспроможність підприємств. Сучасна та ефективна інфраструктура сприяє швидкому переміщенню товарів і послуг, покращує логістичні ланцюги та доступ до глобальних ринків, що є важливим для іноземних інвесторів. Наприклад, країни з розвиненою інфраструктурою, такі як Німеччина та Японія, успішно залучають іноземні інвестиції у виробничий сектор завдяки своїй високоякісній інфраструктурі [19, с. 147].

Іноземні інвестори часто звертають увагу на рівень освіти та кваліфікації робочої сили в країні або регіоні. Високий рівень людського капіталу, наявність технічних та управлінських навичок серед працівників є значним плюсом для інвесторів, які прагнуть залучити кваліфікованих працівників для своїх підприємств. Країни та регіони з розвиненою системою освіти, програмами професійного навчання та перепідготовки робочої сили мають більше шансів залучити високотехнологічні інвестиції. Крім того, наявність кваліфікованої робочої сили дозволяє інвесторам знизити витрати на навчання персоналу та швидко інтегрувати нові технології у виробничі процеси. Наприклад, Індія активно залучає ПІІ у сектор інформаційних технологій завдяки високому рівню кваліфікації місцевих спеціалістів [20, С. 212-213].

Податкова політика країни, а також наявність інвестиційних стимулів мають вагомий вплив на рішення іноземних інвесторів. Низькі ставки податків, пільгові умови оподаткування, податкові кредити, субсидії, звільнення від митних зборів на імпорту обладнання, а також спеціальні економічні зони з пільговим режимом є привабливими для інвесторів, оскільки дозволяють зменшити витрати та підвищити прибутковість інвестиційних проектів. Ефективна податкова політика може стати вирішальним фактором для інвесторів при виборі місця для розміщення своїх капіталів. Наприклад, Ірландія змогла залучити значні обсяги ПІІ у технологічний сектор завдяки своїй привабливій податковій політиці та створенню спеціальних економічних зон.

Рівень інтеграції країни в міжнародну економіку також впливає на її здатність залучати ПІІ. Країни, які є членами міжнародних економічних організацій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), мають угоди про вільну торгівлю або інші торговельні угоди, зазвичай більш привабливі для інвесторів, оскільки вони мають доступ до глобальних ринків, зниження тарифних та нетарифних бар'єрів, що полегшує торгівлю та зменшує витрати. Такі угоди створюють сприятливі умови для міжнародної торгівлі та інвестицій, знижують ризики для інвесторів і підвищують привабливість країни як місця для вкладення капіталу [21, с. 98].

На регіональному рівні до перерахованих факторів додаються специфічні особливості, які можуть впливати на рішення інвесторів. Це можуть бути, наприклад, наявність або відсутність кластерів підприємств у певній галузі, географічне розташування регіону, близькість до кордонів або великих ринків збуту, наявність регіональних програм підтримки бізнесу, культурні та соціальні особливості. Регіони, які активно розвивають інфраструктуру, підвищують рівень освіти та професійної підготовки, запроваджують інвестиційні стимули та забезпечують сприятливий бізнес-клімат, можуть успішно конкурувати за залучення ПІІ. Наприклад, деякі регіони Китаю, такі як Шанхай і Гуандун, активно розвивали інфраструктуру

і створювали спеціальні економічні зони, що сприяло значному припливу ПІІ і швидкому економічному розвитку [22, С. 132-134].

Отже, у процесі залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) ключову роль відіграє ціла низка факторів як на національному, так і на регіональному рівнях. Макроекономічна стабільність, політична стабільність, розвинена інфраструктура, високий рівень людського капіталу, приваблива податкова політика та наявність інвестиційних стимулів є основними умовами, що визначають привабливість країни або регіону для іноземних інвесторів. Крім того, доступ до природних ресурсів та інтеграція в міжнародну економіку суттєво впливають на рішення інвесторів щодо вкладення капіталу. Водночас, регіональні особливості, такі як наявність бізнес-кластерів, географічне розташування та регіональні програми підтримки, також можуть мати значний вплив на інвестиційну привабливість окремих територій.

Таким чином, ефективна стратегія залучення ПІІ повинна враховувати комплексний вплив цих факторів та створювати сприятливі умови для інвесторів як на національному, так і на регіональному рівнях. Це забезпечить не лише приток капіталу, але й сприятиме довгостроковому економічному зростанню, розвитку інфраструктури, підвищенню зайнятості та покращенню добробуту населення.

Висновки до розділу 1

У першому розділі розглянуто теоретичні основи залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у процесі повоєнного економічного відновлення. Зокрема, було досліджено поняття прямих іноземних інвестицій та основні теоретичні підходи до їх залучення в національну економіку. Прямі іноземні інвестиції визначаються як стратегічно важливий інструмент для економічного зростання, розвитку промисловості, модернізації інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності країни на глобальному ринку. У цьому контексті було розглянуто ключові теорії, такі як

теорія монополістичних переваг, еклектична парадигма (OLI-парадигма), теорія життєвого циклу продукту та інші, які пояснюють мотиви та механізми здійснення ПІІ.

Аналіз ролі ПІІ у посткризовому економічному відновленні показав, що вони відіграють вирішальну роль у відбудові економіки, особливо в умовах післявоєнного періоду. ПІІ забезпечують необхідний фінансовий ресурс для відновлення та модернізації інфраструктури, сприяють технологічному оновленню та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, створюють нові робочі місця, що допомагає знизити рівень безробіття та підвищити рівень доходів населення. Крім того, вони сприяють соціальній стабільності та зменшенню нерівності через розвиток різних регіонів та галузей.

Також було розглянуто основні фактори, що впливають на залучення ПІІ на національному та регіональному рівнях. Серед них макроекономічна стабільність, політична стабільність, розвинена інфраструктура, високий рівень людського капіталу, приваблива податкова політика, доступ до природних ресурсів та рівень інтеграції в міжнародну економіку. Було встановлено, що створення сприятливих умов для інвесторів залежить не лише від загальнонаціональних політик, а й від регіональних особливостей, таких як наявність бізнес-кластерів, географічне розташування та регіональні програми підтримки.

Таким чином, залучення прямих іноземних інвестицій є важливим інструментом для забезпечення сталого економічного розвитку та відновлення в посткризових умовах. Розуміння теоретичних основ, ролі та факторів, що впливають на залучення ПІІ, дозволяє розробити ефективні стратегії та політики для максимізації вигод від іноземного капіталу, спрямованих на довгострокове зростання економіки та покращення добробуту населення.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ: ТРЕНДИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

2.1. Аналіз динаміки та впливу залучення прямих іноземних інвестицій в Україні до і після початку військових дій

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є одним із ключових факторів економічного зростання для багатьох країн, особливо для тих, що знаходяться в процесі економічної трансформації, таких як Україна. За рахунок залучення зовнішнього капіталу, нових технологій та управлінських практик ПІІ можуть значно підвищити конкурентоспроможність національної економіки та сприяти зростанню валового внутрішнього продукту (ВВП). Проте вплив ПІІ є неоднорідним, особливо в країнах, що переживають періоди політичної та економічної нестабільності.

Аналіз динаміки ПІІ в Україні з 2002 по 2023 рік дозволяє виявити основні тенденції, що визначали їх вплив на економіку країни, і зрозуміти, які фактори стояли за різкими коливаннями інвестицій (рис. 2.1).

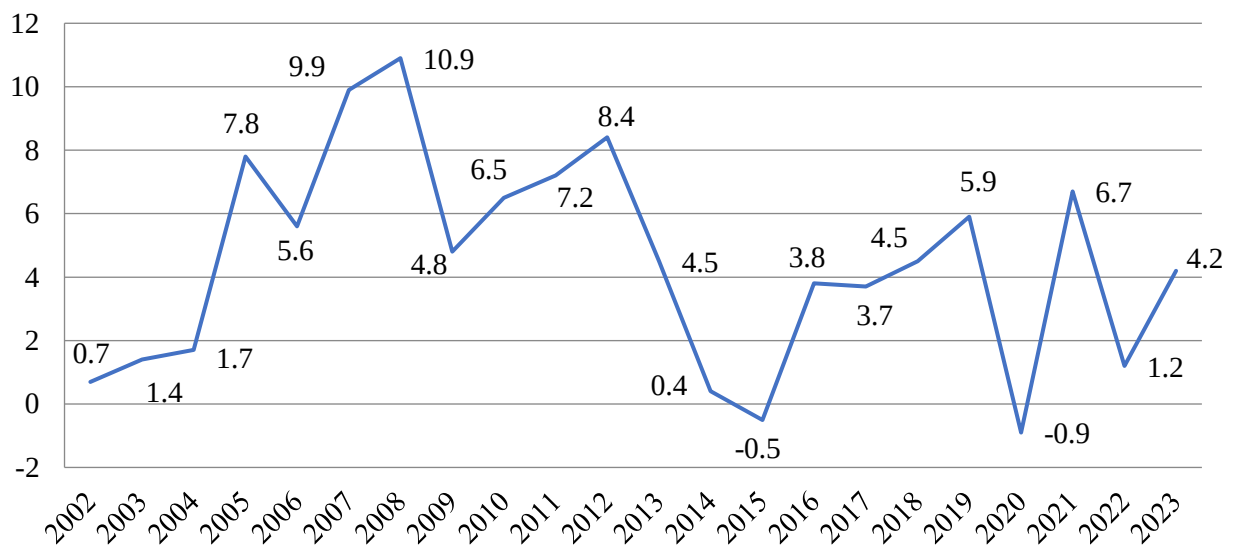

Рис. 2.1. Потоки ПІІ в Україні за 2002-2023 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором за [23]

На рис. 2.1. відображено динаміку потоків ПІІ в Україні за період з 2002 по 2023 роки. Цей період охоплює як часи економічної стабільності, так і суттєві кризи, зокрема глобальну фінансову кризу 2008-2009 років, початок війни на сході України у 2014 році, а також пандемію COVID-19 у 2020 році та повномасштабне військове вторгнення Росії у 2022 році.

Для періоду за 2002-2023 рр. характерним в динаміці потоків ПІІ в Україну є наступне:

- 2002-2005: у цей період спостерігався поступовий ріст потоків ПІІ, що може бути пояснено стабільною економічною ситуацією та активними реформами в країні. Найбільш помітне зростання припало на 2005 рік, коли обсяг ПІІ зріс до 7,8 млрд. дол. США. Це стало можливим завдяки реформам та підвищенню привабливості України для інвесторів [24, С. 28-31].

- 2006-2008: до 2007 року інвестиції досягли свого піку (9,9 млрд. дол. США), однак світова фінансова криза, що почалася в 2008 році, призвела до падіння інвестицій. У цей період інвестори обережно ставилися до нових вкладень, враховуючи глобальні економічні ризики [25, С. 15-19].

- 2009-2013: після кризи інвестиційні потоки поступово відновилися, досягнувши піку у 2012 році (8,4 млрд. дол. США). Однак після цього почався новий період спаду через внутрішню політичну нестабільність, що спричинило обмеження інвестиційного потенціалу [26, С. 88-90].

- 2014-2015: внаслідок анексії Криму та початку бойових дій на Сході України, потоки ПІІ різко скоротилися. У 2015 році обсяг прямих іноземних інвестицій впав до від'ємного показника в -0,5 млрд. дол. США. Це був один з найнижчих показників за весь період через військові дії та політичну нестабільність [27, С.78-79].

- 2016-2018: після відносної стабілізації політичного та економічного стану, рівень надходжень ПІІ почав поступово відновлюватися. У 2018 році обсяг інвестицій становив 4,5 млрд. дол. США, що свідчить про часткове повернення довіри інвесторів, хоча цей рівень залишався нижчим порівняно з довоєнними показниками [28, с. 80].

- 2019-2020: у 2019 році Україна продовжила залучати іноземний капітал, досягнувши 5,9 млрд. дол. США. Однак 2020 рік став важким через пандемію COVID-19, що призвело до різкого скорочення інвестиційних потоків і навіть негативного значення ПІІ (-0,9 млрд. дол. США)[29, с. 171].

- 2021: після пандемічного шоку відбулося різке відновлення інвестиційних потоків – до 6,7 млрд. дол. США. Це можна пояснити певною стабілізацією глобальної економіки, а також відновленням інтересу інвесторів до ринків, що розвиваються, таких як Україна [30, с. 14].

- 2022: з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну інвестиції знову впали до 1,2 млрд. дол. США. Цей рік став одним з найбільш кризових для економіки України через значну політичну та економічну невизначеність, руйнування інфраструктури та безпосередні загрози для бізнесу [31, с. 64].

- 2023: попри військові дії, у 2023 році відбулося часткове відновлення потоків ПІІ до 4,2 млрд. дол. США. Це може бути пов'язано з очікуваннями на відновлення країни після війни та потенційними можливостями для інвесторів у процесі відбудови [32, с. 16].

Загалом, динаміка прямих іноземних інвестицій в Україні є вкрай волатильною та залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів. Найбільш руйнівним фактором для економіки України залишається військова агресія Росії, що почалася в 2014 році і досягла свого піку у 2022 році. Попри це, Україна демонструє здатність до відновлення інвестицій, що вказує на можливість подальшого економічного зростання за умов стабілізації ситуації та проведення необхідних реформ.

Окрім щорічних потоків також важливим показником є залишки ПІІ, які представляють загальний обсяг іноземних інвестицій, що накопичені в економіці України протягом певного періоду. Цей показник є важливим індикатором довготривалих інвестиційних відносин між Україною та іноземними країнами. Нижче представлено аналіз залишків ПІІ в Україні за

період 2019-2023 років на основі даних Національного банку України (див. рис. 2.2).

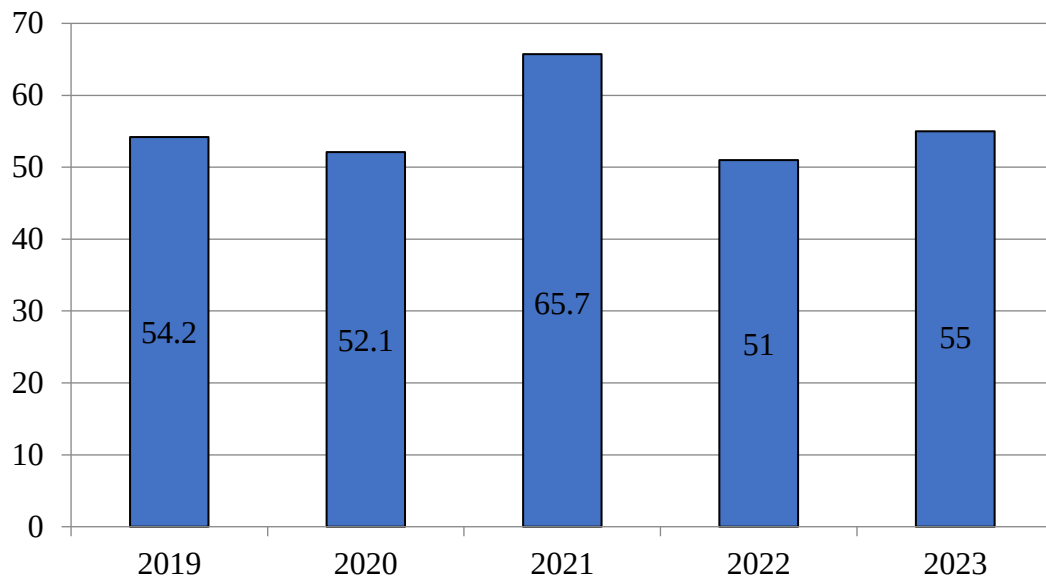

Рис.2.2. Залишки ПІІ в Україні за 2019-2023 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором за [33]

Відповідно до рис. 2.2 можна визначити, що в динаміці залишків ПІІ в Україні на 2019-2023 роки зберігаються такі самі тенденції, як і в динаміці потоків, а саме:

- падіння рівня залишків у 2020 році відносно 2019 року до 52,1 млрд. дол. США у зв'язку з пандемією COVID-19 і глобальною економічною кризою. Це відображає зменшення інвестиційних потоків і певний відтік капіталу через невизначеність на світових ринках.
- поступове відновлення економіки після пандемії у 2021 році, про що свідчить зростання залишків ПІІ до 65,7 млрд. дол. США. Це свідчить про часткове відновлення інвестиційної активності та повернення довіри інвесторів.
- через початок повномасштабних військових дій в Україні у 2022 році обсяги залишків ПІІ знизилися до 51,0 млрд. дол. США. Це було очікуваним результатом в умовах військової кризи, яка призвела до зупинення багатьох інвестиційних проєктів.

- незважаючи на війну, у 2023 році спостерігалось часткове відновлення інвестиційної активності, і залишки ПІІ збільшилися до 55,0 млрд. дол. США. Це свідчить про готовність іноземних інвесторів повертатися на український ринок і підтримувати його відбудову. Відновлення у 2023 році демонструє потенціал для подальшого залучення капіталу в умовах стабілізації ситуації в країні.

За період 2019-2023 років деяких змін також зазнала і структура ПІІ в Україні. Особливо важливими для української економіки є інвестиції у ключові сектори: промисловість, фінансові послуги, сільське господарство, інформаційні технології та будівництво.

Аналіз ПІІ за видами економічної діяльності дозволяє оцінити, які галузі були найбільш привабливими для іноземних інвесторів і як змінилася структура ПІІ протягом цього періоду. Зокрема, операції за інструментами ПІІ за видами економічної діяльності (див. табл. 2.1.) демонструють динаміку нових вкладень у кожен сектор економіки, а залишки за інструментами ПІІ за видами економічної діяльності (див. табл. 2.2.) показують загальний накопичений обсяг ПІІ у відповідних галузях, що дозволяє оцінити довгострокові інвестиційні зв'язки.

Таблиця 2.1 відображає операції з за інструментами ПІІ в Україну за видами економічної діяльності з 2019 по 2023 роки, що дозволяє проаналізувати вплив повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році, на економічну ситуацію в країні.

Промисловість: у 2019 та 2021 роках промисловий сектор демонстрував значний приплив ПІІ, зокрема 2480,2 млн. дол. США у 2019 та 4039,5 млн. дол. США у 2021 році. Однак у 2020 та 2022 роках спостерігається значний відтік капіталу, особливо у 2022 році з показником -1664,8 млн. дол. США, що можна пояснити прямим впливом військових дій на виробничі потужності та інфраструктуру. У 2023 році показник знову став позитивним, що свідчить про поступове відновлення або стабілізацію інвестицій у промисловість (688,7 млн. дол. США).

Таблиця 2.1.

Операції за інструментами ПІІ в Україну за видами економічної діяльності за 2019-2023 рр., млн. дол. США

Види економічної діяльності	2019	2020	2021	2022	2023
Промисловість	2480,2	-851,1	4039,5	-1664,8	688,7
Оптова та роздрібна торгівля	862,9	-8,4	656,7	658,7	1573,3
Фінансові та страхова діяльність	1172,0	226,0	644,6	1077,8	761,6
Сільське господарство	38,0	224,6	1127,8	378,4	130,6
Інформація та телекомунікація	-67,6	373,8	-2,1	570,4	607,3
Транспорт та складське господарство	345,6	26,9	165,9	169,5	213,7
Операції з нерухомим майном	494,1	-157,5	347,3	-281,8	214,5
Будівництво	125,2	-199,0	74,1	-166,6	14,1

Джерело: побудовано автором за [33]

Оптова та роздрібна торгівля: торгівля продемонструвала відносну стабільність під час повномасштабного вторгнення. У 2022 році вона продовжувала зростати до 658,7 млн. дол. США, а в 2023 році спостерігається різкий стрибок до 1573,3 млн. дол. США. Це може свідчити про перебудову економічної діяльності в умовах війни та адаптацію торговельних ланцюгів.

Фінансовий сектор: зазнав значного спаду в 2022 році (-460,7 млн. дол. США), що вказує на чутливість банківської та страхової діяльності до військових дій. Однак вже в 2023 році відновлення сектору призвело до позитивного показника в 607,3 млн. дол. США.

Сільське господарство: незважаючи на війну, інвестиції знизилися, але не критично. У 2022 році цей сектор залучив 378,4 млн. дол. США, що вказує на його важливість для економіки, навіть в умовах війни. У 2023 році обсяги інвестицій трохи знизилися (130,6 млн. дол. США), але залишаються значущими.

Транспорт та складське господарство: у 2022 році спостерігається майже повне зникнення інвестицій в транспортний сектор (16,9 млн. дол. США), що логічно пов'язано з війною, знищенням інфраструктури та небезпекою для логістики. Однак у 2023 році відбувається деяке відновлення інвестицій (213,7 млн. дол. США).

Інформація та телекомунікація: ІТ-сектор продемонстрував стабільне зростання, особливо в 2023 році (607,3 млн. дол. США). Це свідчить про те, що сектор технологій менше постраждав від війни і навіть адаптувався до нових умов.

Операції з нерухомістю: інвестиції знизилися до -281,8 млн. дол. США у 2022 році, що вказує на кризу в цій сфері через руйнування інфраструктури та міграцію населення. У 2023 році спостерігається певне відновлення (214,5 млн. дол. США).

Будівництво: у 2019 році інвестиції становили 125,2 млн дол. США, але в 2020 році відбувся різкий відтік капіталу через пандемію. У 2021 році сектор почав частково відновлюватися з інвестиціями в 74,1 млн. дол. США, але в 2022 році війна призвела до серйозного скорочення інвестицій (-166,6 млн. дол. США). Проте в 2023 році сектор показав ознаки стабілізації з обсягом 14,1 млн. дол. США, що вказує на поступове відновлення після руйнувань війни.

Основні показники свідчать про те, що промисловість, фінансовий сектор, транспорт і будівництво найбільше постраждали від військових дій, тоді як сектори ІТ і торгівлі виявили більшу стійкість або змогли швидко адаптуватися до умов війни.

Дані таблиці 2.2. демонструють залишки за інструментами ПІІ в Україні за видами економічної діяльності у 2019-2023 роках, що дозволяє побачити накопичений ефект від інвестицій протягом цих років, а також вплив зовнішніх факторів, таких як повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році (див. табл. 2.2).

Промисловість: залишки ППІ мали тенденцію до зростання з 2019 по 2021 рік, досягнувши свого піку у 2021 році (28,7 млрд. дол. США). Однак у 2022 році відбулося значне зниження до 21,3 млрд. дол. США. Це, ймовірно, відображає руйнівний вплив війни на промислову інфраструктуру. У 2023 році ситуація трохи стабілізувалася з незначним зростанням до 21,4 млрд. дол. США.

Оптова та роздрібна торгівля: протягом досліджуваного періоду спостерігається поступове зростання. У 2021 році залишки досягли 10,2 млрд. дол. США, але в 2022 році вони дещо знизилися до 8,3 млрд. дол. США. Однак у 2023 році спостерігається зростання до 9,5 млрд. дол. США, що вказує на поступове відновлення сектора.

Таблиця 2.2.

Залишки за інструментами ППІ в Україні за видами економічної діяльності за 2019-2023 рр., млрд. дол. США

Види економічної діяльності	2019	2020	2021	2022	2023
Промисловість	21,9	20,4	28,7	21,3	21,4
Оптова та роздрібна торгівля	7,6	8,3	10,2	8,3	9,5
Фінансова та страхова діяльність	5,2	4,8	5,9	3,9	4,6
Сільське господарство	1,5	1,6	3,0	2,8	3,4
Інформація та телекомунікації	3,0	3,0	2,9	2,8	3,2
Транспорт та складське господарство	2,2	1,9	2,2	1,8	2,1
Операції з нерухомим майном	1,6	4,9	5,0	3,7	4,0
Будівництво	0,9	1,0	1,2	0,8	1,0

Джерело: побудовано автором за [33]

Фінансовий сектор: залишки ППІ зростали до 2021 року (9,1 млрд. дол. США), але з початком війни в 2022 році вони різко скоротилися до 3,9 млрд. дол. США. У 2023 році сектор почав поступово відновлюватися (4,6 млрд. дол. США).

Сільське господарство: продемонструвало відносну стабільність у залишках ПІІ протягом досліджуваного періоду. Навіть у 2022 році обсяг залишків незначно зменшився до 3,4 млрд. дол. США, а у 2023 році показник залишився на тому ж рівні.

Інформація та телекомунікації: зростання протягом 2019-2021 років, досягнувши піку у 2021 році (3,3 млрд дол. США). Однак війна призвела до зниження залишків до 2,8 млрд. дол. США у 2022 році. У 2023 році сектор знову почав зростати до 3,2 млрд. дол. США, що може свідчити про адаптацію ІТ-індустрії до нових умов.

Транспорт та складське господарство: у цьому секторі залишки інвестицій коливалися протягом 2019-2021 років, але у 2022 році спостерігається різке скорочення до 1,8 млрд. дол. США через руйнування транспортної інфраструктури під час війни. У 2023 році сектор демонструє поступове відновлення (2,1 млрд. дол. США).

Операції з нерухомим майном: у 2022 році спостерігається значне зростання залишків ПІІ у цьому секторі до 4,0 млрд. дол. США, що може бути пов'язано з переорієнтацією інвестицій на більш стабільні активи, такі як нерухомість. У 2023 році цей показник залишився на тому ж рівні.

Будівництво: поступове зростання інвестицій до 2021 року (1,2 млрд. дол. США). Після незначного спаду в 2022 році до 0,8 млрд. дол. США, у 2023 році спостерігається відновлення до 1,0 млрд. дол. США, що вказує на початок активізації будівельних проектів після певного періоду стагнації.

Військові дії суттєво вплинули на промисловість, фінансовий сектор та транспорт, де спостерігається значне зниження залишків за інструментами ПІІ у 2022 році. Водночас такі сектори, як ІТ, нерухомість і сільське господарство, продемонстрували відносну стабільність та певне відновлення у 2023 році, що свідчить про їхню здатність адаптуватися до кризових умов.

Нижче наведено динаміку потоків ПІІ за рік, що показує нові інвестиції, які надійшли до України з основних країн-інвесторів за період 2019-2023 років (див. рис. 2.3.).

За даними Національного банку України, найбільшими інвесторами в Україну протягом 2023 року були Кіпр, Нідерланди, США, Великобританія та Люксембург.

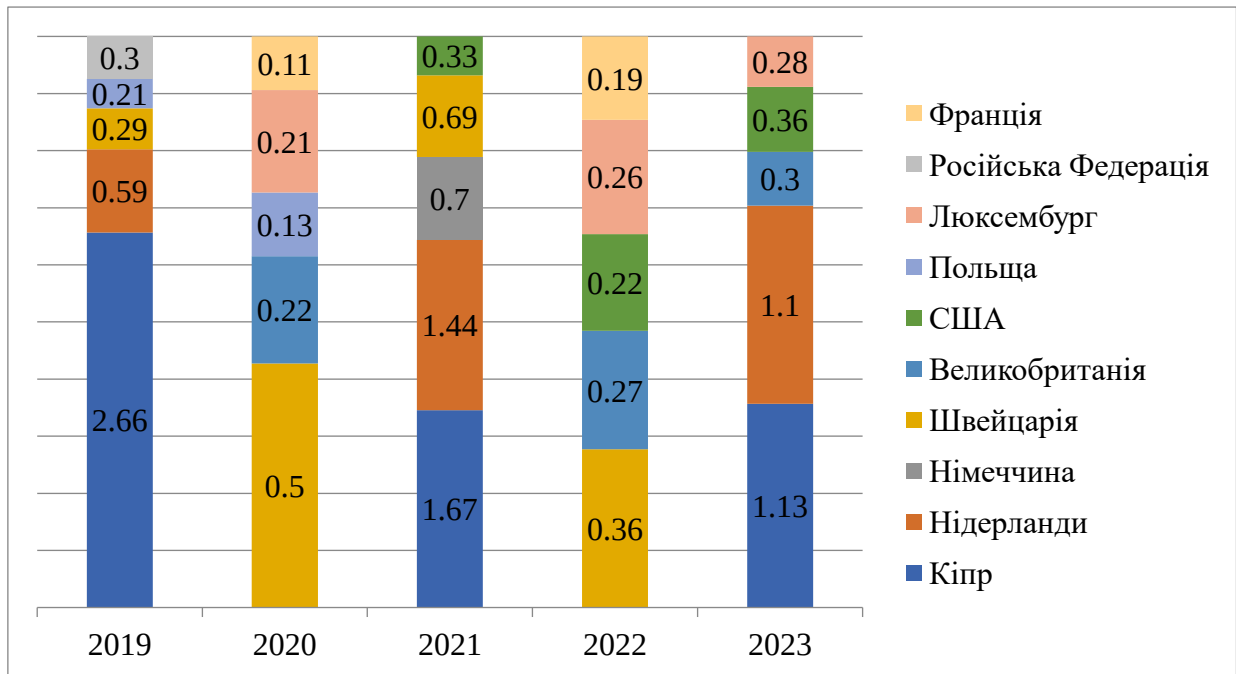

Рис. 2.3. Топ-5 країн-інвесторів за щорічними операціями за інструментами ПІІ в Україну за 2019-2023 рр., млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором за [33]

Згідно з даними на графіку 2.3. такі країни, як Кіпр, Нідерланди та Великобританія залишаються стабільним джерелом ПІІ в Україну протягом досліджуваного періоду. Характерним для кожного року є постійні зміни в списку двох-трьох країн-інвесторів.

Також, можна звернути увагу, що в 2019 році Російська Федерація входила в топ-5 партнерів-інвесторів з обсягом ПІІ в 0,3 млрд. дол. США.

Досить важливим також є те, що починаючи з 2021 року в топ-5 країн-інвесторів стабільно входять Сполучені Штати Америки з направленими у 2023 році 0,36 млрд. дол. США посідають 3 місце серед країн.

В 2023 році більшість потоків ПІІ серед 5 країн були направлені Кіпром (1,13 млрд. дол. США) та Нідерландами (1,10 млрд. дол. США).

Згідно з даними 2022 рік виявився найменшим за обсягами потоків ПІІ від всіх топ-5 країн-партнерів, що безпосередньо пов'язано з економічною та політичною нестабільністю у зв'язку з повномасштабним вторгнення Російської Федерації.

Таким чином, усі зазначені країни продовжують відігравати важливу роль у підтримці економіки України, хоча обсяги інвестицій можуть змінюватися залежно від зовнішніх факторів та економічної ситуації в країні.

За даними НБУ, серед країн з найбільшими запасами за інструментами ПІІ в Україні є Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Швейцарія та Великобританія протягом усього досліджуваного періоду за 2019-2023 рр. (див рис. 2.4).

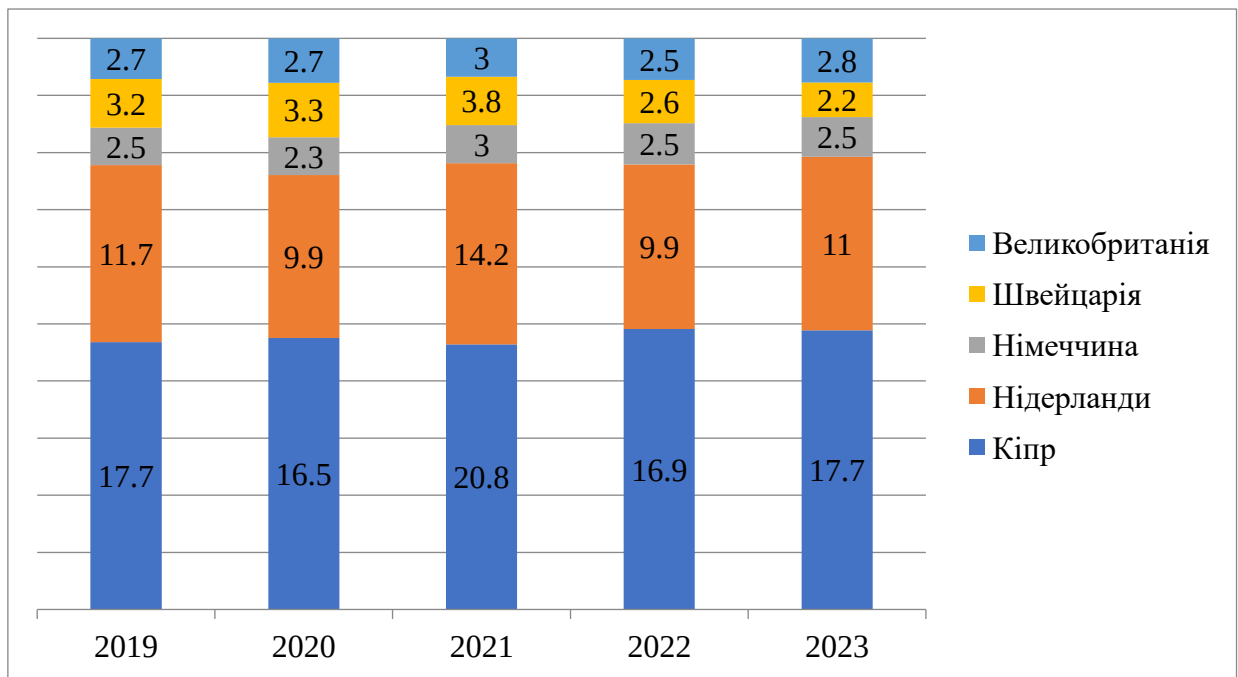

Рис. 2.4. Топ-5 країн-інвесторів за щорічними залишками за інструментами ПІІ в Україну за 2019-2023 рр., млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором за [33]

Кіпр і Нідерланди залишаються найважливішими інвесторами для України, тоді як інші країни, такі як Німеччина, Швейцарія та Великобританія, демонструють стабільні, але менші обсяги інвестицій, що також має важливий вплив на економіку країни. У 2021 році спостерігався пік інвестицій з Кіпру в розмірі 20,8 млрд. дол. США.

Проте, як і в попередніх дослідженнях, на рис. 2.4. також спостерігається помітне зниження залишків за інструментами ПІІ по всім партнерам у 2022 році, що спричинене війною. Не зважаючи на це, в 2023 році все одно починається поступове відновлення рівня залишків за інструментами ПІІ за Кіпром, Нідерландами та Великобританією, що вказує на позитивну тенденцію в співробітництві з партнерами.

Така картина демонструє, що всі країни продовжують бути важливими інвесторами для України, але динаміка їх вкладень різниться в залежності від економічних та стратегічних пріоритетів.

Також для більш детального розуміння ситуації з ПІІ в Україні необхідно провести дослідження в порівнянні з країнами ЦСЄ (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Щорічні потоки ПІІ в країни ЦСЄ та Україну за 2019-2023 рр., млрд. дол.

США

Країна	2019	2020	2021	2022	2023
Польща	13,3	11,0	15,2	12,0	14,5
Румунія	5,5	4,7	6,5	4,9	5,6
Чехія	5,1	4,6	6,0	4,8	5,5
Україна	5,6	-0,9	6,4	0,6	4,5
Угорщина	3,8	3,2	4,0	3,1	3,7
Словаччина	2,9	2,5	3,4	2,7	3,0
Литва	2,0	1,7	2,2	1,6	2,1
Болгарія	1,8	1,5	2,0	1,4	1,8
Хорватія	1,6	1,3	1,8	1,2	1,5
Естонія	1,4	1,2	1,5	1,1	1,3
Словенія	1,2	1,0	1,4	0,9	1,2
Латвія	0,9	0,8	1,0	0,7	0,9

Джерело: побудовано автором за [33]

Україна займає четверте місце серед країн ЦСЄ за обсягами щорічних потоків ПІІ у період з 2019 по 2023 роки. У порівнянні з лідерами, такими як Польща, Румунія та Чехія, Україна демонструє значні коливання через внутрішні та зовнішні фактори, зокрема, через війну та економічну

нестабільність. Польща стабільно залучає найбільші обсяги інвестицій, а також показує зростання у 2023 році, як і Чехія та Румунія.

Основною тенденцією для України є те, що після різкого падіння інвестицій у 2020 і 2022 роках через глобальні кризи та військову агресію, у 2023 році спостерігається часткове відновлення, проте позиція залишається менш стабільною порівняно з країнами ЦСЄ.

Незважаючи на обсяги потоків ПІІ, всі вищезазначені країни в табл. 2.3. мають більш стабільну ситуацію в порівнянні з Україною.

Таблиця 2.4.

Щорічні залишки ПІІ в країни ЦСЄ та Україну за 2019-2023 рр.,

млрд. дол. США

Країна	2019	2020	2021	2022	2023
Польща	220,0	210,0	235,0	218,0	230,0
Чехія	190,0	183,0	200,0	185,0	194,0
Угорщина	108,0	103,0	112,0	104,0	110,0
Румунія	95,0	91,0	100,0	92,0	97,0
Словаччина	86,0	81,0	92,0	85,0	90,0
Україна	54,2	52,1	65,7	51,0	55,0
Болгарія	50,0	47,0	54,0	48,0	52,0
Словенія	45,0	43,0	47,0	44,0	46,0
Хорватія	40,0	38,0	42,0	39,0	41,0
Естонія	29,0	28,5	30,0	29,1	29,9
Литва	25,0	24,0	26,0	25,2	26,3
Латвія	18,0	17,3	18,5	17,8	18,7

Джерело: побудовано автором за [33]

Україна займає шосте місце серед країн Центральної та Східної Європи за щорічними залишками ПІІ у 2019-2023 роках. Лідерами залишаються Польща та Чехія, які показують стабільне зростання інвестицій. Польща залучила найбільші обсяги ПІІ у 2023 році (230,0 млрд. дол. США), що вказує на її привабливість для інвесторів. Україна, хоча і має значні залишки ПІІ, демонструє нестабільність через вплив економічних та політичних факторів, зокрема війни. Після піку у 2021 році (63,7 млрд. дол. США), залишки знизилися у 2022 році, але у 2023 році спостерігається поступове відновлення

(млрд. дол. США). Загалом, основною тенденцією є стабільне лідерство Польщі та Чехії, тоді як Україна зазнає більших коливань через геополітичні ризики.

Відновлення інвестиційної активності в Україні в 2023 році є позитивною тенденцією, але вона потребує подальших зусиль для залучення стабільних потоків ПІІ.

Прямі іноземні інвестиції є важливим джерелом капіталу для економіки країни. Вони здатні стимулювати економічне зростання, створювати нові робочі місця, покращувати інфраструктуру та сприяти технологічним інноваціям. Проте питання, наскільки сильно потоки ПІІ впливають на загальний економічний стан України, залишається актуальним (див. рис. 2.5).

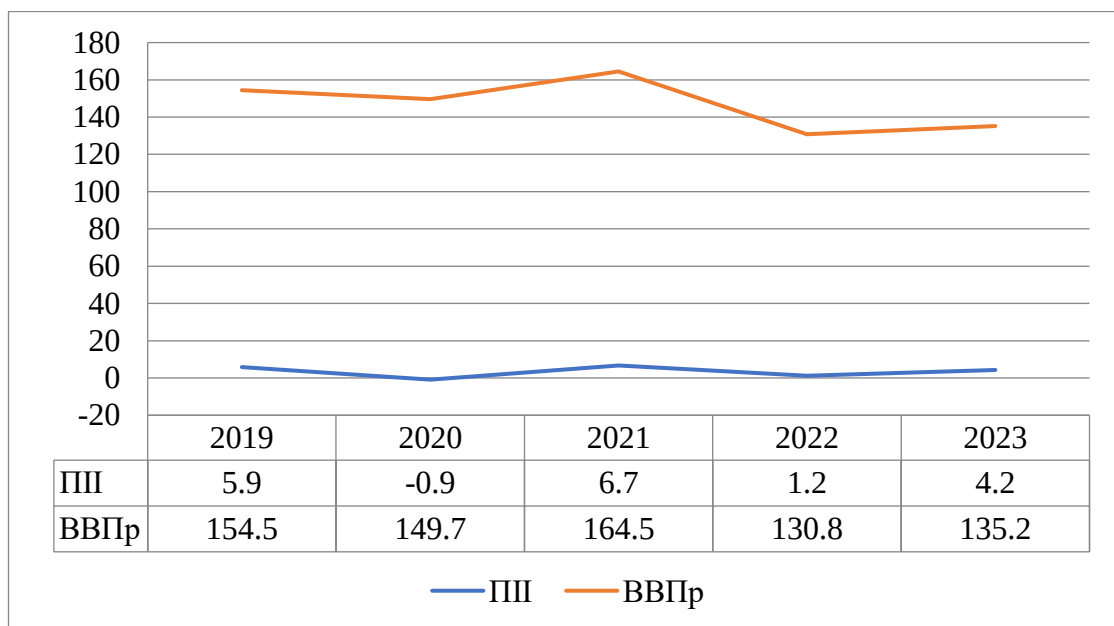

Рис. 2.5. Реальний ВВП та потоки ПІІ в Україну за 2019-2023 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором за [33; 34]

Загалом, зміни у ПІІ та ВВП мають деяку схожість: обидва показники знижуються у кризові роки та зростають у періоди стабілізації. Однак, схожість не є ідеальною, оскільки ВВП не настільки чутливо реагує на коливання ПІІ.

Для визначення ступеня впливу ПП на національні показники, зокрема на ВВП, доцільно провести аналіз кореляції між цими двома змінними. Кореляційний аналіз дозволяє визначити, наскільки тісно пов'язані зміни потоків ПП із змінами ВВП, і вказує на наявність позитивного або негативного зв'язку. Кореляційний коефіцієнт Пірсона є найбільш поширеним методом вимірювання лінійного зв'язку між змінними [35, с. 27].

Для проведення аналізу використовуються офіційні дані реального ВВП та потоків ПП України за період 2019–2023 роки:

Таблиця 2.5.

Реальний ВВП та потоки ПП в Україну за 2019-2023 рр., млрд. дол. США

Рік	ВВПр	Потоки ПП
2019	154,5	5,9
2020	149,7	-0,9
2021	164,5	6,7
2022	130,8	1,2
2023	135,2	4,2

Джерело: складено автором за [23; 38]

На основі даних табл. 2.5 розрахуємо коефіцієнт кореляції, використовуючи формула коефіцієнта кореляції Пірсона [36]:

$$r = \frac{\sum(X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum(X_i - \bar{X})^2} \sqrt{\sum(Y_i - \bar{Y})^2}} \quad (2.1.)$$

де X_i – значення ПП у році i ;

Y_i – значення ВВПр у році i ;

$\bar{X}$ – середнє значення ПП;

$\bar{Y}$ – середнє значення ВВПр.

Використовуючи дану формулу виконаємо розрахунки для знаходження коефіцієнта покроково.

Спочатку обчислимо середні значення для ПП та ВВП за 5 років:

$$\bar{X} = \frac{5,9 - 0,9 + 6,7 + 1,2 + 4,2}{5} = 3,4$$

$$\bar{Y} = \frac{154,5 + 149,7 + 164,5 + 130,8 + 135,2}{5} = 146,9$$

Обчислимо та внесемо відхилення від середнього значення для ВВП та ППІ за кожним роком окремо в табл. 2.6.

Таблиця 2.6.

Відхилення від середнього значення по потокам ППІ та реальному ВВП за 2019-2023 рр., млрд. дол. США

Рік	ППІ (X_i)	$X_i - \bar{X}$	ВВПр (Y_i)	$Y_i - \bar{Y}$
2019	5,9	2,5	154,5	7,6
2020	-0,9	-4,3	149,7	2,8
2021	6,7	3,3	164,5	17,6
2022	1,2	-2,2	130,8	-16,1
2023	4,2	0,8	135,2	-11,7

Джерело: розраховано автором за [23; 38]

Наступним кроком є розрахунок окремо чисельника та знаменника за допомогою даних табл. 2.6:

- Чисельник:

$$\begin{aligned} \sum (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y}) &= (2,5 \times 7,6) + (-4,3 \times 2,8) + (3,3 \times 17,6) + \\ &+ (-2,2 \times (-16,1)) + (0,8 \times (-11,7)) = 91,1 \end{aligned}$$

- Знаменник:

$$\begin{aligned} \sqrt{\sum (X_i - \bar{X})^2} &= \sqrt{6,25 + 18,49 + 10,89 + 4,84 + 0,64} = \sqrt{41,11} = 6,4 \\ \sqrt{\sum (Y_i - \bar{Y})^2} &= \sqrt{57,78 + 7,84 + 309,76 + 259,21 + 136,89} = \sqrt{771,48} = 27,8 \end{aligned}$$

Після розрахунку чисельника та знаменника підставимо отримані значення в формулу 2.1 та отримаємо підсумковий коефіцієнт кореляції :

$$r = \frac{91,1}{6,4 \times 27,8} = \frac{91,1}{177,9} = 0,51$$

Отриманий коефіцієнт кореляції $r = 0,51$ показує помірний позитивний зв'язок між ППІ та реальним ВВП. Це означає, що зростання ППІ зазвичай

супроводжується зростанням ВВП, але цей зв'язок не є дуже сильним. Іншими словами, ПІІ впливають на економіку, але є й інші значущі фактори.

Для аналізу впливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на реальний ВВП України за 2019–2023 роки була обрана *багатофакторна регресійна модель*. Така модель дає змогу оцінити взаємозв'язок між реальним ВВП (залежна змінна) та кількома незалежними змінними, такими як ПІІ, курс НБУ, облікова ставка та інфляція. Вибір саме цієї моделі зумовлений необхідністю оцінки одночасного впливу кількох факторів на економічне зростання України, що надає більш точні та всебічні результати [37, С. 168-169].

Для даного випадку формула багатофакторної регресійної моделі має наступний вигляд [37, С. 168-169]:

$$ВВП_r_t = \beta_0 + \beta_1 \times ПІІ_t + \beta_2 \times K_t + \beta_3 \times C_t + \beta_4 \times I_t + \epsilon_t \quad (2.2.)$$

де, $ВВП_r_t$ – реальний валовий внутрішній продукт у році t ,

$ПІІ_t$ – прямі іноземні інвестиції у році t ,

K_t – курс гривні до долара у році t ,

C_t – облікова ставка НБУ у році t ,

I_t – рівень інфляції у році t ,

$\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ – коефіцієнти регресії, які потрібно знайти,

ϵ_t – випадкові похибки.

Для розрахунків формуємо таблицю даних (див табл. 2.7), яка містить незалежні змінні (потоки ПІІ, курс, облікову ставку НБУ та інфляцію) разом із залежною змінною (ВВП_р). Це дозволяє побудувати модель і знайти значення коефіцієнтів $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$.

Показники по потокам ПІІ з сайту Міністерства фінансів були перераховані на гривні, використовуючи середньорічний курс гривні до долара США за даними НБУ. Показники реального ВВП та потоків ПІІ були переведені в млрд. гривень, оскільки це дозволяє усунути вплив зміни обмінного курсу валюти на показники реального ВВП та потоків ПІІ.

Переведення у гривні дає можливість працювати з національними даними без додаткових валютних коригувань, що робить аналіз стабільнішим (Табл. 2.7).

Таблиця 2.7.

Дані для розрахунку коефіцієнтів багатofакторної регресивної моделі впливу потоків ПІІ на реальний ВВП України за 2019-2023 рр.

Рік	ВВП _р , (млрд. грн.)	Потоки ПІІ (млрд. грн.)	Середньорічний курс НБУ (грн./ долар США)	Середньорічна облікова ставка НБУ (%)	Середньорічна інфляція (%)
2019	3675,72	152,46	25,84	17,00	7,90
2020	3818,45	-24,30	27,00	6,00	5,00
2021	4363,58	179,56	26,80	7,50	10,00
2022	3865,78	43,92	36,60	25,00	26,60
2023	5518,06	157,50	37,50	20,00	18,00

Джерело: складено автором за [23; 33; 38].

Також для більш коректного розрахунку коефіцієнтів використано дані з офіційного сайту НБУ по середньорічному курсу гривні до долара США, середньорічній обліковій ставці та середньорічній інфляції.

Основні змінні в нашій моделі:

- Залежна змінна: ВВП у млрд. грн. (2019–2023 р.).
- Незалежні змінні: ПІІ (млрд. грн.), середньорічний курс НБУ (грн./дол.), середньорічна облікова ставка НБУ (%), середньорічна інфляція(%) за період 2019-2023 рр.

Для забезпечення однакової шкали всіх показників та усунення масштабних розбіжностей між змінними була проведена стандартизація даних для кожної змінної. Це допомагає уникнути ситуацій, коли одна змінна має значний вплив лише через свої величезні значення. Стандартизація виконується за такою формулою:

$$Z = \frac{X - \mu}{\sigma} \quad (2.3.)$$

де, X – фактичне значення змінної;

μ – середнє значення змінної;

σ – стандартне відхилення змінної [39, с. 125].

Для знаходження стандартизації та розрахунку змінних формули ми використали Excel. Всі дані табл. 2.7. були перенесені в Excel, та використані для розрахунку середнього значення змінної (μ) для кожної змінної за допомогою формули СРЗНАЧ, для розрахунку стандартного відхилення (σ) для кожної змінної за допомогою формули СТАНДОТКЛОН. Кінцеві результати стандартизації даних табл. 2.7 зображені на рис. 2.6 та перенесені в табл. 2.8.

Рік	ВВП, (млрд. грн.)	Потоки ПП (млрд. грн.)	Середнь річний курс НБУ (грн/долар США)	Середнь річна облікова ставка НБУ (%)	Середнь річна інфляція (%)	Рік	ВВП	Потоки ПП	Середнь річний курс НБУ	Середнь річна облікова ставка НБУ	Середнь річна інфляція
2019	3675,72	152,46	25,84	17,00	7,90	2019	-0,758	0,575	-0,849	0,233	-0,638
2020	3818,45	-24,30	27,00	6,00	5,00	2020	-0,569	-1,433	-0,649	-1,115	-0,969
2021	4363,58	179,56	26,80	7,50	10,00	2021	0,153	0,883	-0,683	-0,932	-0,399
2022	3865,78	43,92	36,60	25,00	26,60	2022	-0,506	-0,658	1,013	1,214	1,494
2023	5518,06	157,50	37,50	20,00	18,00	2023	1,680	0,633	1,168	0,601	0,513
μ	4248,32	101,83	30,75	15,10	13,50						
σ	755,73	87,99	5,78	8,16	8,77						

Рис. 2.6. Розрахунок стандартизованих показників в Excel для багатофакторної регресійної моделі впливу потоків ПП на реальний ВВП України за 2019-2023 рр.

Джерело: розраховано автором

Для кожної незалежної змінної ми використовуємо метод найменших квадратів для знаходження коефіцієнтів регресії (табл. 2.8). Основна формула для методу найменших квадратів [40, с. 135]:

$$\beta = (X^T \times X)^{-1} X^T y \quad (2.4.)$$

де X – матриця незалежних змінних,

y – вектор залежної змінної (ВВП),

β – вектор коефіцієнтів,

X^T – транспонована матриця X ,

$(X^T \times X)^{-1}$ – обернена матриця до добутку $(X^T \times X)$.

X_y^T – добуток транспонованої матриці X^T (матриця незалежних змінних) на вектор залежної змінної y (в нашому випадку це реальний ВВП).

Таблиця 2.8.

Стандартизовані показники змінних для розрахунків багатофакторної регресійної моделі впливу потоків ПП на реальний ВВП України за 2019-2023 рр.

Рік	ВВПр	Потоки ПП	Середньорічний курс НБУ	Середньорічна облікова ставка НБУ	Середньорічна інфляція
2019	-0,758	0,575	-0,849	0,233	-0,638
2020	-0,569	-1,433	-0,649	-1,115	-0,969
2021	0,153	0,883	-0,683	-0,932	-0,399
2022	-0,506	-0,658	1,013	1,214	1,494
2023	1,680	0,633	1,168	0,601	0,513

Джерело: розраховано автором

Це стандартна формула методу найменших квадратів (OLS), яка дозволяє обчислити найкращі оцінки коефіцієнтів регресії β [40].

Матрица — копия - Microsoft Excel

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1		Y											
2		1,000	0,575	-0,849	0,233	-0,638			5,000	0,000	0,000	0,001	0,001
3		1,000	-1,433	-0,649	-1,115	-0,969			0,000	3,997	-0,088	0,490	0,011
4	X =	1,000	0,883	-0,683	-0,932	-0,399		X ^T × X =	0,000	-0,088	3,999	3,094	3,556
5		1,000	-0,658	1,013	1,214	1,494			0,001	0,490	3,094	4,001	3,426
6		1,000	0,633	1,168	0,601	0,513			0,001	0,011	3,556	3,426	4,000
7													
8		1,000	1,000	1,000	1,000	1,000			0,200	0,000	0,000	0,000	0,000
9		0,575	-1,433	0,883	-0,658	0,633			0,000	0,266	0,038	-0,121	0,069
10	X ^T =	-0,849	-0,649	-0,683	1,013	1,168		(X ^T × X) ⁻¹ =	0,000	0,038	1,201	-0,073	-1,006
11		0,233	-1,115	-0,932	1,214	0,601			0,000	-0,121	-0,073	0,995	-0,787
12		-0,638	-0,969	-0,399	1,494	0,513			0,000	0,069	-1,006	-0,787	1,817
13													
14													
15													
16													

Рис. 2.7. Матриці побудовані в Excel для розрахунку коефіцієнтів багатофакторної регресивної моделі

Джерело: розраховано автором

Після стандартизації даних, для розрахунку коефіцієнтів багатовфакторної регресії використовуються матриці, побудовані за допомогою Excel.

Створюються матриці X (незалежні змінні) та y (залежна змінна — ВВП), а також їх транспоновані варіанти та інверсії (матриця X^T , матриця $X^T \times X$, матриця $(X^T \times X)^{-1}$ та матриця $X^T y$) (див рис 2.7).

	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q
1											
2			5,000	0,000	0,000	0,001	0,001		-0,758		
3			0,000	3,997	-0,088	0,490	0,011		-0,569		
4		$X^T \times X =$	0,000	-0,088	3,999	3,094	3,556	$y =$	0,153		
5			0,001	0,490	3,094	4,001	3,426		-0,506	$\beta_0 =$	0,00
6			0,001	0,011	3,556	3,426	4,000		1,68	$\beta_1 =$	0,59
7										$\beta_2 =$	1,77
8			0,200	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	$\beta_3 =$	-0,55
9			0,000	0,266	0,038	-0,121	0,069		1,911	$\beta_4 =$	-0,84
10		$(X^T \times X)^{-1} =$	0,000	0,038	1,201	-0,073	-1,006	$X^T y =$	2,358		
11			0,000	-0,121	-0,073	0,995	-0,787		0,711		
12			0,000	0,069	-1,006	-0,787	1,817		1,080		
13											
14											

Рис. 2.7. (продовження) Матриці побудовані в Excel для розрахунку коефіцієнтів багатовфакторної регресивної моделі

Джерело: розраховано автором

Використовуючи стандартизовані значення для змінних та побудову матриць X і y , розраховуються всі необхідні коефіцієнти (рис. 2.7). На основі обчислень були отримані наступні значення коефіцієнтів:

- $\beta_0 = 0,00$ – інтерцептор,
- $\beta_1 = 0,59$ – коефіцієнт для ПП,
- $\beta_2 = 1,77$ – коефіцієнт для курсу НБУ,
- $\beta_3 = -0,55$ – коефіцієнт для облікової ставки НБУ,
- $\beta_4 = -0,84$ – коефіцієнт для інфляції.

Коефіцієнти свідчать про те, як змінюється ВВП при зміні відповідних змінних на одну стандартну одиницю:

- **Константа ($\beta_0 = 0,00$):** Цей коефіцієнт інтерпретується як точка перетину регресійної прямої з віссю залежної змінної (ВВП). Іншими словами, це значення ВВП, коли всі незалежні змінні дорівнюють нулю. У даній моделі константа дорівнює 0, що свідчить про те, що при нульовому значенні всіх незалежних змінних стандартизоване значення ВВП також дорівнюватиме нулю.
- **Потоки ПП ($\beta_1 = 0,59$):** Коефіцієнт для ПП має позитивне значення, що означає, що зростання потоку ПП призводить до зростання ВВП. Це свідчить про позитивний вплив ПП на економічне зростання України. Позитивне значення коефіцієнта вказує на те, що зі збільшенням ПП на одну одиницю стандартизованого значення, ВВП зростає на 0.59 одиниці стандартизованого значення.
- **Курс НБУ ($\beta_2 = 1,77$):** Коефіцієнт для курсу валют показує, що зміцнення національної валюти (зменшення значення курсу в контексті змінної) має позитивний вплив на ВВП. Це означає, що коли гривня зміцнюється (курс зменшується), ВВП зростає. Коефіцієнт 1,77 вказує на те, що зниження курсу на одну одиницю призводить до збільшення ВВП на 1,77 одиниці стандартизованого значення.
- **Облікова ставка НБУ ($\beta_3 = - 0,55$):** Негативний коефіцієнт означає, що підвищення облікової ставки НБУ негативно впливає на ВВП. Це цілком логічно, оскільки підвищення процентних ставок робить кредити дорожчими, що може стримувати інвестиції та споживання, що в свою чергу гальмує економічне зростання. Збільшення облікової ставки на одну одиницю призводить до зниження ВВП на 0.55 одиниці.
- **Інфляція ($\beta_4 = - 0.84$):** Негативний коефіцієнт означає, що зростання інфляції негативно впливає на ВВП. Збільшення інфляції на одну одиницю стандартизованого значення призводить до зменшення ВВП на 0.84 одиниці. Це свідчить про те, що висока інфляція підриває

економічну стабільність і знижує купівельну спроможність, що впливає на економічне зростання.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є важливим позитивним чинником для зростання реального ВВП України. Згідно з отриманим коефіцієнтом регресії $\beta_1=0,59$, збільшення потоків ПІІ на одну стандартну одиницю призводить до підвищення реального ВВП на 0,59 одиниць. Це вказує на те, що залучення ПІІ є важливим інструментом для підтримки економічного зростання, сприяє розвитку економічної інфраструктури, модернізації та інноваціям, що в цілому підвищує конкурентоспроможність України на світовій арені.

Ця модель допомагає проаналізувати вплив макроекономічних факторів на ВВП та може бути використана для прогнозування, але варто враховувати можливі обмеження моделі.

2.2. Аналіз залучення прямих іноземних інвестицій за регіонами України

Аналіз динаміки залишків ПІІ за регіонами України є важливим етапом оцінки інвестиційної привабливості та економічного розвитку країни. ПІІ відіграють ключову роль у забезпеченні фінансових ресурсів для модернізації інфраструктури, розвитку підприємств та створення робочих місць у різних регіонах [41, с. 174]. Регіональний підхід до аналізу ПІІ допомагає визначити нерівномірність їх розподілу та причини відставання окремих областей, що є важливим для розробки політик щодо підвищення інвестиційної привабливості різних частин країни [42, С. 100-101].

При аналізі регіональної динаміки залишків за інструментами ПІІ можна визначити такі основні характерні тенденції для до- та після початку військових дій (табл. 2.9).

Можна зробити наступні висновки:

- у 2019-2021 роках деякі області демонстрували стабільне зростання обсягів ПІІ (Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Херсонська,

Хмельницька та Черкаська). Ці області поступово нарощували свої обсяги, що може бути пов'язано з розвитком інфраструктури, інвестиціями в промислові об'єкти та сприятливим інвестиційним кліматом.

Таблиця 2.9.

Залишки за інструментами ПІІ в Україні за регіонами в 2019-2023 рр., млн.

дол. США

Область	2019	2020	2021	2022	2023
Вінницька	951,4	737,8	874,8	925,3	893,5
Волинська	417,8	331,2	445,2	367,7	375,1
Дніпропетровська	6 371,5	5 772,7	9 979,6	7 655,4	7 705,7
Донецька	3 007,2	2 438,1	3 250,1	—	—
Житомирська	732,5	692,5	808,0	682,7	729,7
Закарпатська	378,6	407,9	754,4	589,9	639,6
Запорізька	1 808,1	1 558,1	2 455,9	1 688,5	1 418,7
Івано-Франківська	512,2	679,5	1 418,7	1 321,3	1 456,3
Київська	1 858,5	2 189,7	2 727,2	2 282,6	2 561,8
Кіровоградська	166,3	194,0	237,5	212,2	238,9
Луганська	413,7	385,2	855,5	—	—
Львівська	2 243,3	2 043,6	2 524,1	2 194,5	2 387,1
Миколаївська	479,9	750,0	1 097,4	828,2	778,1
Одеська	1 869,5	1 815,9	1 573,0	1 276,3	1 431,0
Полтавська	1 796,2	1 776,4	2 314,3	1 480,5	1 265,8
Рівненська	377,9	445,1	529,7	421,8	440,3
Сумська	611,0	578,3	627,2	518,1	544,4
Тернопільська	252,2	265,4	350,3	404,3	440,5
Харківська	1 085,6	1 100,4	1 428,2	953,8	968,9
Херсонська	406,2	439,0	585,6	—	—
Хмельницька	855,3	881,3	1 017,0	1 000,6	1 122,5
Черкаська	257,0	303,3	492,8	464,4	540,3
Чернівецька	69,9	63,4	70,1	66,4	39,1
Чернігівська	597,1	537,4	671,7	649,2	744,3
м. Київ	23 898,1	22 823,0	25 664,2	19 322,5	22 741,6

Джерело: складено автором за [33]

— водночас, ряд областей, таких як Вінницька, Волинська та Житомирська, зазнали зниження обсягів ПІІ у 2020 році. Це, ймовірно, було пов'язано із глобальною пандемією COVID-19, яка вплинула на інвестиційну активність, зокрема в регіонах, де основні інвестиції були орієнтовані на промисловість та виробництво. Проте у 2021 році показник більшості цих областей не тільки відновив, а й перевищив рівень 2019 року.

- в топ-5 лідерів за обсягом ПІІ в 2019-2021 році входять Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська та Львівська області. Це пов'язано з їхньою промисловою значущістю, розвиненою інфраструктурою та наявністю великих підприємств, які є привабливими для іноземних інвесторів.
- у 2019-2021 роках найменші обсяги ПІІ були зафіксовані у Чернівецькій, Кіровоградській та Тернопільській областях. Це може бути обумовлено меншим економічним потенціалом цих регіонів та недостатньою кількістю інвестиційних проєктів, що могли б привабити іноземний капітал.
- Одеська область посіла у 2019 році – 7-е місце, а у 2021 році поступово перемістилася на 10-е місце. Одеська область демонструвала відносно стабільні обсяги інвестицій, однак в цей період вона поступалася регіонам з більшими промисловими потужностями.
- у 2022 році через війну спостерігається різке зниження обсягів ПІІ, особливо в таких областях, як Запорізька, Миколаївська, Київська, Полтавська, Дніпропетровська та Одеська, що пояснюється близькістю до зон бойових дій та загальною економічною нестабільністю.
- немає даних за 2022-2023 роки по Донецькій, Луганській та Херсонській областях через їх окупацію та активні бойові дії на цих територіях, що унеможливорює ведення нормальної економічної діяльності.
- в 2023 році відносно 2022 року більшість областей почало відновлювати рівень обсягів ПІІ, проте в деяких областях зберігається тенденція до зниження (Полтавська, Запорізька та Чернівецька області).
- окремо слід приділити увагу м. Києву, оскільки він є ключовим центром залучення іноземного капіталу в Україні, враховуючи, що значна частка всіх ПІІ країни припадає саме столицю. Проте, ПІІ в м. Київ за 2019-2023 рр. мають таку саму тенденцію, як і більшість областей. В 2020 році відбулося зменшення обсягів ПІІ до 22 823,0 млн. дол. США з 23 898,1 млн. дол. США у 2019 році, що пов'язано з пандемією COVID-19. В 2021 році на

фоні економічного відновлення відбулося зростання обсягів ПІІ до 25 664,2 млн. дол. США. З початком війни в 2022 році обсяги ПІІ в м. Київ впали до найменшого рівня в за останні роки, проте спостерігається в 2023 році тенденція до поступового відновлення.

Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році справило значний негативний вплив на обсяги прямих іноземних інвестицій у більшості регіонів країни.

Найбільш постраждали регіони, які перебувають під окупацією або зазнають активних бойових дій, зокрема Донецька, Луганська та Херсонська області, де неможливо вести нормальний економічний облік та залучати іноземні інвестиції.

Проте у 2023 році деякі області, зокрема західні та центральні, почали демонструвати ознаки поступового відновлення обсягів ПІІ, що свідчить про спроби стабілізації економіки у більш безпечних регіонах країни. Водночас у деяких областях, таких як Полтавська, Запорізька та Чернівецька, зниження інвестицій триває, що може бути пов'язано з тривалою невизначеністю та ризиками для інвесторів.

Для подальшого дослідження впливу ПІІ на національні показники на регіональному рівні, такі як валовий регіональний продукт (ВРП), доцільно розглянути Одеську область. Цей регіон є одним із найбільших морських центрів країни та має значний потенціал для залучення інвестицій у сфери транспорту, логістики та промисловості. Однак, останні роки показують деяке зниження обсягів ПІІ в області (див. рис. 2.8), що може впливати на динаміку ВРП, особливо в умовах військових дій та економічної нестабільності.

У 2019 році обсяг залишків ПІІ в Одеській області становив 1 869,5 млн. дол. США. Такий високий рівень інвестицій сприяв економічній активності регіону, підтримуючи розвиток ключових галузей, особливо транспорту та логістики, які потребували значних фінансових вкладень для модернізації та розширення.

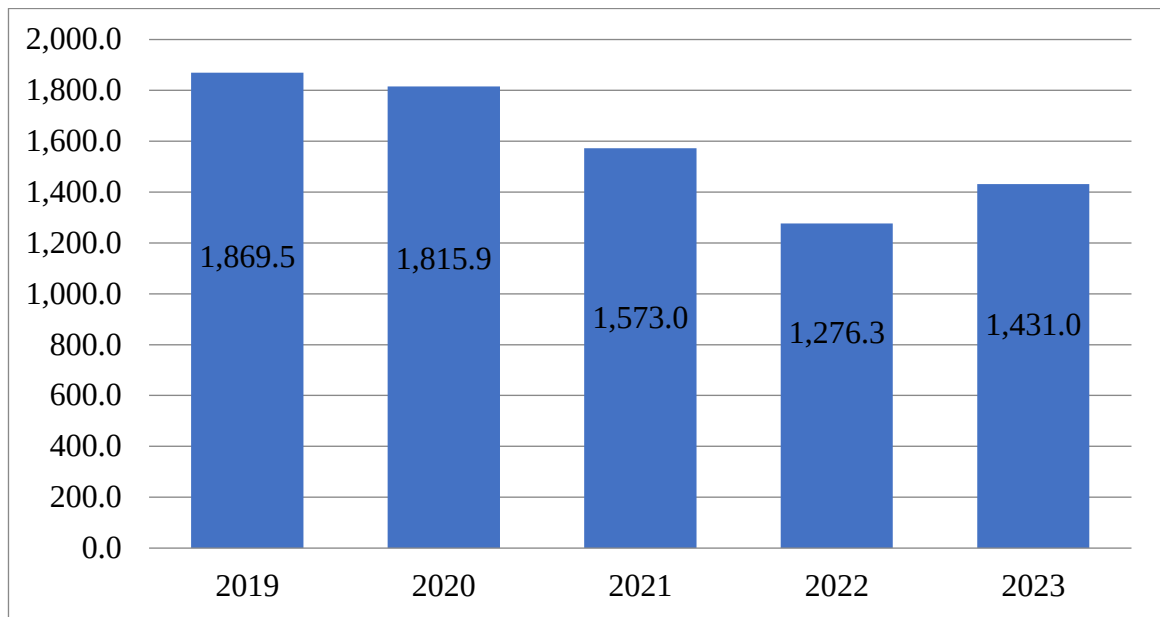

Рис. 2.8. Обсяги залишків за інструментами ПП в Одеській області за 2019-2023 рр., млн. дол. США

Джерело: складено автором за [33]

У 2020 році обсяг залишків ПП дещо знизився до 1 815,9 млн. дол. США, що, ймовірно, було наслідком пандемії COVID-19. Це призвело до скорочення інвестиційних вливань у підприємства регіону, обмежуючи їхні можливості для подальшого розширення та зниження темпів модернізації існуючих потужностей.

У 2021 році обсяг ПП зменшився ще більше – до 1 573 млн. дол. США. Це скорочення відображає зниження інтересу іноземних інвесторів до регіону, що позначилося на інноваційній діяльності підприємств і обмежило їхні можливості для підвищення конкурентоспроможності в умовах посиленої ринкової конкуренції.

У 2022 році, через військову агресію, обсяг ПП знизився до 1 276,3 млн. дол. США. Різке зниження інвестицій пов'язане з високим рівнем ризиків, що виникли внаслідок бойових дій, та ускладненням умов для стабільної роботи підприємств регіону. Це суттєво обмежило можливості для економічного зростання і зумовило спад у галузях, які раніше активно підтримувалися іноземним капіталом.

У 2023 році спостерігалось часткове відновлення ПІ до 1 431 млн. дол. США. Незважаючи на продовження конфлікту, це відновлення стало свідченням адаптації певних секторів економіки регіону до нових умов, що дозволило їм частково відновити свою діяльність і залучити обмежені іноземні інвестиції для підтримки операцій.

Протягом 2019–2023 років склад топ-5 країн, які утримують найбільші залишки ПІ в Одеській області, залишається стабільним. До цієї групи входять Кіпр, Нідерланди, Сингапур, Великобританія та Люксембург (див. рис. 2.9). Незмінність цього кола інвесторів обумовлена їхніми стратегічними позиціями та економічними інтересами в регіоні.

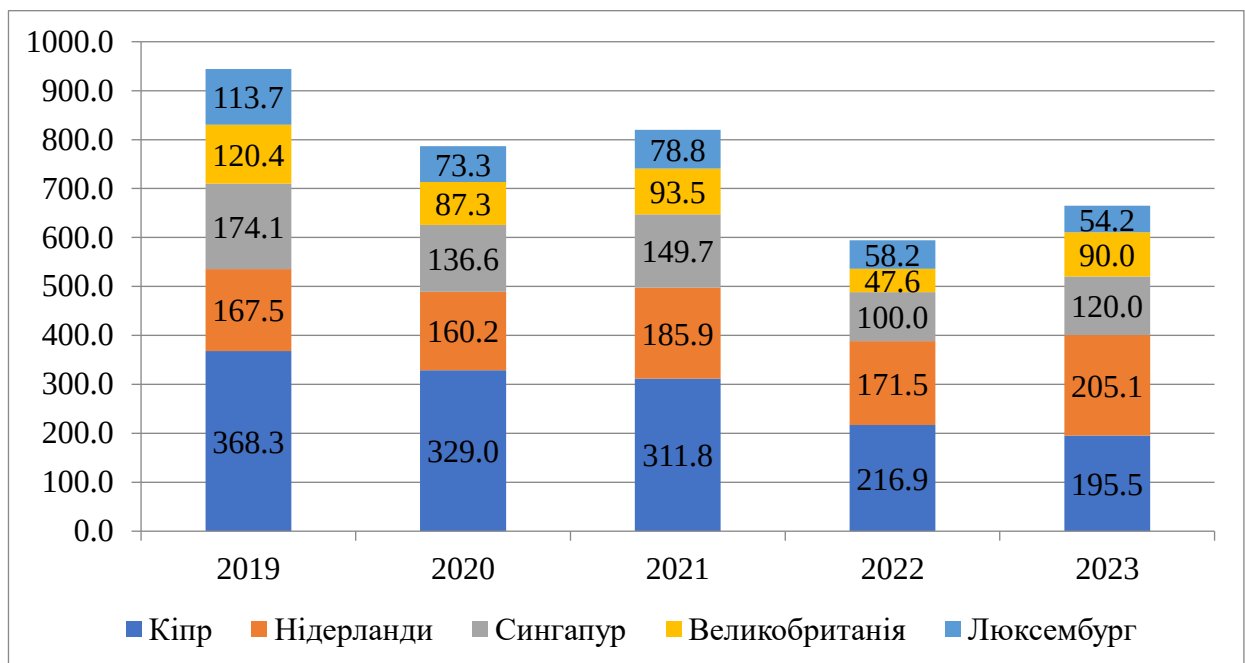

Рис. 2.9. Топ-5 країн-інвесторів за щорічними залишками ПІ в Одеську область за 2019-2023 рр., млн. дол. США

Джерело: побудовано автором за [33]

Що стосується загальної тенденції ПІ, то протягом цього періоду спостерігається стійке зниження обсягів капіталовкладень. Якщо у 2019 році сукупний обсяг залишків ПІ по топ-5 країнам-інвесторам становив майже 1000 млн. доларів США, то вже у 2023 році він знизився до близько 600 млн. дол. США. Найбільше скорочення відбулося у 2022 році, коли на тлі

повномасштабного вторгнення відбулося значне падіння вкладень через зростаючу невизначеність та ризики для бізнесу.

Незважаючи на часткове відновлення в 2023 році, яке було особливо помітним у випадку з Люксембургом та Нідерландами, загальний рівень залишків ПІІ по топ-5 країнам-інвесторам залишився нижчим, ніж у довоєнний період, що свідчить про обережність іноземних інвесторів у зв'язку з триваючими військовими діями та економічною нестабільністю.

Таблиця 2.10.

Залишки за інструментами ПІІ в Одеській області за видами економічної діяльності за 2019-2023 рр., млн. дол. США

Види економічної діяльності	2019	2020	2021	2022	2023
Транспорт та складське господарство	594,4	505,5	554,3	421,6	485,4
Промисловість	407,4	332,3	359,5	225,5	232,6
Операції з нерухомим майном	162,1	106,6	79,6	42,0	54,9
Фінансові та страхова діяльність	35,7	50,6	47,5	27,1	31,1
Оптова та роздрібна торгівля	48,4	42,2	60,4	47,9	29,6
Сільське господарство	2,0	2,7	16,1	24,0	27,8
Інформація та телекомунікація	2,1	2,4	2,7	6,1	8,0
Будівництво	9,4	9,2	10,6	3,9	3,4

Джерело: побудовано автором за [33]

Початок повномасштабного вторгнення в 2022 році суттєво вплинув на обсяги та структуру прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Одеській області. Військовий конфлікт створив серйозні ризики для бізнесу та змусив інвесторів переглянути свої стратегії. Розглянемо основні зміни, які відбулися у різних секторах економіки під впливом цих подій (див. табл. 2.10):

- **Транспорт та складське господарство:** цей сектор, будучи одним із ключових для регіону завдяки порту та логістичним можливостям, зазнав

значного зниження ПІІ. Основною причиною є підвищені ризики через бойові дії та проблеми з логістикою, що знижує привабливість сектору для іноземних інвесторів. У 2023 році спостерігається часткове відновлення, що може бути обумовлено стабілізаційними заходами та адаптацією до нових умов.

- **Промисловість:** промисловий сектор також сильно постраждав через зниження виробничих потужностей і ризики руйнування інфраструктури. У 2021 році обсяг інвестицій становив 359,5 млн. дол. США, а у 2022 році скоротився до 225,5 млн. дол. США. Незначне відновлення у 2023 році може свідчити про намагання частини підприємств продовжувати роботу або перемістити свої потужності до безпечніших регіонів.
- **Операції з нерухомим майном:** інвестиції в нерухомість зазнали суттєвого скорочення, з 162,1 млн. доларів у 2019 році до 42,0 млн. доларів у 2023 році. Це можна пояснити зниженням попиту на нерухомість та збільшенням ризиків втрати інвестиційних об'єктів через військові дії.
- **Фінансова та страхова діяльність:** цей сектор, який і до війни не привертав значної уваги інвесторів, зазнав значного скорочення з 47,5 млн. дол. США у 2021 році до 27,1 млн. дол. США у 2022 році. Високі ризики у фінансовій сфері, пов'язані з нестабільністю валютного курсу та економічними втратами, змушують інвесторів уникати цього сектора в умовах війни.
- **Оптова та роздрібна торгівля:** у цьому секторі інвестиції також зменшилися з 60,4 млн. дол. США у 2021 році до 29,6 млн. дол. США у 2023 році. Зниження купівельної спроможності населення та зростання невизначеності в економіці створили менш сприятливі умови для торгівлі.
- **Сільське господарство:** на відміну від більшості секторів, сільське господарство демонструє поступове зростання ПІІ протягом усього періоду, особливо після 2021 року. Обсяг інвестицій зріс з 2,0 млн. дол. США у 2019 році до 27,8 млн. дол. США у 2023 році. Підвищений інтерес до агросектору можна пояснити збільшенням значущості продовольчої безпеки в умовах

конфлікту та потребою забезпечення внутрішнього ринку продуктами харчування.

- **Інформація та телекомунікації:** цей сектор, як і сектор сільського господарства, також показує поступове зростання інвестицій, що збільшились з 2,1 млн. дол. США у 2019 році до 8,0 млн. дол. США у 2023 році. Підвищення інтересу до телекомунікацій можна пов'язати із зростанням попиту на інтернет-послуги, віддалену роботу та ІТ-послуги, які стають критично важливими під час війни.
- **Будівництво:** обсяг інвестицій у будівельний сектор знизився з 10,6 млн. дол. США у 2021 році до 3,9 млн. дол. США в 2022 та до 3,4 млн. дол. США у 2023 році. Це зниження можна пояснити значними ризиками руйнування об'єктів та економічною нестабільністю, що стримує інвесторів від вкладання коштів у будівництво.

Початок повномасштабного вторгнення у 2022 році спричинив зниження обсягів ПІІ майже в усіх секторах Одеської області, за винятком сільського господарства та інформаційно-телекомунікаційного сектору. Зниження інвестицій у більшість секторів пояснюється високими ризиками та невизначеністю, тоді як зростання в аграрному секторі та телекомунікаціях відображає адаптацію інвесторів до нових умов і посилення потреб у продуктах харчування та цифрових послугах.

Для визначення впливу ПІІ на економічні показники на регіональному рівні ми використаємо співставлення залишків за інструментами ПІІ в Одеську область відносно ВРП (валового регіонального продукту) Одеської області за період 2019-2023 років.

Для цього спочатку складемо таблицю та переведемо показники ПІІ та ВРП в одну валюту (млн. грн.) за допомогою середньорічного курсу гривні від НБУ (табл. 2.11).

Таблиця 2.11.

Залишки за інструментами ПІІ та ВРП Одеської області за 2019-2023 рр.

Рік	Залишки за інструментами ПІІ		ВРП (валовий регіональний продукт), млрд. грн.	Середньорічний курс грн/дол. США
	млн. дол. США	млрд. грн.		
2019	1 869,5	48,31	197,15	25,84
2020	1815,9	49,03	220,24	27,00
2021	1573,0	42,16	271,67	26,80
2022	1276,3	46,71	201,04	36,60
2023	1431,0	53,66	190,98	37,50

Джерело: складено автором за [33; 43]

Загальна тенденція між залишками за інструментами ПІІ та ВРП Одеської області показує відсутність прямого зв'язку між зростанням інвестицій та стабільністю ВРП (рис. 2.10). Незважаючи на поступове зростання ПІІ, ВРП залишається нестабільним, що може вказувати на складніші економічні процеси в регіоні.

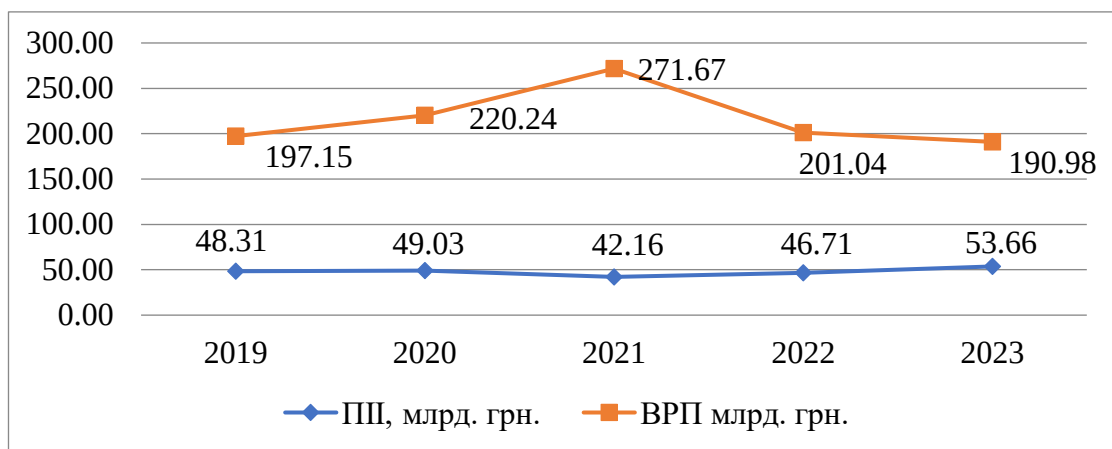

Рис. 2.10. Залишки за інструментами ПІІ та ВРП Одеської області за 2019-2023 рр., млрд. грн.

Джерело: розраховано автором

На динаміку ВРП впливають інші фактори, такі як загальна економічна ситуація, зниження експорту, воєнний вплив та обмеження в логістиці. Ці чинники можуть суттєво впливати на економічні показники регіону незалежно від зростання обсягів іноземних інвестицій. Для визначення рівня

залежності між ВРП та ПП ми використаємо формулу коефіцієнта кореляції Пірсона (2.1.).

Спочатку обчислимо середні значення для ПП та ВРП за 5 років:

$$\bar{X} = \frac{48,31 + 49,03 + 42,16 + 46,71 + 53,66}{5} = 47,97$$

$$\bar{Y} = \frac{197,15 + 220,24 + 271,67 + 201,04 + 190,98}{5} = 216,22$$

Обчислимо та внесемо відхилення від середнього значення для ВРП та ПП за кожним роком окремо в табл. 2.12:

Таблиця 2.12.

Відхилення від середнього значення по залишкам за інструментами ПП та ВРП за 2019-2023 рр., млрд. грн.

Рік	ПП (X_i)	$X_i - \bar{X}$	ВРП (Y_i)	$Y_i - \bar{Y}$
2019	48,31	0,34	197,15	-19,07
2020	49,03	1,06	220,24	4,02
2021	42,16	-5,81	271,67	55,45
2022	46,71	-1,26	201,04	-15,18
2023	53,66	5,69	190,98	-25,24

Джерело: розраховано автором за [33; 43]

Наступним кроком є розрахунок окремо чисельника та знаменника за допомогою даних табл. 2.12.:

- Чисельник:

$$\begin{aligned} \sum (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y}) &= (0,34 \times (-19,07)) + (1,06 \times 4,02) + (-5,81 \times 55,45) \\ &+ (-1,26 \times (-15,18)) + (5,69 \times (-25,24)) = -448,88 \end{aligned}$$

- Знаменник:

$$\begin{aligned} \sqrt{\sum (X_i - \bar{X})^2} &= \sqrt{0,1156 + 1,1236 + 33,7561 + 1,5876 + 32,3761} = \sqrt{68,959} = 8,30 \\ \sqrt{\sum (Y_i - \bar{Y})^2} &= \sqrt{363,6649 + 16,1604 + 3074,7025 + 230,4324 + 637,0576} = \\ &= \sqrt{4322,0178} = 65,74 \end{aligned}$$

Після розрахунку чисельника та знаменника підставимо отримані значення в формулу 2.1. та отримаємо підсумковий коефіцієнт кореляції :

$$r = \frac{-448,88}{8,30 \times 65,74} = \frac{-448,88}{4321,88} = -0,103$$

Отже, коефіцієнт кореляції Пірсона $r = -0,103$ вказує на слабкий і практично незначущий зв'язок між залишками за інструментами ППІ та ВРП Одеської області. Це дозволяє припустити, що вплив ППІ на ВРП є мінімальним, однак для більш точного визначення взаємозв'язку необхідний більш детальний аналіз, що враховує можливий вплив інших факторів.

Щоб переконатися в тому, що залишки за інструментами ППІ дійсно не впливають на ВРП, доцільно знов застосувати багатфакторну регресійну модель з формулою (2.2).

Для розрахунків формуємо таблицю даних (див. табл. 2.13), яка містить незалежні змінні (залишки ППІ, курс, облікову ставку НБУ та інфляцію) разом із залежною змінною (ВРП). Це дозволяє побудувати модель і знайти значення коефіцієнтів $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$.

Таблиця 2.13.

Дані для розрахунку коефіцієнтів багатфакторної регресивної моделі впливу залишків за інструментами ППІ на ВРП Одеської області за 2019-2023 рр.

Рік	ВРП (млрд. грн.)	ППІ (млрд. грн.)	Середньорічний курс НБУ (грн./дол. США)	Середньорічна облікова ставка НБУ (%)	Середньорічна інфляція (%)
2019	197,15	48,31	25,84	17,00	7,90
2020	220,24	49,03	27,00	6,00	5,00
2021	271,67	42,16	26,80	7,50	10,00
2022	201,04	46,71	36,60	25,00	26,60
2023	190,98	53,66	37,50	20,00	18,00

Джерело: складено автором за [23; 33; 38].

Для коректних розрахунків та достовірного результату знов використаємо формулу (2.3.) для стандартизації показників таблиці 2.13 (рис. 2.11 та табл. 2.14).

Рік	ВРП (млрд. грн.)	ПП (млрд. грн.)	Середньорічний курс НБУ (грн./долар США)	Середньорічна облікова ставка НБУ (%)	Середньорічна інфляція (%)	Рік	ВРП	Залишок ПП	Середньорічний курс НБУ	Середньорічна облікова ставка НБУ	Середньорічна інфляція
2019	197,15	48,31	25,84	17	7,9	2019	-0,580	0,081	-0,849	0,233	-0,638
2020	220,24	49,03	27	6	5	2020	0,122	0,254	-0,649	-1,115	-0,969
2021	271,67	42,16	26,8	7,5	10	2021	1,687	-1,400	-0,683	-0,932	-0,399
2022	201,04	46,71	36,6	25	26,6	2022	-0,462	-0,304	1,013	1,214	1,494
2023	190,98	53,66	37,5	20	18	2023	-0,768	1,369	1,168	0,601	0,513
μ	216,22	47,97	30,75	15,10	13,50						
σ	32,87	4,15	5,78	8,16	8,77						

Рис. 2.11. Розрахунок стандартизованих показників в Excel для багатофакторної регресійної моделі впливу залишків за інструментами ПП на ВРП Одеської області за 2019-2023 рр.

Джерело: розраховано автором

Таблиця 2.14.

Стандартизовані показники змінних для розрахунків багатофакторної регресійної моделі впливу потоків ПП на реальний ВВП України за 2019-2023 рр.

Рік	ВРП	Залишки ПП	Середньорічний курс НБУ	Середньорічна облікова ставка НБУ	Середньорічна інфляція
2019	-0,580	0,081	-0,849	0,233	-0,638
2020	0,122	0,254	-0,649	-1,115	-0,969
2021	1,687	-1,400	-0,683	-0,932	-0,399
2022	-0,462	-0,304	1,013	1,214	1,494
2023	-0,768	1,369	1,168	0,601	0,513

Джерело: розраховано автором

Після стандартизації даних, для розрахунку коефіцієнтів багатофакторної регресії використовуються матриці, побудовані за допомогою Excel (див. рис. 2.12).

Матрица II - Microsoft Excel

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1		Y											
2		1,000	0,081	-0,849	0,233	-0,638			5,000	0,000	0,000	0,001	0,001
3		1,000	0,254	-0,649	-1,115	-0,969			0,000	3,998	2,014	1,494	0,509
4	X =	1,000	-1,400	-0,683	-0,932	-0,399		$X^T \times X =$	0,000	2,014	3,999	3,094	3,556
5		1,000	-0,304	1,013	1,214	1,494			0,001	1,494	3,094	4,001	3,426
6		1,000	1,369	1,168	0,601	0,513			0,001	0,509	3,556	3,426	4,000
7													
8		1,000	1,000	1,000	1,000	1,000			0,200	-0,002	0,004	0,002	-0,004
9		0,081	0,254	-1,400	-0,304	1,369			-0,002	6,740	-12,191	-6,119	15,218
10	$X^T =$	-0,849	-0,649	-0,683	1,013	1,168		$(X^T \times X)^{-1} =$	0,004	-12,191	23,244	11,012	-28,539
11		0,233	-1,115	-0,932	1,214	0,601			0,002	-6,119	11,012	6,494	-14,571
12		-0,638	-0,969	-0,399	1,494	0,513			-0,004	15,218	-28,539	-14,571	36,157
13													
14													
15													
16													

Рис. 2.12. Матриці побудовані в Excel для розрахунку коефіцієнтів багатовфакторної регресивної моделі

Джерело: розраховано автором

Матрица II - Microsoft Excel

	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q
1											
2			5,000	0,000	0,000	0,001	0,001		-0,58		
3			0,000	3,998	2,014	1,494	0,509		0,122		
4		$X^T \times X =$	0,000	2,014	3,999	3,094	3,556	$y =$	1,687		
5			0,001	1,494	3,094	4,001	3,426		-0,462	$\beta_0 =$	0,00
6			0,001	0,509	3,556	3,426	4,000		-0,768	$\beta_1 =$	-1,89
7										$\beta_2 =$	2,59
8			0,200	-0,002	0,004	0,002	-0,004		-0,001	$\beta_3 =$	0,28
9			-0,002	6,740	-12,191	-6,119	15,218		-3,289	$\beta_4 =$	-2,68
10		$(X^T \times X)^{-1} =$	0,004	-12,191	23,244	11,012	-28,539	$X^T y =$	-2,104		
11			0,002	-6,119	11,012	6,494	-14,571		-2,866		
12			-0,004	15,218	-28,539	-14,571	36,157		-1,506		
13											
14											

Рис. 2.12. (продовження) Матриці побудовані в Excel для розрахунку коефіцієнтів багатовфакторної регресивної моделі

Джерело: розраховано автором

На основі обчислень були отримані наступні значення коефіцієнтів (рис. 2.12):

- $\beta_0 = 0,00$ – інтерцептор,

- $\beta_1 = -1,89$ – коефіцієнт для залишків за інструментами ПП,
- $\beta_2 = 2,59$ – коефіцієнт для курсу НБУ,
- $\beta_3 = 0,28$ – коефіцієнт для облікової ставки НБУ,
- $\beta_4 = -2,68$ – коефіцієнт для інфляції.

Інтерпретація коефіцієнтів моделі може бути сформульована наступним чином:

1. **Константа ($\beta_0 = 0,00$):** Цей коефіцієнт (інтерцепт) вказує на те, що стандартизоване значення ВРП Одеської області дорівнюватиме нулю, якщо всі незалежні змінні також дорівнюють нулю. У даній моделі інтерцепт дорівнює 0, що свідчить про те, що при нульовому значенні всіх незалежних змінних ВРП також дорівнюватиме нулю.
2. **Залишки за інструментами ПП в Одеській області ($\beta_1 = -1,89$):** Негативне значення коефіцієнта вказує на зворотний зв'язок між залишками за інструментами ПП та ВРП Одеської області. Збільшення залишків ПП на одну стандартну одиницю призводить до зниження ВРП на 1,89 одиниці стандартизованого значення. Це може свідчити про те, що зростання залишків ПП у короткостроковій перспективі може не стимулювати економічний розвиток Одеської області.
3. **Середньорічний курс гривні до долара за НБУ ($\beta_2 = 2,59$):** Позитивне значення коефіцієнта свідчить про те, що зміцнення гривні (зниження курсу в контексті змінної) позитивно впливає на ВРП Одеської області. Коефіцієнт 2,59 означає, що зі зміцненням гривні на одну стандартну одиницю ВРП зростає на 2,59 одиниці стандартизованого значення. Це підкреслює позитивний вплив стабільного обмінного курсу на регіональну економіку.
4. **Середньорічна облікова ставка НБУ ($\beta_3 = 0,28$):** Позитивне значення коефіцієнта дещо несподіване, оскільки традиційно вважається, що підвищення облікової ставки може стримувати економічну активність. Проте в даному випадку коефіцієнт 0,28 свідчить, що підвищення облікової ставки на одну стандартну одиницю призводить до невеликого зростання ВРП на

0,28 одиниці. Це може бути результатом специфіки регіональної економіки Одеської області або впливу інших факторів.

5. Середньорічна інфляція ($\beta_4 = -2,68$): Негативне значення коефіцієнта вказує, що зростання інфляції має негативний вплив на ВРП. Збільшення інфляції на одну стандартну одиницю призводить до зниження ВРП на 2,68 одиниці стандартизованого значення. Це свідчить про те, що висока інфляція знижує купівельну спроможність та економічну стабільність, що негативно відображається на економічному розвитку регіону.

Розглядаючи результати багатфакторної регресійної моделі на рівні Одеської області, ми бачимо, що залишки за інструментами ПП мають негативний вплив на ВРП Одеської області, на відміну від позитивного впливу на рівні всієї країни. Це можна пояснити кількома ключовими чинниками, особливо з урахуванням поточної економічної ситуації та геополітичного контексту.

Можливі причини негативного впливу ПП на ВРП Одеської області можна надати так:

1. Повномасштабне вторгнення та військові ризики: Одеська область є стратегічно важливим регіоном, особливо через свою близькість до зон конфлікту. Повномасштабне вторгнення Росії створило високі ризики для економічної діяльності та інвестицій в регіоні. Це негативно впливає на ефективність використання ПП, оскільки інвестори можуть обмежувати свою діяльність або навіть виводити капітал, побоюючись загроз для своїх активів. Одеська область несе великий тягар військової загрози, що знижує привабливість інвестиційного клімату та обмежує їх позитивний вплив на економічний розвиток.

2. Порти та логістична інфраструктура: Одеська область має важливе логістичне значення завдяки своїм портам, які є одними з найбільших та найважливіших в Україні. Проте, через блокування портів, постійні атаки на інфраструктуру та складнощі з логістикою, регіон значною мірою втрачає свої економічні можливості. У мирний час іноземні інвестиції могли б сприяти

розвитку портової інфраструктури та логістичних потужностей, що, у свою чергу, стимулювало б економічне зростання. Проте зараз порти працюють з обмеженнями, що знижує віддачу від ПІІ в інфраструктурні об'єкти регіону та обмежує зростання ВРП.

3. Зміна структури інвестицій: Через підвищені ризики структура ПІІ в регіоні зазнала змін. Загалом, інвестиційні тенденції в Одеській області змістилися в бік секторів із низьким мультиплікативним ефектом, які забезпечують короткострокову стабільність, але не мають значного впливу на зростання ВРП. Скорочення інвестицій у стратегічні сектори, зокрема транспорт і промисловість, обмежує потенціал економічного розвитку регіону, що може пояснювати негативний вплив ПІІ на ВРП Одеської області за нинішніх умов.

4. Зниження регіонального виробництва: Повномасштабне вторгнення призвело до значного зниження виробничої активності в Одеській області. Оскільки регіональні підприємства працюють в умовах нестабільності, зокрема через порушення логістичних ланцюгів та загрозу знищення інфраструктури, ВРП зменшується. Інвестиції в такому контексті не дають позитивного ефекту, оскільки не можуть бути використані повною мірою для розширення виробництва та розвитку економічної інфраструктури.

5. Відтік населення та зниження попиту: Через військову загрозу частина населення області могла тимчасово або постійно залишити регіон, що призвело до зниження внутрішнього попиту. Це також негативно впливає на бізнесову активність і на віддачу від ПІІ, оскільки попит на товари та послуги скорочується. В умовах низького попиту економічний вплив ПІІ на регіональний продукт також буде обмеженим.

З огляду на ці фактори, можна сказати, що поточна ситуація в Одеській області значно обмежує можливість ПІІ сприяти зростанню ВРП. В той час, як на загальнодержавному рівні ПІІ сприяють зростанню ВВП, в Одеській області економічні, військові та логістичні проблеми обмежують віддачу від цих інвестицій, що й зумовлює негативний вплив на регіональний ВРП.

2.3. Аналіз факторів впливу на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України

З огляду на поточну ситуацію в Україні у 2022-2023 роках, залучення ПІІ значною мірою залежить від комплексного розуміння макроекономічної ситуації, рівня політичної стабільності, інфраструктурних можливостей та низки інших факторів. Нижче наведено більш детальний аналіз кожного фактора, що впливає на залучення ПІІ в економіку України в умовах війни.

Щоб забезпечити більш глибокий та комплексний аналіз факторів, що впливають на залучення ПІІ в економіку України у 2022-2023 роках, необхідно детальніше розглянути кожен фактор окремо з урахуванням його особливостей та викликів, спричинених військовими діями, економічною нестабільністю та іншими реаліями цього періоду (Додаток А).

Аналіз показує, що залучення прямих іноземних інвестицій в Україну у 2022-2023 роках має свої специфічні виклики та можливості. Військові дії створюють високий рівень невизначеності, що відлякує інвесторів від вкладання в нестабільні регіони та галузі. Проте завдяки міжнародній підтримці, прозорій політиці уряду та поступовій інтеграції в європейський економічний простір, Україна має потенціал для подальшого розвитку інвестиційної привабливості.

Інфраструктурні та економічні проекти, які будуть спрямовані на відновлення країни після війни, мають потенціал стати точками зростання для залучення ПІІ. Інвестори, готові до довгострокових вкладень, можуть знайти перспективи у відбудові економіки, особливо в таких секторах, як енергетика, сільське господарство, технології та логістика. Залежно від безпекової ситуації, потенціал відновлення України може залучити значні міжнародні інвестиції після завершення бойових дій, що сприятиме стабілізації економіки та підвищенню добробуту населення.

На регіональному рівні в Україні під час війни слід враховувати кілька ключових факторів, які впливають на залучення ПІІ. Ці фактори варіюються

залежно від специфіки регіонів і охоплюють безпекові, інфраструктурні, економічні, соціальні та екологічні аспекти (див рис. 2.13.). Ось основні з них:

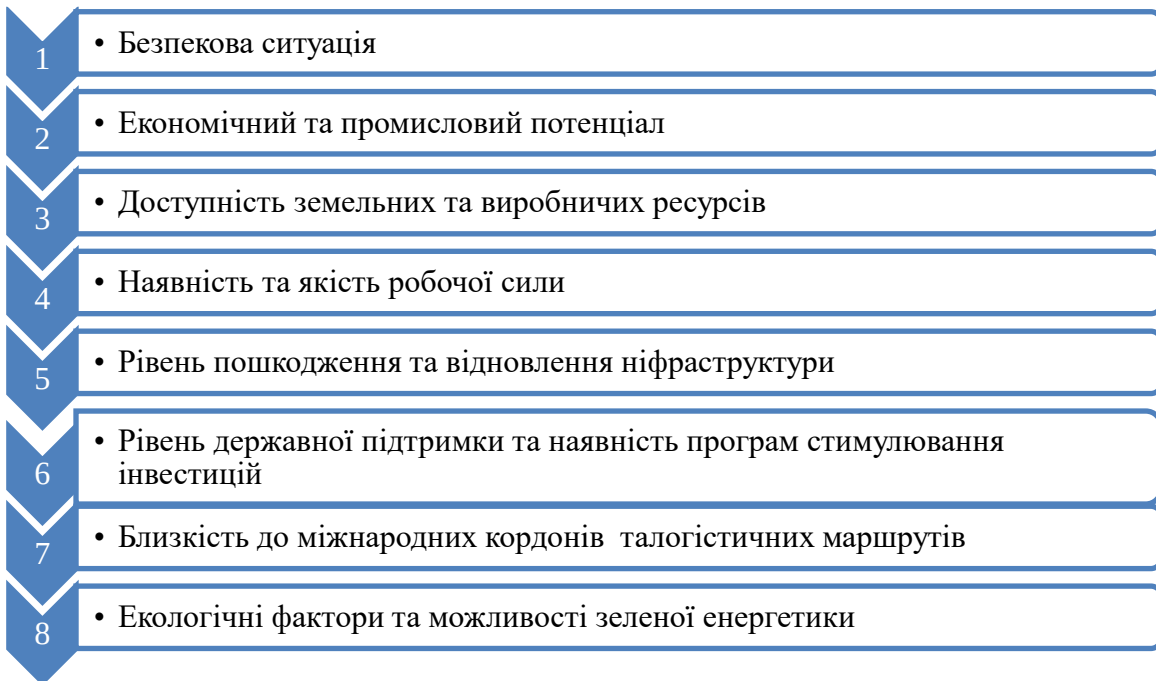

Рис. 2.13. Фактори впливу на залучення ПІІ в економіку України на регіональному рівні під час війни

Джерело: складено автором за [44, С. 43-45]

Ці фактори дозволяють інвесторам більш точно оцінити специфіку кожного регіону України та прийняти рішення, які враховують як потенціал, так і ризики конкретних областей. На регіональному рівні такі особливості можуть суттєво вплинути на вибір локації для розміщення інвестиційного проекту, що, в свою чергу, сприятиме рівномірнішому відновленню економіки країни.

З огляду на поточну ситуацію в Україні у 2022-2023 роках, залучення ПІІ значною мірою залежить від урахування регіональних відмінностей, які стали ще більш очевидними в умовах війни. Різний рівень пошкодження інфраструктури, військові ризики, потоки внутрішньо переміщених осіб і специфічні економічні можливості формують унікальні переваги та виклики для кожної області. Комплексний аналіз сильних та слабких сторін регіонів,

представлений у таблиці 2.10, допомагає інвесторам оцінити перспективи та ризики, пов'язані з вкладеннями в різні частини країни, і спрямувати інвестиційні потоки найбільш ефективним чином.

Таблиця 2.9

Сильні та слабкі сторони областей України для залучення ПІІ під час війни

Область	Сильні сторони	Слабкі сторони
Київська	- Розвинена інфраструктура - Високий рівень людського капіталу у сфері ІТ і науки - Центр ділової активності, підтримка міжнародних партнерів	- Високий рівень військових загроз - Пошкодження інфраструктури - Високі витрати на оренду і нерухомість
Львівська	- Близькість до ЄС, логістичні коридори - Зростання бізнес-активності через міграцію підприємств - Партнерство з ЄС	- Перенаселеність - Недостатня кількість промислових площ для розширення виробництва
Одеська	- Доступ до моря та портів (за умови відновлення безпеки) - Логістичний потенціал - Вигідне розташування для торгівлі	- Високий рівень військових ризиків через близькість до зони бойових дій - Проблеми з логістикою через обмеження на морський транспорт
Харківська	- Потужна науково-технічна база, потенціал для відновлення промисловості - Висококваліфіковані кадри - Розробляються плани реконструкції	- Серйозні руйнування інфраструктури - Високий рівень ризиків для інвесторів - Відтік населення
Дніпропетровська	- Розвинена металургійна промисловість - Потенціал для видобутку ресурсів - Активне будівництво об'єктів для логістики	- Військові загрози - Складна екологічна ситуація через промисловість - Пошкодження інфраструктури
Закарпатська	- Безпека та близькість до ЄС - Розвиток туризму, зеленої енергетики - Програми для внутрішніх переселенців	- Обмежені ресурси для промислового виробництва - Дефіцит житла для переселенців
Вінницька	- Аграрний потенціал - Логістичні центри для продуктів харчування - Відносно безпечний регіон	- Обмежений промисловий потенціал - Потреба в оновленні інфраструктури для великомасштабного виробництва
Чернівецька	- Міжнародна торгівля через кордон з Румунією - Розвиток середнього бізнесу, підтримка малого бізнесу	- Низький рівень індустріалізації - Обмежений ринок для масштабного виробництва
Волинська	- Лісові та природні ресурси - Близькість до Польщі, що сприяє торгівлі та логістиці	- Відсутність великих промислових об'єктів - Недостатня логістична інфраструктура для масштабних інвестицій

Івано-Франківська	- Розвинений туристичний сектор - Природні рекреаційні ресурси - Перспективи для зеленої енергетики	- Обмежена індустріальна база - Мала кількість інвестиційних проектів у промисловості
Тернопільська	- Відносна безпека - Підтримка аграрного сектору та легкої промисловості - Програми залучення ПП	- Потреба у модернізації аграрної інфраструктури - Недостатньо промислових потужностей
Полтавська	- Потенціал у сільському господарстві, розвинена агропромисловість - Зручне розташування для логістики	- Близькість до зон бойових дій - Пошкодження транспортних шляхів
Черкаська	- Аграрний потенціал, можливості для розвитку промисловості - Відносно стабільний регіон	- Обмежений інвестиційний потік у високотехнологічні галузі - Складнощі з доступом до кваліфікованої робочої сили через міграцію
Кіровоградська	- Потенціал для розвитку агропромисловості - Логістичні центри	- Високий рівень військових ризиків через близькість до зон бойових дій - Недостатня індустріалізація
Рівненська	- Безпечний регіон - Розвиток зеленої енергетики - Близькість до Польщі та ЄС	- Обмежена кількість промислових потужностей - Відтік робочої сили
Хмельницька	- Високий рівень стабільності - Перспективи для аграрного виробництва та відновлюваної енергетики	- Низька інвестиційна активність у промисловість - Потреба у модернізації інфраструктури для великомасштабного виробництва
Житомирська	- Лісові ресурси - Високий потенціал для розвитку зеленої енергетики	- Близькість до зон бойових дій - Інфраструктурні пошкодження
Миколаївська	- Портовий потенціал для логістики та торгівлі - Відновлення портової інфраструктури	- Серйозні пошкодження об'єктів інфраструктури - Високий рівень військових загроз
Запорізька	- Розвинена промисловість, кваліфікована робоча сила	- Сильні руйнування через бойові дії - Високі ризики для інвесторів
Херсонська	- Потенціал аграрного сектора - Логістичний потенціал	- Пошкоджена інфраструктура - Високі військові ризики
Сумська	- Сільськогосподарський потенціал - Розвиток зеленої енергетики	- Пошкодження транспортної інфраструктури - Близькість до кордону з РФ, що зберігає ризики
Чернігівська	- Лісові ресурси та аграрний потенціал - Відновлення прикордонної інфраструктури для міжнародної торгівлі	- Близькість до зони бойових дій - Інфраструктурні втрати

Джерело: авторська розробка

Дані таблиці 2.9 демонструють глибоку регіональну диференціацію України у сфері залучення ПІІ у 2022-2023 роках. Військові ризики та масштаби руйнування інфраструктури відрізняються для кожного регіону, створюючи різні умови для інвестування. Наприклад, відносно безпечні області західної України, такі як Львівська чи Закарпатська, стають більш привабливими для ПІІ завдяки стабільності та близькості до ЄС. Водночас, регіони, що зазнали значних руйнувань, як-от Херсонська, Запорізька, Миколаївська та Харківська області, на сьогодні несуть високі ризики для інвесторів.

Таким чином, потенційні інвестори мають враховувати поточну ситуацію, поєднуючи можливості відбудови із наявними ризиками. Інвестиційні пріоритети можуть бути спрямовані на менш ризиковані сектори та регіони, що забезпечує стабільні умови для довгострокового розвитку в повоєнний період.

Висновки до розділу 2

Аналіз динаміки залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну за період 2002–2023 років показав, що ці процеси є надзвичайно чутливими до внутрішніх і зовнішніх факторів, таких як економічна та політична стабільність, глобальні кризи, а також безпекова ситуація в країні. У мирні періоди ПІІ були одним із ключових джерел капіталу, який стимулював економічне зростання, сприяв модернізації виробництва, розвитку інфраструктури та впровадженню інновацій. Україна демонструвала значний потенціал у залученні іноземних інвестицій, особливо в періоди активного проведення реформ та економічного відновлення. Однак періоди політичної невизначеності та глобальних криз, таких як фінансова криза 2008 року чи пандемія COVID-19, негативно впливали на обсяги ПІІ.

Війна, яка почалася в 2014 році з анексії Криму та військових дій на сході України, стала переломним моментом для інвестиційного клімату країни. Прямі іноземні інвестиції зазнали значного скорочення, оскільки інвестори враховували ризики втрати капіталу, зниження стабільності економічного середовища та підвищення невизначеності. Особливо критичним став 2015 рік, коли відтік капіталу

перевищив нові надходження, а обсяг ПІІ досяг від'ємного значення. Проте навіть у цих умовах певні сектори економіки продовжували залучати інвестиції, що свідчило про наявність точок росту, які потребували підтримки.

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році стало найбільшим викликом для інвестиційного клімату України. Різке падіння обсягів ПІІ до 1,2 млрд дол. США стало наслідком руйнування інфраструктури, фізичного знищення об'єктів бізнесу, втрати логістичних можливостей та підвищених ризиків для інвесторів. Регіони, що перебували в зоні активних бойових дій або окупації, зазнали найсуттєвішого скорочення обсягів інвестицій. Зокрема, Донецька, Луганська та Херсонська області повністю втратили можливість залучати іноземний капітал. Натомість західні та центральні регіони, такі як Львівська, Закарпатська та Івано-Франківська області, демонстрували певну стійкість завдяки віддаленості від зон бойових дій та можливості адаптації економічної активності.

Сектори економіки реагували на війну по-різному. Найбільшого удару зазнали промисловість, транспорт, будівництво та нерухомість, де спостерігалось суттєве зниження інвестицій через фізичне знищення об'єктів, втрату доступу до ринків і високу невизначеність. Водночас такі галузі, як інформаційні технології, сільське господарство та телекомунікації, виявили відносну стійкість і навіть продемонстрували певне зростання у 2023 році. Це свідчить про їхню здатність до адаптації та важливість для забезпечення базових потреб країни в умовах кризи.

Одеська область, як один із стратегічно важливих регіонів України, зазнала значного впливу війни, але демонструє унікальну динаміку. До початку війни регіон мав значний потенціал завдяки розвиненій транспортній та портовій інфраструктурі, а також своєму географічному розташуванню. У 2019 році обсяг залишків ПІІ в області становив 1,87 млрд дол. США, що свідчило про високу зацікавленість інвесторів у логістиці, промисловості та нерухомості. Пандемія COVID-19 призвела до зниження інвестицій у 2020–2021 роках, проте навіть у ці роки область залишалася одним із центрів економічної активності.

Військова агресія 2022 року суттєво вплинула на інвестиційний клімат Одеської області. Обсяги залишків ПІІ впали до 1,28 млрд дол. США, оскільки

високі ризики, руйнування логістичних ланцюгів та нестабільність відлякали значну частину інвесторів. Найбільше постраждали такі сектори, як транспорт, промисловість і нерухомість. У 2023 році спостерігалось часткове відновлення інвестицій, обсяги яких зросли до 1,43 млрд дол. США, що свідчить про спроби адаптації бізнесу до нових умов. Найбільшу стійкість в області демонстрували сектори сільського господарства та інформаційних технологій, які змогли залучити нові інвестиції навіть у складних умовах.

Протягом 2019–2023 років основними інвесторами в Одеську область залишалися країни ЄС, такі як Кіпр, Нідерланди та Люксембург. Хоча обсяги їхніх інвестицій знизилися, у 2023 році ці країни демонстрували готовність до поступового повернення на ринок регіону. Це свідчить про потенціал для подальшого залучення капіталу, особливо в умовах стабілізації ситуації.

Таким чином, війна суттєво вплинула на динаміку та структуру прямих іноземних інвестицій в Україні загалом і в Одеській області зокрема. Проте початок відновлення в 2023 році свідчить про здатність регіону адаптуватися до кризових умов і створює підґрунтя для подальшого економічного розвитку. За умов стабілізації безпекової ситуації, проведення реформ і залучення міжнародної підтримки Одеська область може стати одним із ключових центрів економічного відновлення України.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В РЕГІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Організаційно-економічні заходи із активізації залучення прямих іноземних інвестицій до національної та регіональної економіки у воєнний та поствоєнний період на національному рівні

Активізація залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до національної та регіональної економіки України у воєнний і поствоєнний періоди є фундаментальною умовою для економічної стабілізації та подальшого розвитку. Ситуація, що склалася внаслідок військових дій, значно ускладнила економічну діяльність, зруйнувала інфраструктуру та обмежила доступ до зовнішніх ринків. Водночас іноземні інвестиції можуть стати рушійною силою відновлення, забезпечуючи фінансування важливих проектів, модернізацію промисловості та впровадження новітніх технологій. Для цього необхідно розробити і впровадити комплекс організаційно-економічних заходів на національному рівні, які створять умови для ефективного залучення капіталу, стимулювання ділової активності та підвищення конкурентоспроможності економіки [45, С. 87-88].

Формування сприятливого інституційного середовища є важливим чинником залучення іноземних інвестицій, а його забезпечення повинно стати пріоритетним завданням для державної політики. Таке середовище передбачає створення умов, які гарантують безпеку, прозорість та захист прав іноземних інвесторів. У цьому контексті інституційні реформи мають бути спрямовані на всебічне вдосконалення законодавчої бази, що регулює інвестиційну діяльність, забезпечуючи її адаптацію до сучасних економічних викликів та потреб ринку (Рис. 3.1) [46].

Зокрема, важливим аспектом є суттєве спрощення процедур реєстрації бізнесу, ліцензування, отримання дозволів та узгоджень, які часто стають перешкодою для іноземних компаній, що бажають розпочати діяльність на українському ринку. Усі регуляторні бар'єри, які ускладнюють інвесторам доступ до ринку, мають бути

усунуті або значно мінімізовані. Крім того, увагу слід зосередити на усуненні корупційних ризиків, які часто супроводжують взаємодію з державними структурами.

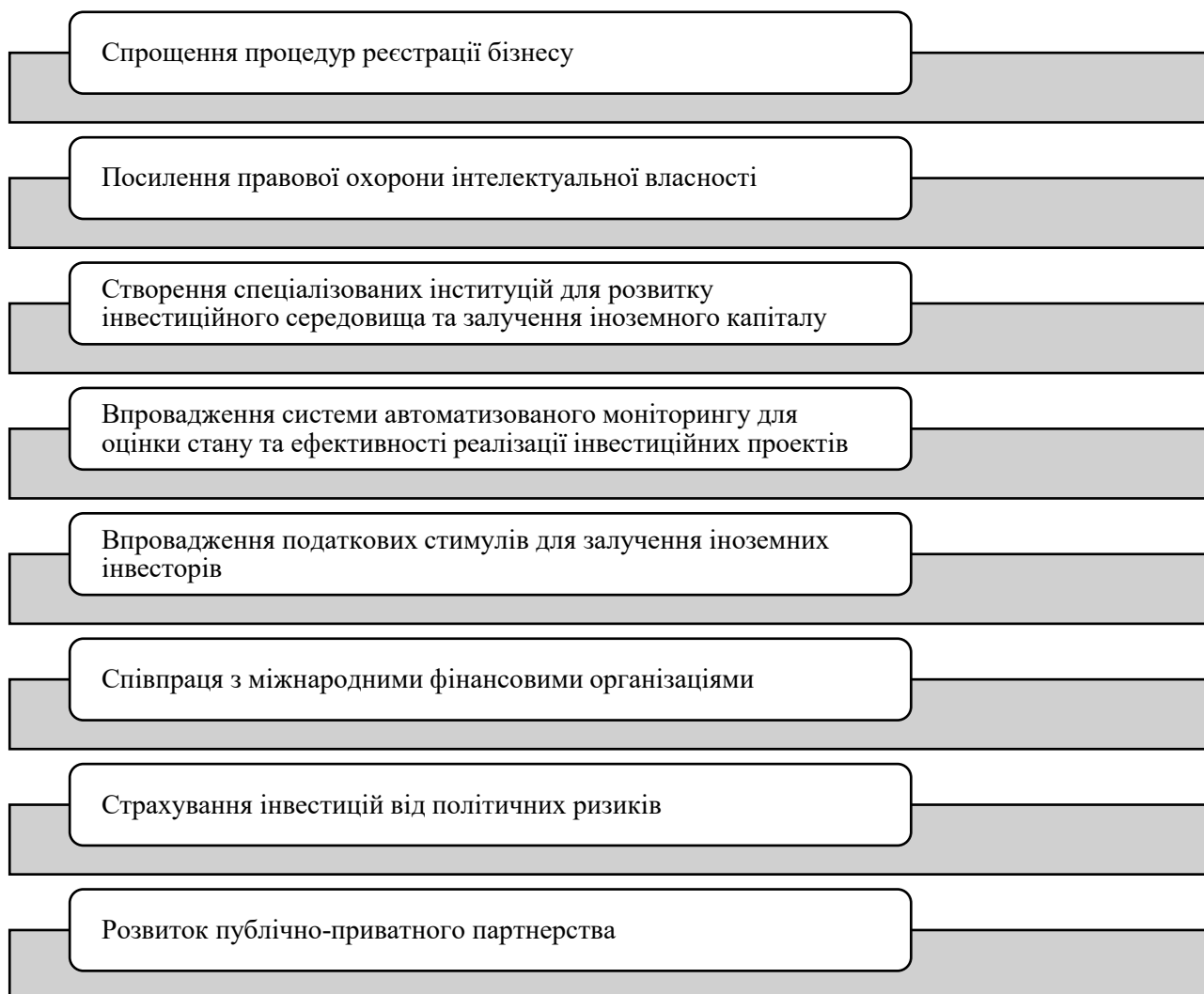

Рис. 3.1. Організаційно-економічні заходи для створення умов ефективного залучення капіталу та покращення інституційного середовища інвестиційного клімату

Джерело: авторська розробка

Окремий акцент необхідно зробити на посиленні правової охорони інтелектуальної власності, адже захист ідей, розробок та новацій є ключовим чинником для залучення інвестицій у високотехнологічні галузі. Прозорість і передбачуваність у судовій системі є не менш важливими, адже саме через

механізми правосуддя інвестори мають змогу захищати свої права та інтереси. Гарантування недоторканності майнових прав також слід розглядати як базовий елемент інституційної стабільності [47, с. 469].

Для досягнення цих цілей доцільно розвивати тісну співпрацю з Європейським Союзом, переймаючи найкращі практики та стандарти регулювання економічної діяльності. Європейський досвід може стати джерелом інноваційних рішень для вдосконалення української нормативної бази, що сприятиме інтеграції вітчизняного економічного середовища у глобальні ринки. Важливо також створювати спільні програми навчання, консультування та обміну досвідом, що дозволить українським фахівцям ефективно впроваджувати передові підходи до регулювання та адміністрування [47, с. 470].

Створення спеціалізованих інституцій є ключовим напрямом у розвитку інвестиційного середовища та залученні іноземного капіталу. Значним потенціалом у цьому аспекті може стати заснування Агентства з підтримки інвестицій, яке виконуватиме функції повного супроводу інвесторів на всіх етапах їхньої діяльності в Україні. Це агентство має працювати за принципом "єдиного вікна", де іноземні бізнесмени зможуть отримати кваліфіковану допомогу у вирішенні будь-яких адміністративних, юридичних чи технічних питань, починаючи від початкових консультацій і закінчуючи повноцінною реалізацією інвестиційних проектів.

Однією з ключових функцій агентства має стати оперативна взаємодія з іншими державними органами для усунення бюрократичних бар'єрів та прискорення процесів ухвалення необхідних рішень. Агентство також може брати участь у підготовці та реалізації спільних інвестиційних програм, залучати міжнародних експертів для консультування та проводити навчальні заходи для потенційних інвесторів. Це дозволить створити не тільки зручну інфраструктуру для бізнесу, але й сприятиме формуванню позитивного іміджу України як країни, відкритої до інвестицій.

Для підвищення прозорості та ефективності процесів інвестування доцільно впровадити систему автоматизованого моніторингу. Така система дозволить в режимі реального часу оцінювати стан та ефективність реалізації інвестиційних

проектів, відстежувати фінансові показники, виявляти потенційні ризики та своєчасно реагувати на можливі проблеми. Крім того, це стане корисним інструментом для інвесторів, які зможуть оперативно отримувати необхідну інформацію про хід проектів, а також для державних органів, що будуть мати змогу ефективніше контролювати використання ресурсів та досягнення запланованих результатів [48, С. 114-115].

Важливим елементом є також забезпечення доступу до такої системи як для інвесторів, так і для представників органів місцевого самоврядування, які можуть бути задіяні у реалізації проектів. Це сприятиме зміцненню довіри до державної політики в сфері інвестицій, а також стимулюватиме регіони активніше залучати капітал для розвитку місцевої економіки. У комплексі такі заходи здатні створити сприятливі умови для залучення іноземних інвесторів, підвищити конкурентоспроможність країни на міжнародній арені та сприяти сталому економічному зростанню [49, с. 190].

Впровадження податкових стимулів є одним із найефективніших способів залучення іноземних інвесторів та стимулювання розвитку ключових галузей економіки України. Для цього уряд має розробити комплексну систему податкових пільг, яка буде спрямована на зацікавлення інвесторів у реалізації масштабних проектів і сприятиме довгостроковій економічній стабільності. Одним із головних елементів такої політики має стати впровадження податкових канікул для підприємств, що працюють у стратегічно важливих секторах, таких як енергетика, агропромисловий комплекс, ІТ-індустрія та будівництво [50, с. 230].

Податкові канікули можуть передбачати часткове або повне звільнення від сплати податку на прибуток на початкових етапах діяльності, що дозволить компаніям спрямувати більше ресурсів на розвиток інфраструктури, закупівлю обладнання, проведення досліджень і освоєння нових ринків. Таке послаблення має бути диференційованим залежно від масштабу інвестицій, кількості створених робочих місць та обраної сфери діяльності. Зниження ставок податку на прибуток або повне їх скасування на перші 3–5 років може стати потужним стимулом для

міжнародних компаній, які розглядають Україну як перспективний ринок для інвестування [50, С. 236-237].

Крім того, необхідно впровадити механізми державної підтримки, що компенсуватимуть інвесторам частину витрат на створення нових робочих місць. Наприклад, компенсація може охоплювати витрати на навчання персоналу, адаптацію співробітників до нових умов праці, а також забезпечення соціальних гарантій. Це не тільки сприятиме розвитку трудового потенціалу країни, але й підвищить соціальну відповідальність бізнесу.

Ще одним важливим напрямом має стати стимулювання модернізації виробничих потужностей, зокрема шляхом впровадження екологічно чистих технологій. Уряд може пропонувати податкові пільги для підприємств, які інвестують у зменшення шкідливих викидів, перехід на відновлювані джерела енергії та раціональне використання ресурсів. Такі заходи не лише поліпшать екологічну ситуацію, але й сприятимуть виконанню Україною міжнародних зобов'язань у сфері сталого розвитку [51, С. 59-62].

Також варто передбачити стимули для підприємств, які займаються науковими дослідженнями та розробками, створюючи інноваційні продукти та послуги. Наприклад, зменшення податкового навантаження на витрати, пов'язані з R&D, допоможе заохотити інвесторів вкладати кошти у розвиток технологій, що мають значний потенціал для експорту. Усі ці заходи разом здатні створити потужний базис для формування конкурентного інвестиційного клімату, що сприятиме довгостроковому розвитку економіки та залученню капіталу в Україну [52, С. 49-53].

Фінансова підтримка інвесторів є критично важливим елементом для формування привабливого інвестиційного середовища, особливо в країнах із підвищеним рівнем економічних і політичних ризиків. Значну увагу в цьому контексті слід приділити створенню механізмів, які допоможуть знизити фінансові бар'єри та стимулювати реалізацію перспективних проєктів. Одним із таких механізмів є заснування спеціальних фондів співфінансування, які дозволять державі або міжнародним організаціям покривати частину витрат інвесторів. Такі фонди

можуть бути орієнтовані на підтримку інфраструктурних, виробничих або екологічних проектів, що мають стратегічне значення для розвитку економіки.

Наприклад, державні фонди можуть брати участь у фінансуванні будівництва доріг, мостів, логістичних центрів або електричних мереж, що є базовою інфраструктурою для залучення бізнесу. Це дозволить інвесторам спрямувати більше ресурсів на основну діяльність, що зменшить їхні витрати та ризики. Крім того, варто розглянути можливість створення регіональних фондів співфінансування, які будуть спрямовані на розвиток окремих областей, забезпечуючи більш рівномірний розподіл інвестицій по території країни [53, с. 132].

Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та Європейський банк реконструкції та розвитку, є ще одним важливим напрямом. У партнерстві з цими установами доцільно розробляти програми гарантування інвестицій, які допоможуть зменшити ризики для бізнесу. Наприклад, держава може надавати часткові гарантії на повернення інвестованого капіталу або доходів у випадку форс-мажорних обставин, що сприятиме стабільному припливу капіталу навіть за умов підвищеної нестабільності [54, с. 91].

Страхування інвестицій від політичних ризиків також має відігравати значну роль у підтримці інвесторів. Одним із найефективніших інструментів у цій сфері є програми, що пропонуються Агентством багатостороннього гарантування інвестицій (MIGA). Це агентство спеціалізується на страхуванні інвестицій від таких ризиків, як націоналізація, експропріація, валютні обмеження або політичні заворушення. Розширення доступу до цих послуг для компаній, що працюють в Україні, стане потужним інструментом зниження ризиків, що супроводжують інвестування в нестабільних умовах.

Крім того, доцільно розробити механізми субсидування процентних ставок за кредитами, які залучаються для реалізації інвестиційних проектів. Це дозволить компаніям зменшити фінансове навантаження під час реалізації масштабних проектів. Такий підхід може бути особливо ефективним для малих і середніх

підприємств, які часто стикаються з труднощами у доступі до дешевих кредитних ресурсів.

Важливо також стимулювати розвиток державно-приватного партнерства, яке дозволить об'єднати ресурси держави та бізнесу для реалізації великих проектів, що потребують значних капіталовкладень. За допомогою цього інструменту можна ефективно вирішувати проблеми розвитку інфраструктури, модернізації промислових об'єктів і впровадження інноваційних технологій. Усі ці заходи разом здатні створити сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій та забезпечення сталого економічного розвитку країни [55, С. 37-41].

Покращення іміджу України як надійного та перспективного партнера на міжнародній арені є одним із ключових завдань державної політики в сфері залучення інвестицій. Це вимагає системного підходу до формування позитивного образу країни, який базуватиметься на реальних досягненнях та конкурентних перевагах. Для цього необхідно розробити комплексну державну програму комунікації, яка буде спрямована на залучення уваги міжнародної спільноти та інвесторів.

Одним із важливих елементів такої програми має стати організація міжнародних бізнес-форумів, конференцій та інвестиційних виставок, які стануть платформою для діалогу між представниками українського бізнесу, державних структур та потенційними інвесторами. На таких заходах можна не лише презентувати економічні можливості країни, але й демонструвати успішні кейси реалізації інвестиційних проектів. Проведення таких заходів як у великих містах України, так і за кордоном дозволить розширити аудиторію та підвищити обізнаність про інвестиційний потенціал країни.

Особливий акцент слід зробити на створенні та просуванні бренду «Інвестуй в Україну», який має стати впізнаваним у міжнародному бізнес-середовищі. Цей бренд повинен відображати ключові конкурентні переваги країни, такі як вигідне географічне розташування, високий рівень освіти трудових ресурсів, доступ до великих ринків завдяки міжнародним угодам, а також перспективи розвитку інноваційних секторів, таких як ІТ-індустрія та зелена енергетика. Ефективне

просування бренду вимагає використання сучасних маркетингових інструментів, таких як відеореклама, соціальні мережі, PR-кампанії та співпраця зі світовими медіа.

Цифрові платформи також мають стати невід'ємною частиною цієї програми. Наприклад, створення спеціалізованого інвестиційного порталу стане потужним інструментом для інформування потенційних інвесторів. Такий портал має містити актуальну інформацію про доступні інвестиційні проекти, нормативно-правову базу, особливості регіонів, інфраструктурні можливості та фінансові стимули. Крім того, інтеграція інструментів для взаємодії, таких як онлайн-консультації, інтерактивні карти проектів та розділ з відповідями на поширені запитання, зробить портал максимально зручним та інформативним.

Доцільно також впровадити систему регулярного звітування про успіхи України в сфері інвестування, наприклад, через публікацію річних звітів про реалізовані проекти та їхній вплив на економіку. Це допоможе підвищити рівень довіри до країни з боку іноземних інвесторів і створить позитивний інформаційний фон. Паралельно важливо активізувати участь у міжнародних рейтингах, таких як *Doing Business* чи *Global Competitiveness Index*, демонструючи прогрес у реформуванні економіки та створенні сприятливих умов для бізнесу [56, С. 103-107].

Таким чином, системна робота над покращенням іміджу України, поєднана з сучасними підходами до комунікації та маркетингу, здатна значно посилити позиції країни на світовій арені та сприяти залученню іноземного капіталу, що стане основою для економічного зростання та розвитку.

Сектор публічно-приватного партнерства (PPP) є одним із найперспективніших інструментів для залучення інвестицій у ключові галузі економіки, особливо в умовах підвищеної потреби у відновленні країни після війни. Війна завдала значних втрат інфраструктурі, енергетичній системі, транспортним мережам та житловому фонду, створивши гостру необхідність у масштабній реконструкції. У цьому контексті PPP може стати дієвим механізмом для мобілізації приватного капіталу, технологій та експертних знань для реалізації стратегічно важливих проектів [57, с. 25].

Одним із основних напрямів розвитку PPP є реконструкція та модернізація транспортної інфраструктури. Будівництво сучасних автомагістралей, мостів, портів, залізничних станцій та аеропортів є критично важливим для інтеграції України у глобальну економіку. Участь приватних інвесторів у таких проектах дозволить зменшити навантаження на державний бюджет, прискорити реалізацію проектів і забезпечити високу якість виконання робіт. Крім того, PPP може бути використано для створення логістичних хабів і мультимодальних транспортних центрів, що сприятиме розвитку торгівлі та економічної активності [57, с. 27].

Не менш важливим є впровадження PPP у сфері енергетики. Війна продемонструвала вразливість енергосистеми, що вимагає її диверсифікації, модернізації та переходу до відновлюваних джерел енергії. У цьому контексті приватний сектор може допомогти у будівництві сонячних, вітрових і гідроелектростанцій, а також у розвитку систем зберігання енергії та інтелектуальних мереж. Це не лише посилить енергетичну безпеку, але й сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань у сфері екології.

Сфера будівництва житла та соціальної інфраструктури, зокрема лікарень, шкіл, дитячих садків і спортивних комплексів, також може виграти від впровадження PPP. Участь приватних інвесторів дозволить швидко забезпечити населення доступом до необхідних об'єктів, зменшивши тягар на місцеві бюджети. Залучення іноземного капіталу сприятиме впровадженню сучасних будівельних технологій, що забезпечать високу якість та енергоефективність споруд.

Для ефективного розвитку PPP необхідно створити сприятливу нормативно-правову базу, яка гарантуватиме прозорість і справедливість процедури тендерів. Впровадження чітких механізмів розподілу ризиків та вигод між державою і приватними компаніями є критично важливим для формування довіри до таких проектів. Зокрема, приватні інвестори мають отримати чіткі гарантії повернення своїх інвестицій і стабільності регуляторного середовища. Держава, у свою чергу, повинна зосередитися на забезпеченні пільгових умов, таких як доступ до землі, податкові стимули та підтримка на етапах підготовки проектів [58, С. 117-120].

Успішні приклади реалізації PPP-проектів у галузях транспорту чи енергетики можуть слугувати моделлю для масштабування такого підходу на інші сектори. Наприклад, позитивний досвід будівництва сучасної дороги або електростанції здатний надихнути інвесторів на участь у проектах у сферах водопостачання, управління відходами чи охорони здоров'я. Залучення міжнародних фінансових організацій до співфінансування та консультування в рамках таких проектів також підвищить їхню привабливість і знизить ризики.

Загалом, публічно-приватне партнерство є ефективним механізмом для досягнення стійкого розвитку, що сприятиме відновленню та модернізації країни. Його успішна реалізація вимагатиме тісної співпраці між державою, бізнесом та громадськістю, а також впровадження передових практик управління проектами. Це дозволить не лише відбудувати Україну, але й забезпечити її сталий економічний розвиток у майбутньому.

Регіональний розвиток є ще одним важливим аспектом залучення іноземних інвестицій. Україна має значний потенціал у кожному з регіонів, який може бути використаний для стимулювання ділової активності. Розробка регіональних стратегій, які враховуватимуть специфічні потреби та можливості кожного регіону, дозволить створити умови для ефективного використання ресурсів. У цьому контексті створення спеціальних економічних зон (СЕЗ) у регіонах, які найбільше постраждали від війни, може забезпечити притік капіталу та відновлення економічної активності. У таких зонах інвесторам слід запропонувати податкові пільги, спрощені процедури ведення бізнесу, доступ до інфраструктури та інших ресурсів [59, С. 77-81].

Не менш важливим завданням є стимулювання інвестицій у високотехнологічні галузі, які можуть забезпечити довготривалий розвиток. Сектор ІТ, «зеленої» енергетики, біотехнологій та інноваційних виробництв здатен стати драйвером економічного зростання. Залучення іноземних компаній до створення технологічних парків, інноваційних кластерів і науково-дослідних центрів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української економіки. У цьому

напрямі важливо забезпечити державну підтримку у вигляді грантів, субсидій, доступу до інфраструктури та консалтингових послуг [60, с. 28].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що активізація залучення прямих іноземних інвестицій у воєнний та поствоєнний періоди потребує комплексного підходу. Інституційні реформи, податкові стимули, підтримка регіонального розвитку, розвиток публічно-приватного партнерства та впровадження сучасних технологій створять умови для притоку капіталу, забезпечуючи відновлення економіки та її інтеграцію у глобальні ринки.

3.2. Цільові рекомендації для активізації залучення прямих іноземних інвестицій для регіональної економічної відбудови на прикладі Одеської області

Одеська область, завдяки своєму стратегічно вигідному географічному розташуванню, відіграє важливу роль у розвитку економіки України та є одним із найперспективніших регіонів для залучення прямих іноземних інвестицій. Її вихід до Чорного моря, розгалужена транспортна інфраструктура, включно з морськими портами, залізницями, автомобільними магістралями та міжнародним аеропортом, забезпечують значні логістичні переваги. Регіон також має багатий аграрний потенціал, потужності для промислового розвитку та перспективи у сфері туризму, що в сукупності створює унікальні можливості для економічного зростання.

Одеська область традиційно була одним із головних експортних воріт України, через які проходили значні обсяги вантажів. Це забезпечувало стабільний приплив доходів і сприяло інтеграції країни в глобальну економіку. Крім того, регіон є важливим центром агропромислового виробництва, зокрема вирощування зернових, соняшника та овочів, що забезпечує значну частку національного експорту сільськогосподарської продукції. Туристичний потенціал Одещини, завдяки її узбережжю, історичним пам'яткам і культурному надбанню, також має великі перспективи для залучення як внутрішніх, так і іноземних туристів.

Однак війна та загальна економічна нестабільність негативно вплинули на здатність регіону залучати капітал. Пошкодження інфраструктури, ризики для

безпеки та зниження довіри інвесторів ускладнюють реалізацію потенціалу Одещини. Для відновлення економічної активності регіону та створення умов для довгострокового розвитку необхідно розробити комплекс цільових рекомендацій, які враховуватимуть специфіку регіону та сучасні виклики.

Одеський регіон є одним із ключових логістичних центрів України завдяки своїй унікальній інфраструктурній перевазі, що забезпечує прямий доступ до міжнародних ринків через Чорне море. Його морські порти, зокрема Одеський, Південний і Чорноморський, традиційно відіграють важливу роль у забезпеченні експорту та імпорту товарів, що робить регіон стратегічно важливим для розвитку економіки країни. Військові дії, однак, суттєво порушили функціонування цієї інфраструктури, що призвело до значного скорочення обсягів перевалки вантажів, зниження транспортної активності та підвищення ризиків для інвесторів.

Попри ці виклики, Одеська область має величезний потенціал для відновлення і модернізації своєї портової інфраструктури, що може стати важливим етапом у залученні іноземних інвестицій. Морські порти регіону потребують масштабних інвестицій у реконструкцію існуючих об'єктів та будівництво нових. Особливу увагу слід приділити створенню сучасних контейнерних терміналів, які відповідатимуть міжнародним стандартам і забезпечуватимуть швидку обробку вантажів. Такі термінали можуть значно підвищити конкурентоспроможність регіону на світовому ринку логістичних послуг [61, С. 119-122]. Основні рекомендації можна викласти наступним чином (рис. 3.2).

Розширення портових потужностей також передбачає розвиток логістичних центрів і складів, які дозволять оптимізувати зберігання, переробку та розподіл товарів. Інвесторам слід запропонувати участь у проектах, пов'язаних із впровадженням сучасних технологій автоматизації складських процесів, що підвищить ефективність і зменшить витрати. Важливим напрямом є розвиток мультимодальних транспортних систем, які інтегрують морські, залізничні та автомобільні перевезення. Це забезпечить не лише оптимальне використання транспортних коридорів, але й зменшить витрати на логістику, що стане привабливим чинником для бізнесу [61, С. 123].

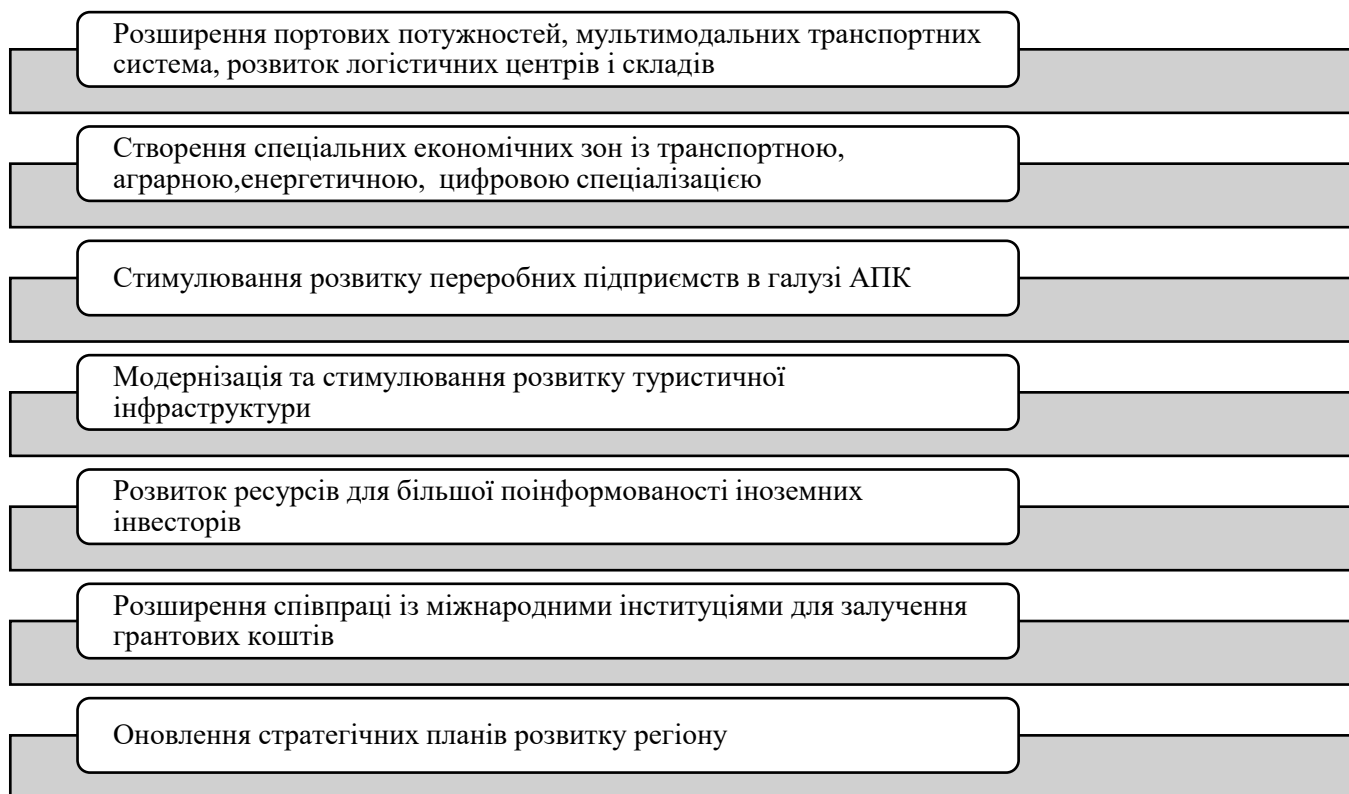

Рис. 3.2. Основні рекомендації розвитку інвестиційного потенціалу Одеського регіону

Джерело: авторська розробка

Створення мультимодальних систем потребує модернізації залізничної інфраструктури, включаючи реконструкцію залізничних вузлів, збільшення пропускної спроможності основних маршрутів і впровадження цифрових систем управління рухом. Автомобільна інфраструктура, зокрема дороги, які з'єднують порти з основними транспортними коридорами, також потребує суттєвих покращень. Будівництво нових магістралей і реконструкція існуючих сприятиме прискоренню перевезень і забезпечить комфорт для водіїв та операторів вантажного транспорту.

Для успішної реалізації цих проектів критично важливо створити сприятливий інвестиційний клімат. Це включає надання чітких гарантій захисту прав інвесторів, прозорість у процедурах укладання договорів та тендерів, а також впровадження податкових стимулів. Наприклад, надання податкових канікул на початкових етапах

реалізації проектів або часткове звільнення від митних зборів на обладнання, що ввозиться для реконструкції портів, може стати потужним стимулом для залучення іноземного капіталу.

Крім того, держава повинна брати активну участь у сприянні міжнародній промоції інвестиційних можливостей регіону. Організація інвестиційних форумів, участь у міжнародних виставках і просування проектів через дипломатичні канали можуть підвищити обізнаність про потенціал Одещини. Успішна реалізація перших великих проектів із залученням іноземного капіталу стане позитивним сигналом для інших інвесторів, підвищивши довіру до регіону [62, с. 64].

Таким чином, модернізація портової інфраструктури Одеського регіону разом із розвитком мультимодальних транспортних систем може стати каталізатором економічного зростання, сприяти інтеграції України в глобальну економіку та забезпечити регіону статус провідного логістичного хабу на Чорному морі.

Створення спеціальних економічних зон (СЕЗ) в Одеській області є стратегічно важливим кроком для залучення прямих іноземних інвестицій та стимулювання регіонального розвитку. Ці зони можуть стати потужними двигунами економічного зростання, оскільки вони дозволяють зосередити ресурси та спрямувати їх на розвиток ключових галузей, які мають високий потенціал для створення доданої вартості. Основними напрямками розвитку СЕЗ можуть стати логістика, суднобудування, сільське господарство, переробка продукції, ІТ-індустрія та виробництво зеленої енергетики [63, С. 78-79].

У межах СЕЗ інвестори можуть отримати низку переваг, включаючи значні податкові пільги, наприклад, зниження ставок податку на прибуток, звільнення від податку на землю або нарахувань на заробітну плату. Це дозволить знизити операційні витрати компаній і зробить регіон більш привабливим для іноземних і вітчизняних бізнесів. Спрощені митні процедури в СЕЗ, такі як звільнення від ввізного мита на обладнання або сировину, сприятимуть пришвидшенню реалізації проектів і зниженню бар'єрів для підприємств, які планують розпочати або розширити свою діяльність.

Ключовими локаціями для створення таких зон можуть стати порти Одеси, Чорноморська та Південного, які вже є важливими транспортними вузлами країни. Завдяки розташуванню на узбережжі Чорного моря, ці зони мають стратегічне значення для забезпечення експорту та транзиту товарів. У рамках СЕЗ у цих портах можуть бути створені сучасні логістичні центри, контейнерні термінали, виробничі об'єкти та склади, які відповідатимуть міжнародним стандартам. Це дозволить залучити великі іноземні компанії, які зацікавлені в ефективному доступі до ринків Європи, Азії та Близького Сходу.

Суднобудування є ще одним перспективним напрямом для розвитку СЕЗ. Одеський регіон має історично сильні традиції в цій галузі, а інвестування в модернізацію суднобудівних заводів може сприяти відновленню їхньої конкурентоспроможності на світовому ринку. У межах СЕЗ можна створювати умови для будівництва та ремонту сучасних суден, виробництва комплектуючих і освоєння нових технологій, зокрема у сфері зеленого судноплавства.

Сільське господарство та переробка аграрної продукції також мають високий потенціал. У СЕЗ можуть бути зосереджені підприємства з переробки зерна, олійних культур, фруктів і овочів, що дозволить створити продукцію з високою доданою вартістю для експорту. Крім того, розвиток агропромислових кластерів у межах СЕЗ сприятиме створенню нових робочих місць у сільській місцевості та підвищенню конкурентоспроможності української продукції на глобальних ринках.

Інформаційні технології та зелена енергетика є ще одними перспективними напрямками, які можна інтегрувати в структуру СЕЗ. Створення технопарків і інноваційних центрів у межах цих зон дозволить залучити інвесторів, зацікавлених у розробці програмного забезпечення, впровадженні штучного інтелекту, розвитку відновлюваних джерел енергії та виробництві енергоефективних технологій.

Для успішної реалізації концепції СЕЗ важливу роль відіграє підтримка з боку місцевої влади. Це включає швидке погодження інвестиційних проектів, створення "єдиного вікна" для отримання всіх необхідних дозволів і надання адміністративного супроводу інвесторам на всіх етапах реалізації проектів. Активна участь місцевої

влади також сприятиме зміцненню довіри бізнесу до державних інституцій і підвищенню привабливості регіону [64, с. 98].

Таким чином, створення спеціальних економічних зон в Одеській області здатне не лише залучити значні інвестиції, але й перетворити регіон на економічний хаб, який стане точкою зростання для всієї країни. Успішна реалізація цієї ініціативи вимагатиме координації зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів, але її результати матимуть довготривалий позитивний вплив на економіку України.

Сільське господарство Одеської області відіграє стратегічно важливу роль у розвитку економіки регіону та всієї країни, виступаючи одним із найбільших джерел валютних надходжень завдяки значному експортному потенціалу. Завдяки родючим ґрунтам і сприятливим кліматичним умовам, область спеціалізується на вирощуванні зернових, технічних і плодових культур, що формує основу для подальшого розвитку агропромислового комплексу. Однак, щоб розкрити повний потенціал цього сектору, необхідно зосередитися на впровадженні сучасних технологій, створенні доданої вартості та залученні іноземних інвестицій [64, с. 101].

Одним із ключових завдань є стимулювання створення сучасних переробних підприємств, які можуть забезпечити повний цикл обробки продукції — від первинного очищення та пакування до виробництва готових харчових продуктів. Це дозволить не лише зменшити залежність від експорту сировини, але й створити нові робочі місця в регіоні, підвищити доходи місцевих фермерів і забезпечити внутрішній ринок якісною продукцією. Держава та місцева влада повинні створити сприятливі умови для таких підприємств, надаючи податкові пільги, грантове фінансування та технічну підтримку.

Залучення іноземних інвесторів до розвитку інноваційних аграрних технологій є ще одним важливим напрямом. Інвестори можуть відігравати ключову роль у впровадженні автоматизованих систем управління фермерськими господарствами, що забезпечують моніторинг і аналіз даних у реальному часі, підвищуючи ефективність виробництва. Такі системи дозволяють оптимізувати витрати на воду, добрива та енергію, що є критично важливим в умовах зростання витрат на ресурси.

Технології точного землеробства, включаючи використання дронів, GPS-навігації та сенсорів, дозволять фермерам більш ефективно використовувати земельні ресурси, підвищуючи врожайність і мінімізуючи вплив на навколишнє середовище [65, С. 43-44].

Додаткову увагу слід приділити розвитку органічного землеробства, яке стає все більш затребуваним на міжнародному ринку. Попит на екологічно чисту продукцію постійно зростає, а Одеський регіон має всі передумови для того, щоб стати лідером у цій сфері. Розвиток органічного землеробства потребує інвестицій у сертифікацію, навчання фермерів та маркетинг продукції на глобальному рівні. Кооперація з міжнародними організаціями, такими як FAO або Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), може сприяти залученню фінансових ресурсів і забезпечити доступ до найкращих практик.

Крім того, важливо розвивати сільськогосподарські кооперативи, які можуть об'єднувати дрібних і середніх фермерів для спільного використання техніки, складів та логістичних центрів. Це допоможе підвищити конкурентоспроможність малих господарств і забезпечить їхню інтеграцію у великий аграрний ринок. Уряд повинен стимулювати створення таких кооперативів через субсидії, гранти та пільгові кредити.

Для залучення інвесторів у сектор сільського господарства потрібно забезпечити прозорі та передбачувані умови роботи. Це включає спрощення процедур реєстрації бізнесу, забезпечення правової охорони земельних угод і надання податкових пільг для нових інвесторів. Організація інвестиційних форумів, на яких представники аграрного сектору можуть презентувати свої проекти потенційним партнерам, також є важливим кроком для підвищення привабливості регіону.

Одеська область має всі можливості стати регіональним лідером у галузі сільського господарства та продовольства, що експортується. Комплексний підхід до модернізації аграрного сектору, залучення іноземного капіталу та впровадження сучасних технологій дозволить значно підвищити ефективність виробництва,

розширити асортимент продукції та зміцнити конкурентні позиції регіону на міжнародному ринку.

Туристичний сектор Одеської області є одним із найперспективніших напрямів для розвитку, враховуючи унікальні природні, історико-культурні та географічні переваги регіону. Одеська область, з її виходом до Чорного моря, численними курортними зонами, історичними пам'ятками та виноробними традиціями, може стати центром тяжіння для туристів не лише з України, але й з-за кордону. Однак для повного розкриття цього потенціалу необхідні значні інвестиції у модернізацію туристичної інфраструктури та створення нових об'єктів, які відповідатимуть сучасним вимогам [65, С. 45-46].

Одним із ключових напрямів розвитку є розширення готельної інфраструктури. Попит на якісне житло для туристів зростає, особливо у пікові сезони, коли існуючі готелі, пансіонати та апартаменти не здатні задовольнити всі запити. Іноземні інвестори можуть бути зацікавлені у будівництві сучасних готелів різних категорій, від бюджетних до преміум-класу, що дозволить охопити широку аудиторію туристів. Крім того, актуальним є розвиток концептуальних бутік-готелів, які надають унікальний досвід проживання, пов'язаний із місцевою культурою, виноробством чи історією регіону.

Ще одним важливим напрямом є створення нових курортних зон на узбережжі Чорного моря. Інвестори можуть брати участь у проектах з будівництва сучасних курортів із комплексною інфраструктурою, що включає пляжі, ресторани, спортивні та розважальні об'єкти. Важливим аспектом є також модернізація існуючих санаторіїв та баз відпочинку. Багато з них мають багаторічну історію, але потребують оновлення для відповідності сучасним стандартам сервісу. Санаторії можуть стати центрами медичного туризму, пропонуючи унікальні послуги з оздоровлення, використовуючи природні ресурси регіону, такі як лікувальні грязі, мінеральні води та морський клімат.

Розвиток розважальної інфраструктури також є необхідним для підвищення привабливості регіону. Будівництво аквапарків, тематичних парків, концертних майданчиків, казино (у разі відповідного законодавчого регулювання) може стати

додатковим магнітом для туристів. Важливу роль відіграє організація масштабних заходів, таких як музичні, театральні або кінофестивалі, які привертають увагу міжнародної аудиторії. Наприклад, Одеса вже має успішний досвід проведення Одеського міжнародного кінофестивалю, який можна розширити або доповнити іншими подіями.

Особливу увагу слід приділити розвитку екотуризму, який стає все більш популярним серед туристів, що шукають унікальні природні локації та активний відпочинок. Створення маршрутів у національних природних парках, організація кемпінгів, екскурсій по виноробнях та фермах, а також розвиток вело- та пішохідних туристичних трас можуть значно розширити туристичний продукт регіону. У цьому контексті важливо підтримувати місцеві громади, залучаючи їх до проектів розвитку туризму, що сприятиме створенню нових робочих місць і підвищенню доходів населення.

Для стимулювання інвестицій у туристичний сектор Одеської області необхідно створити привабливі умови для бізнесу. Доцільно запровадити пільгові умови для оренди землі під туристичні об'єкти, податкові канікули для нових підприємств у перші роки діяльності та забезпечити державну підтримку у вигляді грантів і субсидій. Наприклад, субсидії можуть спрямовуватись на модернізацію існуючих санаторіїв, будівництво об'єктів екотуризму чи організацію міжнародних фестивалів.

Крім того, важливим є забезпечення інформаційної підтримки та просування туристичного потенціалу регіону. Створення сучасного туристичного порталу з інтерактивними мапами, інформацією про туристичні об'єкти, маршрути та послуги, а також активна участь у міжнародних туристичних виставках сприятиме підвищенню обізнаності про регіон серед іноземних туристів.

Таким чином, реалізація комплексної стратегії розвитку туристичного сектору дозволить не лише залучити значні інвестиції, але й перетворити Одеську область на один із провідних туристичних центрів Чорноморського регіону, що сприятиме сталому економічному зростанню.

Розвиток високотехнологічних галузей також є перспективним напрямом для Одеської області. ІТ-індустрія може стати основою для довготривалого економічного зростання. Для цього необхідно створити сприятливі умови для залучення іноземних компаній, які зможуть інвестувати в інноваційні хаби, дослідницькі центри та технологічні парки. Важливо забезпечити доступ до сучасної інфраструктури, зокрема офісних приміщень, мережевих ресурсів та лабораторій. У співпраці з університетами та науковими установами можна створити середовище, яке сприятиме впровадженню інновацій та підготовці кваліфікованих фахівців. Особливу роль відіграють податкові стимули, які дозволять знизити витрати на запуск бізнесу та створення нових робочих місць [66, с. 89].

Міжнародна промоція інвестиційного потенціалу Одеської області має стати невід'ємною складовою стратегії залучення іноземного капіталу. Для цього необхідно проводити активну інформаційну кампанію, яка буде орієнтована на залучення уваги інвесторів до можливостей регіону. Проведення інвестиційних форумів, участь у міжнародних виставках і конференціях, створення сучасних інформаційних платформ дозволять донести інформацію про переваги інвестування в Одеську область до широкої аудиторії. Особливий акцент варто зробити на демонстрації успішних прикладів реалізованих проєктів, які зможуть слугувати доказом вигідності інвестування в регіон [66, с. 91].

Забезпечення прозорості регуляторного середовища та створення ефективної системи управління інвестиційними процесами є критично важливими для формування довіри з боку інвесторів. Для цього необхідно впроваджувати сучасні цифрові інструменти, які спростять процедури отримання дозволів і погоджень. Наприклад, створення єдиного електронного порталу для інвесторів, який забезпечуватиме доступ до всіх необхідних документів і консультацій, стане значним кроком уперед. Водночас важливо забезпечити прозорість використання державних ресурсів, які залучаються до реалізації проєктів, та впровадити механізми громадського контролю.

Відновлення пошкодженої інфраструктури після завершення війни є одним із найголовніших і водночас найскладніших завдань для Одеської області. Масштаб

руйнувань інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, мости, порти, енергетичні мережі та інші критично важливі системи, потребує координації значних ресурсів і зусиль. У цьому процесі залучення іноземних інвесторів може відіграти ключову роль, оскільки воно дозволить забезпечити швидке відновлення об'єктів і їхню модернізацію відповідно до міжнародних стандартів.

Реконструкція транспортної інфраструктури є пріоритетом для забезпечення ефективного сполучення між регіоном і іншими частинами країни, а також для відновлення транзитної функції Одеської області. Будівництво і ремонт доріг, відновлення мостів та оновлення залізничних вузлів сприятимуть не лише покращенню логістики, але й створенню нових робочих місць. Для залучення інвесторів до таких проектів важливо запропонувати чіткі та прозорі умови співпраці, включаючи довгострокові концесійні угоди, які гарантуватимуть стабільність і захист прав бізнесу [67, с. 19].

Морські порти, як один із ключових активів регіону, також потребують значних інвестицій для відновлення їхньої функціональності та модернізації. Залучення іноземного капіталу до реконструкції портової інфраструктури, включаючи будівництво нових контейнерних терміналів, модернізацію причалів і впровадження автоматизованих систем управління вантажопотоками, дозволить регіону повернути статус одного з провідних логістичних хабів Чорного моря. Особливу увагу слід приділити розвитку мультимодальних транспортних систем, які інтегрують морські перевезення із залізничними та автомобільними шляхами, забезпечуючи ефективну доставку вантажів у будь-яку точку світу [69, С. 21-22].

Енергетична інфраструктура є ще одним важливим напрямом, який потребує як відновлення, так і модернізації. Зокрема, інвесторам можна запропонувати участь у проектах із будівництва нових енергогенеруючих об'єктів, таких як вітрові та сонячні електростанції, які сприятимуть диверсифікації джерел енергії та зменшенню залежності від традиційних енергоресурсів. Реконструкція та розширення електромереж дозволять забезпечити стабільне енергопостачання навіть у найвіддаленіших районах області [68, С. 69-72].

Для стимулювання участі іноземних інвесторів необхідно розробити спеціальні програми співфінансування. Це можуть бути гранти чи субсидії на початкових етапах реалізації проектів, часткове фінансування з боку держави або міжнародних фінансових установ, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) чи Світовий банк. Такі програми дозволять зменшити фінансові ризики для інвесторів і зроблять проекти більш привабливими. Зокрема, спільне фінансування з державою або надання пільгових кредитів може стати ефективним інструментом залучення капіталу [69, с. 91].

Співпраця з міжнародними організаціями є важливим компонентом успішного відновлення. ЄБРР, Світовий банк та інші міжнародні партнери можуть надати не лише фінансову підтримку, але й технічну експертизу, зокрема в питаннях планування, управління та впровадження інфраструктурних проектів. Крім того, міжнародні організації мають досвід реалізації проектів у постконфліктних регіонах, що може бути особливо корисним для Одеської області.

Необхідно також приділити увагу впровадженню сучасних технологій у процес відновлення інфраструктури. Використання інноваційних матеріалів, цифрових рішень для управління інфраструктурними об'єктами, а також екологічно чистих технологій дозволить не лише відновити, але й модернізувати інфраструктуру регіону, зробивши її більш стійкою до майбутніх викликів.

Інтеграція Одеської області у глобальні економічні зв'язки є перспективним напрямом, який дозволить розкрити транзитний потенціал регіону. Створення нових транспортних коридорів, інтеграція у європейські та азійські торговельні маршрути, розвиток «Шовкового шляху» відкриють нові можливості для залучення інвестицій. Для цього необхідно розширювати співпрацю з міжнародними партнерами, створювати логістичні центри та забезпечувати відповідність інфраструктури міжнародним стандартам [69, с. 95].

Таким чином, впровадження цільових рекомендацій стане потужним каталізатором економічної відбудови Одеської області, відкривши шлях до її трансформації в один із провідних інвестиційних і економічних центрів України. Завдяки стратегічно вигідному розташуванню, багатим природним ресурсам,

розвинутій інфраструктурі та значному людському потенціалу, регіон має всі передумови для створення сприятливого інвестиційного клімату, який залучатиме як внутрішній, так і іноземний капітал.

Реалізація поставлених завдань потребує комплексного підходу, де ключову роль відіграватиме тісна співпраця між державою, місцевою владою, бізнесом та міжнародними партнерами. Держава повинна забезпечити нормативно-правову базу, що сприятиме інвестиціям, запропонувати податкові та митні пільги, а також надавати фінансову підтримку для реалізації стратегічних проектів. Місцева влада має стати активним учасником цього процесу, створюючи умови для швидкого ухвалення рішень, надаючи адміністративний супровід інвесторам і виступаючи каталізатором регіональних ініціатив.

Бізнес-середовище, у свою чергу, може забезпечити необхідну експертизу, ресурси та інноваційні рішення для реалізації складних проектів, таких як модернізація інфраструктури, розвиток логістичних центрів, будівництво нових туристичних об'єктів чи впровадження сучасних технологій у сільське господарство. Крім того, залучення міжнародних партнерів, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк чи програми технічної допомоги від Європейського Союзу, дозволить не лише мобілізувати фінансові ресурси, але й отримати доступ до передового досвіду та найкращих практик.

Особливу увагу необхідно приділити створенню довгострокової стратегії сталого розвитку регіону, яка враховуватиме сучасні виклики, такі як зміна клімату, цифровізація економіки та потреба у впровадженні інновацій. Це дозволить не лише відновити регіон після військових руйнувань, але й закласти основу для його майбутнього зростання, зробивши Одеську область прикладом успішної трансформації в умовах постконфліктного відновлення [70, С. 43-47].

Системна та скоординована робота всіх учасників цього процесу забезпечить стабільний приплив інвестицій, створення нових робочих місць, підвищення якості життя місцевого населення та інтеграцію регіону у глобальну економіку. Одеська область має всі шанси стати не лише важливим економічним центром України, але й ключовим вузлом міжнародної співпраці, відкритим для інновацій і партнерства.

Реалізація цих ініціатив сприятиме не лише локальному розвитку, але й зміцненню позицій України на міжнародній арені.

Висновки до розділу 3

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у регіональну економіку є важливим елементом сталого розвитку в сучасних умовах економічної нестабільності. У третьому розділі було досліджено організаційно-економічні інструменти, які сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, а також визначено ключові напрями активізації інвестиційної діяльності з акцентом на післявоєнне відновлення. Виявлено, що для забезпечення ефективного залучення ПІІ необхідне створення сприятливого інвестиційного клімату, що включає модернізацію інфраструктури, спрощення регуляторних процедур, запровадження податкових пільг та гарантій для інвесторів. Особливу увагу слід приділити створенню спеціальних економічних зон, які забезпечать цільову підтримку пріоритетних галузей, таких як логістика, агропромисловий комплекс, ІТ-індустрія та «зелена» енергетика.

Регіональний підхід до залучення інвестицій має враховувати специфічні особливості кожної області. Зокрема, Одеська область, як приклад, має значний потенціал завдяки своєму географічному розташуванню та розвинутій транспортній інфраструктурі. Запровадження програм відновлення портової інфраструктури, розвиток мультимодальних перевезень та інтеграція в міжнародні економічні зв'язки здатні забезпечити притік іноземного капіталу та стимулювати розвиток регіону. Також доведено, що інноваційний та туристичний сектори можуть стати важливими драйверами для іноземних інвестицій. Для цього необхідно створювати технологічні парки, інноваційні хаби та рекреаційні зони з державною підтримкою у вигляді податкових пільг і грантів. Важливим інструментом є міжнародна промоція інвестиційного потенціалу регіонів через участь у виставках, форумах і створення цифрових платформ.

Висновки третього розділу свідчать, що залучення прямих іноземних інвестицій у регіональну економіку є реалістичною перспективою за умов

координації зусиль національної та місцевої влади, міжнародних партнерів і бізнесу. Запропоновані організаційно-економічні заходи здатні забезпечити прискорену економічну відбудову регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності та інтеграцію в глобальні економічні процеси.

ВИСНОВКИ

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є ключовим чинником для економічного відновлення, зростання конкурентоспроможності та модернізації національної економіки, зокрема в умовах післявоєнного періоду. Протягом цієї дипломної роботи було здійснено ґрунтовне дослідження теоретичних основ, історичної динаміки та регіональних аспектів залучення ПІІ в Україні, що дало змогу розкрити потенціал іноземного капіталу для стимулювання економічного відновлення в умовах кризи. У висновку роботи узагальнено основні результати аналізу, визначено основні фактори, що впливають на залучення ПІІ, та запропоновано шляхи активізації інвестиційної діяльності для підтримки сталого розвитку українських регіонів.

У першому розділі дипломної роботи було розглянуто теоретичні основи залучення ПІІ в процесі повоєнного економічного відновлення. Прямі іноземні інвестиції були визначені як стратегічно важливий інструмент для економічного зростання, модернізації інфраструктури, розвитку промисловості та підвищення конкурентоспроможності країни на глобальному ринку. Окремо були проаналізовані ключові теорії залучення іноземного капіталу, такі як теорія монополістичних переваг, еkleктична парадигма та теорія життєвого циклу продукту, що дозволяють зрозуміти мотиви та механізми здійснення ПІІ. Визначено, що ПІІ є не лише важливим інструментом для фінансування відновлення інфраструктури і технічного прогресу, а й чинником соціальної стабільності та зменшення нерівності завдяки створенню нових робочих місць та розвитку різних регіонів і галузей.

Важливим результатом першого розділу стало виявлення основних факторів, що впливають на залучення ПІІ, серед яких макроекономічна та політична стабільність, високий рівень людського капіталу, розвинута інфраструктура та приваблива податкова політика. Встановлено, що для створення сприятливих умов для інвесторів важливим є не лише загальнонаціональний контекст, а й регіональні особливості, такі як наявність бізнес-кластерів, географічне розташування та спеціальні програми підтримки на місцевому рівні.

У другому розділі було здійснено аналіз динаміки залучення ПІІ в Україну за період 2002–2023 років, що дало змогу відзначити високу чутливість інвестиційного клімату до внутрішніх і зовнішніх факторів, таких як політична та економічна нестабільність, глобальні кризи та безпекова ситуація. Виявлено, що у мирні періоди ПІІ були важливим джерелом капіталу для економічного зростання та модернізації, проте фінансова криза 2008 року та пандемія COVID-19 мали негативний вплив на інвестиційний клімат. Окрему увагу заслуговує період з 2014 року, коли анексія Криму та військові дії на сході України стали причиною значного скорочення ПІІ. Інвестори стикалися з ризиками втрати капіталу і зниження стабільності економічного середовища. У 2015 році відтік капіталу перевищив нові надходження, що призвело до від’ємного значення обсягу ПІІ.

Особливу увагу було приділено аналізу впливу повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році на залучення ПІІ. Війна стала найзначнішим викликом для інвестиційного клімату країни, що призвело до різкого скорочення обсягів ПІІ. Зокрема, обсяги інвестицій знизилися до 1,2 млрд дол. США, і значна частина регіонів, які опинилися в зоні активних бойових дій або окупації, втратила можливість залучати іноземний капітал. У той же час, деякі сектори, зокрема інформаційні технології, сільське господарство та телекомунікації, продемонстрували стійкість, що свідчить про потенціал цих галузей для розвитку навіть у складних умовах. Одеська область, незважаючи на значний вплив війни, також продемонструвала деяку стійкість у відновленні обсягів ПІІ, зокрема завдяки наявності розвиненої транспортної інфраструктури та вигідного географічного розташування.

У третьому розділі було досліджено організаційно-економічні інструменти, спрямовані на активізацію залучення ПІІ в регіональну економіку. Було доведено, що для забезпечення ефективного залучення інвестицій необхідно створювати сприятливий інвестиційний клімат, що включає модернізацію інфраструктури, спрощення регуляторних процедур, запровадження податкових пільг та гарантій для інвесторів. Важливими інструментами є створення спеціальних економічних зон, що забезпечують підтримку пріоритетних галузей, таких як логістика, агропромисловий

комплекс, IT-індустрія та «зелена» енергетика. Пропонується розвиток технологічних парків, інноваційних хабів, рекреаційних зон, а також активна міжнародна промоція інвестиційного потенціалу регіонів через участь у міжнародних виставках і форумах.

Визначено, що успішне залучення ПІІ у регіональну економіку можливо за умови координації зусиль національної та місцевої влади, міжнародних партнерів і бізнесу. Запропоновані організаційно-економічні заходи здатні значною мірою сприяти прискореній економічній відбудові, підвищенню конкурентоспроможності регіонів та їх інтеграції в глобальні економічні процеси.

Загалом, результати дослідження свідчать про те, що залучення ПІІ є критично важливим елементом повоєнного економічного відновлення України. Успішне залучення іноземного капіталу в поєднанні з ефективними регіональними стратегіями та міжнародною підтримкою здатне забезпечити не лише стабільне зростання окремих регіонів, але й сприятиме відновленню національної економіки в цілому. Важливим є розвиток потенціалу таких стратегічних регіонів, як Одеська область, що може стати одним з центрів економічного відновлення в Україні за умови стабілізації безпекової ситуації та активізації реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верба В. А., Міщенко А. П. Стратегічне управління: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2013. – 384 с.
2. Гриньова В. М., Каднікова Л. М. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2011. – 312 с.
3. Шаповалова І. М. Аналіз інвестиційної діяльності в Україні. – К.: ЦУЛ, 2012. – 256 с.
4. Єщенко П. І. Економічна теорія: підручник. – К.: Вища школа, 2012. – 528 с.
5. Kotler, P., & Keller, K. L. *Marketing Management*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, 2016. – 816 p.
6. Герасимчук, В. Г. Основи економічної теорії: навч. посіб. – К.: Товариство “Знання”, 2010. – 432 с.
7. Багатопроектне управління в умовах цифрової економіки: проблеми та рішення. // Економіка розвитку: зб. наук. пр. – Харків: Харківський нац.ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2021. – Вип. 21. – С. 45-52.
8. Питання економічного зростання в умовах посткризового розвитку. // Вісник економічних досліджень: зб. наук. пр. – Київ: Київський нац. екон. ун-т, 2022. – Вип. 18. – С. 15-22.
9. Шевченко О. В. Економічне диво післявоєнної Німеччини: роль іноземних інвестицій. // Міжнародні економічні відносини. – 2020. – № 11. – С. 33-39.
10. Глобалізація та ПП: вплив на економіку країн Азії в 1980-1990-х рр. // Світова економіка: зб. наук. пр. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. І.Франка, 2021. – Вип. 5. – С. 67-73.
11. Іноземні інвестиції та ринок праці: вплив на зайнятість та доходи населення. // Економічні дослідження та виклики. – Одеса: Одеський нац. екон. ун-т, 2021. – Вип. 8. – С. 24-30.
12. Діденко В. Д. Макроекономічна політика і економічне зростання. – Х.: ХНЕУ, 2012. – 288 с.
13. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент: підручник. – К.: ЦУЛ, 2013. – 704 с.

14. Липсец І. В. Інвестиції: Навчальний посібник. – К.: Академія, 2013. – 352 с.
15. Мазаракі, А. А. Стратегічний менеджмент у міжнародному бізнесі. – К.: КНЕУ, 2015. – 488 с.
16. Лук'яненко І. Глобальна економіка і світовий розвиток. – К.: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2016. – 432 с.
17. Грищенко І. М. Інноваційна економіка: підручник. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2018. – 480 с.
18. Чухно А. А. Інвестиційна стратегія та економічне зростання. – Харків: ХНЕУ, 2014. – 392 с.
19. Панченко В. М. Економічний розвиток у контексті глобалізації: монографія. – Львів: Львівський національний університет, 2019. – 352 с.
20. Мартиненко А. І. Інвестиційний клімат і стратегії його покращення. – Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2020. – 300 с.
21. Кредісов А. І. Прямі іноземні інвестиції в умовах нестабільності. – Дніпро: ДНУ, 2021. – 420 с.
22. Міщенко А. П. Управління інвестиційною діяльністю. – К.: ЦУЛ, 2017. – 384 с.
23. Міністерство фінансів України. Прямі іноземні інвестиції в економіку України, 2023. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2023/> (дата звернення: 12.10.2024).
24. Havlik P. The new EU member states and Austria: Economic developments in the first year of accession. 2005. С. 1–72. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/204090/1/wiiw-research-rep-318.pdf> (дата звернення: 24.10.2024)
25. Campos N. F., Kinoshita Y. Foreign direct investment and structural reforms: Evidence from Eastern Europe and Latin America. 2008. С. 1–33. URL: <https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/64417/wp906.pdf?sequence=1> (дата звернення: 24.10.2024)
26. Pavlich N., Marchuk Y. Comparative Analysis of Ukraine and Poland Investment Attractiveness. Науковий вісник Східноєвропейського національного

- університету. 2013. С. 85–94. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvnum_2013_10_15.pdf (дата звернення: 24.10.2024).
27. Kulynych O. Essays on Investment Patterns in Ukraine. 2018. С. 1–128. URL: http://e-theses.imtlucca.it/245/1/Kulynych_phdthesis.pdf (дата звернення: 24.10.2024).
28. Voloshyn M. Foreign direct investment as a pull factor of the economic growth in Ukraine in the period 2003-2016. *International Entrepreneurship Review*, 2018. С. 79–88. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/f169/ff7f7900f1b376cfa1f69ca842f26b7512ed.pdf> (дата звернення: 24.10.2024).
29. Simak S., Davydiuk Yu., Burdeina N., Budiaiev M., Taran O., Ingram K. Comprehensive assessment of the economic consequences of the COVID-19 pandemic. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. С. 168–172. URL: http://nvngu.in.ua/jdownloads/pdf/2020/6/06_2020_Simak.pdf (дата звернення: 24.10.2024).
30. Sabadash V.V., Kharchenko D.V., Zbyrannyk O.M. The Impact of the Coronavirus Pandemic on the Economy of Ukraine: a Sectoral Analysis of the Consequences and Opportunities for Recovery. *Mechanism of Economic Regulation*. 2021. С. 3–21. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/85728/3/Sabadash_mer_3_2021.pdf (дата звернення: 24.10.2024).
31. Popadynets N., Polishchuk O., Bilyk R. The review of trends and foreign direct investment estimates in Ukraine and Poland. *Economics and Culture*. 2023. С. 58–67. URL: <https://sciendo.com/article/10.15544/mts.2023.17> (дата звернення: 24.10.2024).
32. Koldovskyi A., Tarchynets O. An Assessment of Ukraine's Investment Potential in Today's Realities. *Socio-economic relations in the digital age*. 2023. С. 15–20.

- URL: <https://www.ser.net.ua/index.php/SER/article/download/536/512> (дата звернення: 24.10.2024).
33. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external>. (дата звернення: 12.10.2024.)
34. UNCTAD. World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All. URL: <https://unctad.org/publications> (дата звернення: 12.10.2024).
35. Parezanin M., Jednak S., Kragulj D. The Impact of FDI on the Economic Growth of Serbia. *Management - Journal for theory and practice of management*. 2016. Т. 21, № 78. С. 25–32. URL: <https://doi.org/10.7595/management.fon.2016.0003> (дата звернення: 24.10.2024).
36. Sedgwick P. Pearson's correlation coefficient. *BMJ*. 2012. Т. 345, jul04 1. С. e4483-e4483. URL: <https://doi.org/10.1136/bmj.e4483> (дата звернення: 24.10.2024).
37. Popadynets N., Polishchuk O., Bilyk R. The review of trends and foreign direct investment estimates in Ukraine and Poland. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Т. 46, № 2. С. 166–182. URL: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.17> (дата звернення: 24.10.2024).
38. Міністерство фінансів України. Валовий внутрішній продукт (2002–2023). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 24.10.2024).
39. The Mystery of the Z-Score / A. Curtis та ін. *AORTA*. 2016. Т. 04, № 04. С. 124–130. URL: <https://doi.org/10.12945/j.aorta.2016.16.014> (дата звернення: 24.10.2024).
40. Teaching ordinary least squares regression. *Teaching Graduate Political Methodology*. 2022. С. 134–142. URL: <https://doi.org/10.4337/9781800885288.00026> (дата звернення: 24.10.2024).
41. Popadynets, N., Polishchuk, O., Bilyk, R. The review of trends and foreign direct investment estimates in Ukraine and Poland. *Management Theory and Studies for*

- Rural Business and Infrastructure Development. 2023. Т. 46, № 2. С. 166–182.
URL: <https://sciendo.com/pdf/10.15544/mts.2023.17> (дата звернення: 24.10.2024).
42. Riabushka, L. B., Yusiuk, A. Analysis of factors influencing foreign direct investment in Ukraine. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2022. № 4. С. 99–107.
URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/90675/1/Ryabushka_foreign_investment.pdf (дата звернення: 24.10.2024).
43. Валовий регіональний продукт. Державна служба статистики.
URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/vvp/kvartal_new/vrp/arh_vrp_u.html (дата звернення: 30.10.2024).
44. Горник В. Г., Сімак С. В. ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ ТА ОБОРОНОЗДАТНІСТЬ УКРАЇНИ. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. № 1. С. 42–47.
URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.1.6> (дата звернення: 30.10.2024).
45. Кузенко Н. В. ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД. Ефективність міжнародної економічної інтеграції. 2023. С. 86–90.
URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-326-5-23> (дата звернення: 15.11.2024).
46. Формування сприятливого інституційного середовища для залучення іноземних інвестицій в Україні: аналітичні підходи та рекомендації. // Офіс ефективного регулювання BRDO. – Київ, 2023. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://brdo.com.ua> (дата звернення: 15.11.2024).
47. Кравченко І., Kuznyetsova М. Current issues of legal protection intellectual property in Ukraine in the conditions of sustainable development. Analytical and Comparative Jurisprudence. 2023. № 1. С. 468–473.
URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.81> (дата звернення: 16.12.2024).

48. Kosenko V. DECISION SUPPORT SYSTEM IN PLANNING INVESTMENT PROJECTS. Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries. 2018. № 4 (6). С. 113–119. URL: <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2018.6.113> (дата звернення: 15.11.2024).
49. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ / О. В. Гармата та ін. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична). 2023. № 3. С. 189–196. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-24> (дата звернення: 15.11.2024).
50. Федорчак О. В. Tax instruments for stimulating investment activity: public administration aspect. Efficiency of public administration. 2020. № 64. С. 225-245. URL: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217623> (дата звернення: 15.11.2024).
51. Шпичка С. О. Стратегії залучення прямих іноземних інвестицій в умовах поствоєнної відбудови / С. О. Шпичка // Економіка і прогнозування. — 2022. — № 1. — С. 56-72.
52. Солодучін О. В. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічне відновлення регіонів України після війни / О. В. Солодучін, І. О. Яковлева // Український економічний журнал. — 2023. — № 4. — С. 45-58.
53. Андрєєва Т. П. Інвестиційна політика та її вплив на регіональний розвиток / Т. П. Андрєєва // Економічний вісник. — 2021. — № 9. — С. 128-134.
54. Сивак О. С. Прямі іноземні інвестиції як чинник розвитку економіки України в поствоєнний період / О. С. Сивак // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2022. — Т. 13, № 4. — С. 85-92.
55. Даниленко М. І. Перспективи залучення іноземних інвестицій у національну економіку України після війни / М. І. Даниленко, О. М. Іванова // Регіональна економіка. — 2023. — № 5. — С. 33-46.
56. Герасименко В. В. Регіональні аспекти залучення прямих іноземних інвестицій в умовах відновлення економіки / В. В. Герасименко // Економіка і організація управління. — 2022. — № 7. — С. 102-113.

57. Бондаренко Н. П. Організаційно-економічні заходи для залучення іноземних інвестицій у післявоєнний період / Н. П. Бондаренко // Стратегічні пріоритети. — 2021. — № 6. — С. 23-38.
58. Петренко Л. В. Аналіз регіональних стратегій залучення іноземних інвестицій в Україні / Л. В. Петренко // Економіка розвитку. — 2020. — № 8. — С. 112-126.
59. Луценко А. І. Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій у національну економіку України в поствоєнний період / А. І. Луценко // Економічні інновації. — 2022. — Т. 21, № 2. — С. 75-89.
60. Романова І. А. Іноземні інвестиції як чинник економічного відновлення регіонів України після війни / І. А. Романова, В. В. Бондаренко // Регіональна економіка. — 2023. — № 10. — С. 54-62.
61. Мельник А. В. Роль державної політики у залученні іноземних інвестицій до Одеської області / А. В. Мельник // Вісник Одеського національного університету. — 2021. — Т. 16, № 3. — С. 118-125.
62. Тимошук В. І. Механізми стимулювання залучення іноземних інвестицій в Одеську область / В. І. Тимошук // Економіка і бізнес. — 2020. — № 12. — С. 59-70.
63. Нікітін І. В. Поствоєнне відновлення економіки Одеської області за допомогою іноземних інвестицій / І. В. Нікітін, О. М. Кузьменко // Інвестиції: практика та досвід. — 2023. — № 1. — С. 76-83.
64. Кошовий Ю. М. Регіональні стратегії розвитку на основі залучення прямих іноземних інвестицій: досвід Одеської області / Ю. М. Кошовий, А. О. Шевченко // Наукові праці ДонНУ. — 2021. — Т. 9, № 4. — С. 95-104.
65. Кривонос Ю. І. Підтримка іноземних інвестицій у поствоєнний період: досвід Одеської області / Ю. І. Кривонос, С. В. Черненко // Економічний простір. — 2022. — Т. 34. — С. 40-54.
66. Гонтаренко М. С. Вплив прямих іноземних інвестицій на регіональний розвиток Одеської області / М. С. Гонтаренко // Вісник Національної академії наук України. — 2021. — Т. 10, № 2. — С. 85-92.

67. Назаренко П. В. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Одеську область після війни / П. В. Назаренко, В. М. Юрченко // Державне управління: теорія та практика. — 2023. — № 1. — С. 16-29.
68. Тимченко І. М. Розвиток інвестиційного потенціалу Одеської області: проблеми та перспективи / І. М. Тимченко // Регіональні проблеми. — 2022. — № 5. — С. 68-76.
69. Василенко С. П. Активізація іноземних інвестицій в економіку Одеської області / С. П. Василенко, І. П. Руденко // Український науковий журнал. — 2020. — № 7. — С. 89-96.
70. Міщенко О. І. Стратегії розвитку економіки регіону через іноземні інвестиції: приклад Одеської області / О. І. Міщенко // Економіка України. — 2023. — Т. 28, № 4. — С. 42-56.

ДОДАТКИ

Додаток А

Аналіз основних факторів впливу на залучення ПІІ в економіку України в умовах війни

Фактор	Національний рівень
Макроекономічна стабільність	Макроекономічна стабільність є одним із ключових чинників, що визначає інвестиційну привабливість України. У 2022-2023 роках економіка країни зазнала значних потрясінь через повномасштабну військову агресію Росії: Економічне зростання: У 2022 році економіка країни зазнала значного скорочення у зв'язку з масштабною військовою агресією Росії, руйнуванням інфраструктури та вимушеним переселенням населення. У 2023 році, завдяки міжнародній фінансовій допомозі та адаптації економіки до умов воєнного часу, відбулося поступове відновлення економічної активності. Інфляція: Рівень інфляції в Україні значно зріс через підвищення цін на енергоносії, зростання витрат на оборону, а також порушення логістичних ланцюгів. Інфляційний тиск особливо вплинув на споживчі ціни, знижуючи купівельну спроможність населення. Обмінний курс: Національний банк України підтримує фіксований курс гривні, однак його стабільність залежить від надходження міжнародної допомоги. Постійні коливання курсу створюють додаткові валютні ризики для інвесторів. Фінансова підтримка від партнерів: Завдяки фінансовій допомозі від МВФ, Світового банку, ЄС та США Україна зберігає макроекономічну стабільність, отримуючи кошти для фінансування дефіциту бюджету та підтримки валютного резерву. Це дає інвесторам певний рівень впевненості в тому, що держава може підтримувати фінансові зобов'язання навіть у складних умовах.
Політична стабільність	Політична стабільність в Україні залишається відносно високою, незважаючи на агресію з боку Росії. Єдність уряду та народу: Українська влада демонструє високу єдність і стабільність, що важливо для інвесторів, які цінують передбачуваність та довгострокові зобов'язання уряду. Підтримка з боку міжнародної спільноти, зокрема, ЄС та США, сприяє укріпленню державних інституцій та правової системи. Позитивні зміни у правовій системі: У 2022-2023 роках уряд України продовжує реформи, спрямовані на підвищення прозорості та ефективності правової системи, зокрема, у сфері боротьби з корупцією. Це є важливим сигналом для інвесторів, оскільки корупція була однією з основних проблем, що стримувала ПІІ раніше. Ризики для інвесторів: Незважаючи на вищезгадані позитивні тенденції, війна з Росією продовжує залишатись основним джерелом політичної нестабільності. Існує ризик ескалації бойових дій, що може спричинити втрату інвестицій у випадку руйнування інфраструктури чи окупації територій.
Інфраструктура	Інфраструктурні втрати є однією з головних перешкод для залучення інвестицій у 2022-2023 роках. Велика кількість інфраструктурних об'єктів, таких як мости, дороги, залізниця, аеропорти, а також енергетичні об'єкти, зазнали руйнувань. Руйнування транспорту та логістики: Значна частина транспортної інфраструктури в східних і південних регіонах постраждала внаслідок бойових дій, що ускладнює перевезення товарів і підвищує логістичні витрати. Це значно знижує привабливість цих регіонів для іноземних інвесторів. Плани відновлення: Український уряд та міжнародні партнери розробляють плани для відновлення інфраструктури після війни, що потенційно може стати привабливим фактором для інвесторів. Відбудова може стимулювати приплив ПІІ у будівництво,

	енергетику, транспорт і логістику. Енергетична інфраструктура: Особливу увагу привертає енергетичний сектор, оскільки Україна активно працює над тим, щоб зменшити свою залежність від російських енергоресурсів. Розвиток зеленої енергетики та альтернативних джерел енергії може зацікавити інвесторів, особливо в контексті переходу на чисту енергію в Європі.
Рівень розвитку людського капіталу	Попри численні втрати внаслідок війни, Україна продовжує зберігати високий рівень людського капіталу. Висококваліфіковані кадри: Україна традиційно відома своїм ІТ-сектором, технічними фахівцями, інженерами та науковцями, що є важливою перевагою для залучення інвестицій у високотехнологічні галузі. ІТ-сектор демонструє зростання навіть у складних умовах війни. Міграція та демографічні виклики: Внаслідок війни велика кількість громадян змушена була виїхати за кордон. Це створює значні демографічні виклики та призводить до дефіциту робочої сили в деяких галузях. Однак, після завершення війни очікується повернення частини громадян, що може відновити трудовий потенціал. Освіта та перепідготовка: Уряд і міжнародні партнери працюють над програмами для перепідготовки кадрів і підтримки освіти, що дозволить адаптувати робочу силу до нових економічних умов і потреб ринку.
Податкова політика та стимули	У 2022-2023 роках уряд України вводить податкові полегшення та стимули для підтримки бізнесу та залучення інвесторів. Зниження податків: Запровадження спрощених податкових умов для малого та середнього бізнесу допомагає підтримувати бізнесову активність у складних умовах воєнного часу. Спеціальні економічні зони: Планується створення спеціальних економічних зон із податковими пільгами, що може зацікавити іноземних інвесторів, особливо у відбудові економіки в післявоєнний період. Невизначеність податкової політики: Податкова політика є гнучкою і може змінюватися залежно від військових та економічних потреб. Це створює певну невизначеність для інвесторів, однак уряд намагається забезпечити стабільність для довгострокових проектів.
Доступ до ресурсів	У 2022-2023 роках доступ до природних ресурсів в Україні є обмеженим через бойові дії та тимчасову окупацію окремих територій. Аграрний сектор: Україна має значні сільськогосподарські угіддя, однак їх частина залишається замінованою або недоступною, що обмежує розвиток галузі та створює потребу в інвестиціях у розмінування та відновлення виробництва. Енергетичні ресурси: Доступ до газу та вугілля на сході ускладнений, проте відновлювана енергетика, особливо на заході країни, стає перспективною для інвестицій, враховуючи інтерес Європи до енергетичної незалежності. Інвестиційні перспективи: Після завершення бойових дій очікується значний інтерес до проектів відновлення ресурсного потенціалу України, зокрема в сільському господарстві, енергетиці та екологічних проектах. Доступ до ресурсів залишається складним, але має потенціал для інвесторів, орієнтованих на відбудову та довгострокове зростання.
Інтеграція в міжнародну економіку	На національному рівні інтеграція України в міжнародну економіку у 2022-2023 роках має важливе значення для залучення іноземних інвестицій, зокрема в умовах військового конфлікту та зростання підтримки від міжнародних партнерів. Поглиблення співпраці з ЄС: Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, що підвищує її інтеграційний потенціал і привабливість для інвесторів з Європи. Це стимулює гармонізацію українського законодавства з

	європейським, покращує правову базу та спрощує умови для торгівлі та інвестицій. Угоди про вільну торгівлю: Угода про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA) з ЄС, а також нові торговельні угоди з іншими країнами допомагають Україні розширювати ринки збуту. Це особливо важливо для аграрного сектору, який залишається одним із ключових експортерів країни, навіть в умовах війни. Підтримка від міжнародних організацій: Україна отримує значну фінансову та технічну допомогу від МВФ, Світового банку та інших міжнародних організацій. Ця підтримка не лише стабілізує економіку, але й допомагає проводити реформи, необхідні для залучення іноземних інвестицій у довгостроковій перспективі.
--	---

Джерело: авторська розробка